

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA İFLÂS HUKUKU) ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA HÜKÜM (ESASA İLİŞKİN NİHAİ KARAR)

Yüksek Lisans Tezi

Armağan BURAN

ANKARA 2005

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA İFLÂS HUKUKU) ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA HÜKÜM (ESASA İLİŞKİN NİHAİ KARAR)

Yüksek Lisans Tezi

Armağan BURAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Erdal TERCAN

ANKARA 2005

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (MEDENİ USUL VE İCRA İFLÂS HUKUKU) ANABİLİM DALI

MEDENİ USUL HUKUKUNDA HÜKÜM (ESASA İLİŞKİN NİHAİ KARAR)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Erdal TERCAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Doç. Dr. Erdal TERCAN

.....

Prof. Dr. Süha TANRIVER

.....

Yrd. Doç. Dr. Alim TAŞKIN

.....

Tez Sınav Tarihi ...../...../.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KAYNAKÇA	ix
KISALTMALAR CETVELİ.....	xx
I- GİRİŞ	1
II- İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI	2

I- BÖLÜM

USUL İŞLEMLERİ, NİHAİ KARARLARIN ÇEŞİTLERİ, HÜKMÜN USUL İŞLEMLERİ İÇİNDEKİ YERİ VE NİTELİĞİ

§ 1- USUL İŞLEMLERİ.....	4
A- TARAF USUL İŞLEMLERİ	5
B- MAHKEME USUL İŞLEMLERİ.....	5
I- İÇ İŞLEYİŞ İLE İLGİLİ İŞLEMLER	6
II- DIŞ İŞLEYİŞ İLE İLGİLİ İŞLEMLER.....	6
III- MAHKEMENİN VERDİĞİ KARARLAR.....	7
1- Ara Kararlar	7
a- Tanımı	7
b- Özellikleri.....	9
aa- Ara Kararın Geri Alınabilmesi.....	9
bb- Usule İlişkin Kazanılmış Hak Doğuran Ara Karardan Dönülememesi	12

cc- Ara Kararın Tek Başına Temyiz Edilememesi	15
2- Geçici Önlem Niteliği Taşıyan Kararlar	16
a- Tanımı	16
b- Özellikleri.....	17
aa- Yargı Organlarınca Verilmesi ve Bağlayıcı Olması	17
bb- Her İki Tarafça da İstenebilmesi ve Geçici Olması	18
cc- Basitlik ve Çabukluk İlkelerinin Geçerli Olması	19
dd- Geçici Kararların Kural Olarak İtiraza Tabi Olması.....	20
3- Nihai Kararlar	22
a- Tanımı	22
b- Özellikleri.....	24
aa- Nihai Kararlardan Dönülememesi ve Nihai Kararların Değiştirilememesi	24
bb- Nihai Kararların Kural Olarak Temyiz Edilebilir Olması	24
§ 2- NİHAİ KARARLARIN ÇEŞİTLERİ, HÜKMÜN USUL İŞLEMLERİ	
İÇİNDEKİ YERİ VE NİTELİĞİ	25
A- KARAR VE HÜKÜM KAVRAMLARI	25
B- NİHAİ KARARLARIN ÇEŞİTLERİ	28
I- SAĞLANAN HUKUKİ HİMAYENİN ÇEŞİDİNE GÖRE	28
1- Eda Hükümü	28
2- Tespit Hükümü	29
3- İnşai Hüküm.....	31

II- İHTİLAFIN TAMAMINI YA DA BİR KISMINI HALLEDEN	
HÜKÜMLER.....	34
III- ESASA VE USULE İLİŞKİN NİHAİ KARARLAR İLE DAVANIN	
KONUSUZ KALMASI HALİNDE VERİLEN KARAR.....	35
1- Esasa İlişkin Nihai Kararlar.....	35
2- Usule İlişkin Nihai Kararlar.....	36
3- Davanın Konusuz Kalması Halinde Verilen Karar.....	36
C- HÜKMÜN USUL İŞLEMLERİ İÇİNDEKİ YERİ VE NİTELİĞİ.....	38

II- BÖLÜM

HÜKMÜN KAPSAMI, VERİLMESİ, YAZILMASI VE İLÂMIN (SURETİNİN) TARAFLARA VERİLMESİ

§ 1- HÜKMÜN KAPSAMI.....	40
A-GENEL OLARAK.....	40
B- “TÜRK MİLLETİ ADINA” İFADESİ.....	41
C- MAHKEMENİN, HAKİMİN VE ZABIT KATİBİNİN ADLARI.....	41
I- MAHKEMENİN ADI.....	41
II- HAKİM VEYA HAKİMLERİN AD, SOYAD VE SİCİL	
NUMARALARI.....	43
III- ZABIT KATİPLERİNİN AD, SOYAD VE SİCİL NUMARALARI.....	43
D- TARAFLARIN KİMLİK VE ADRESLERİ.....	44
I- TARAFLARIN KİMLİKLERİ.....	44
II- TARAFLARIN ADRESLERİ.....	46

E- DAVA KONUSU	47
F- HÜKMÜN GEREKÇESİ	48
I- TANIMI VE ÖNEMİ	48
II- UNSURLARI	54
1- Tarafların İddia ve Savunmalarının Özeti	54
2- Tarafların Anlaştıkları ve Anlaşamadıkları Hususlar	55
3- Toplanan Deliller, Delillerin Araştırılması, Ret ve Üstün Tutma Sebepleri	56
4- Sabit Görülen Vakıalar İle Bunlardan Çıkarılan Sonuç ve Hukuki Sebep	57
G- HÜKÜM FIKRASI	58
I- TANIMI	58
II- ÖZELLİKLERİ	59
1- Hüküm Sonucunun Açık ve İcra Edilebilir Olması Gerekir	59
2- Hüküm Sonucunda Bütün Talepler Hakkında Karar Verilmelidir	61
a- Asıl Talepler	61
b- Yardımcı Talepler	62
aa- Faiz	62
bb- İcra İnkâr Tazminatı	64
cc- Kötüniyet Tazminatı	66
dd- Nafaka	68
ee- Yargılama Giderleri	69
c- Taleplerden Biri Hakkında Karar Verilmemiş Olması	71

H- KANUN YOLU	74
I- KARARIN VERİLDİĞİ TARİH, HAKİM (HAKİMLERİN) VE ZABIT KATİBİNİN İMZALARI VE MAHKEME MÜHRÜ.....	75
§ 2- HÜKMÜN VERİLMESİ.....	76
A- HÜKMÜN VERİLMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR.....	76
I- TAHKİKAT TAMAMLANMIŞ OLMALI	76
1- Tahkikatın Yapılması.....	76
2- Tarafların Dilekçe Vermeleri	78
3- Sözlü Yargılama	79
II- DAVA AYDINLANMIŞ OLMALI.....	81
III- DAVA AÇILDIĞI TARİHTEKİ DURUMA GÖRE HÜKME BAĞLANIR.....	82
B- HÜKMÜN VERİLMESİ	83
I- GENEL OLARAK.....	83
II- HÜKMÜN TEFHİMİ VE VARLIK KAZANMASI	85
III- KISA KARAR.....	88
1- Genel Olarak	88
2- Sonradan Yazılan Gerekçeli Kararın Kısa Karara Uygunluğu	90
a- 10.04.1992 Günlü, 1991/7 Esas 1992/4 Karar Sayılı İBK Öncesindeki Durum	91
b- 10.04.1992 Günlü, 1991/7 Esas 1992/4 Karar Sayılı İBK ve Sonrasındaki Durum.....	93

3- Kararın Kalemden Alınmasına ya da Ekli Karar	
Tefhim Olundu Şeklindeki Kısa Kararların Kanuna	
Aykırlığı	98
4- Hakimin Gerekçeli Kararı Yazmadan Mahkemeden	
Ayrılması	103
a- Tefhim Edilen Karar Hüküm Fıkrası Niteliğinde İse	103
b- Tefhim Edilen Karar Hüküm Fıkrası Niteliğinde Değilse	105
C- YOK HÜKÜM VE HÜKMÜN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEYEN	
HUSUSLAR.....	106
I- YOK HÜKÜM	106
1-Genel Olarak	106
2- Yok (Görünüşte) Hüküm Sayılan Haller	106
a- Mahkeme Olarak Kabul Edilmeyen Organlarca Verilen	
Hükümler	106
aa- Mahkeme Olmayan Bir Organın Karar Vermiş Olması....	107
bb- Mahkemenin Yargı Gücünü Kullanmadan Karar Vermiş	
Olması.....	109
b- Kararın Tefhim Edilmemiş Olması.....	110
II- ETKİSİZ HÜKÜM	111
III- ŞARTA BAĞLI OLARAK HÜKÜM VERİLEMESİ	112
IV- TERDİTLİ OLARAK HÜKÜM VERİLEMESİ	116
V- SEÇİMLİK HÜKÜM VERİLİP VERİLEMeyeCEĞİ.....	118
§ 3- HÜKMÜN YAZILMASI VE TARAFLARA İLÂMIN (SURETİNİN)	
VERİLMESİ.....	120

A- HÜKMÜN YAZILMASI.....	120
B- İLÂM VE İLÂM SURETİ	121
C- İLÂMIN (HÜKÜM SURETİNİN) TARAFLARA VERİLMESİ	122

III. BÖLÜM

HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

§ 1- USUL HUKUKU BAKIMINDAN HÜKMÜN DOĞURDUĞU

SONUÇLAR	125
A- HAKİMİN VERDİĞİ HÜKÜMLE BAĞLI OLMASI	125
I- GENEL OLARAK	125
II- HÜKMÜN TEKRAR GÖZDEN GEÇİRİLDİĞİ HALLER	126
1- Hükmün Tavzihi	126
2- Maddi Hataların Düzeltilmesi.....	128
3- İstinaf Sonucunda Hükmün Bozulması	128
4- Temyiz Sonucunda Hükmün Bozulması	129
5-Yargılamanın Yenilenmesi.....	130
B- KANUN YOLUNA BAŞVURULABİLMESİ.....	130
I- GENEL OLARAK	130
II- OLAĞAN KANUN YOLLARI	134
1- İstinaf	134
2- Temyiz	136
3- Karar Düzeltme.....	137
III- OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLU	140
1- Yargılamanın Yenilenmesi	140

C- HÜKMÜN KESİNLEŞMESİ	142
I- TANIMI	142
II- TÜRLERİ	143
1- Şekli Anlamda Kesin Hüküm	143
2- Maddi Anlamda Kesin Hüküm	145
a- Genel Olarak	145
b- Şartları	147
aa- Uyuşmazlığı Çözen Nihai Bir Karar Olmalı	147
bb- Şekli Anlamda Kesin Hüküm Gerçekleşmiş Olmalı	147
cc- Tarafları, Dava Konusu ve Dava Sebebi Aynı Olmalı	147
aaa- Tarafları Aynı Olmalı	147
bbb- Dava Konusu Aynı Olmalı	150
ccc- Dava Sebebi Aynı Olmalı	151
c- Maddi Anlamda Kesinliğe Elverişli Olmayan Hükümler	153
D- HÜKMÜN İCRA EDİLEBİLMESİ	155
I- GENEL OLARAK	155
II- KESİNLEŞMEDEN İCRA OLUNAMAYACAK HÜKÜMLER	156
E- İHTİYATİ TEDBİRİN KALKMASI	158
§ 2- MADDİ HUKUK BAKIMINDAN HÜKMÜN DOĞURDUĞU	
SONUÇLAR	159
SONUÇ	161

KAYNAKÇA

- AKCAN, Recep** : Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Ankara 1999.
- AKGÜNDÜZ, Güzin/**
- SALTIK, Saadettin** : Usul Hukukunda Kazanılmış Hak (Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1993/2, s. 165-177).
- AKINCI, Ziya** : Gerekçesiz Hakem Kararları Türkiye’de Tenfiz Edilebilir mi? (İstanbul Barosu Dergisi, C.70, s. 83-91).
- ALANGOYA, Yavuz** : Medeni Usul Hukukunda Tahkim Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973 (**Alangoya-Tahkim**).
- ALANGOYA, Yavuz** : Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanmasına İlişkin İlkeler, İstanbul 1979.
- ALANGOYA, H. Yavuz** : Medeni Usul Hukuku Esasları, III. Baskı, İstanbul 2003 (**Alangoya- Usul**).
- ALDEMİR, Hüsnü** : Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri, Ankara, 2000.
- ANSAY, Sabri Şakir** : Muhakemenin İadesi (Adliye Ceridesi, 1938, 4/7, s. 471-503) (**Ansay- İade**).
- ANSAY, Sabri Şakir** : Tespit Davaları (AD., 1940/2, 70-86) (**Ansay-Tespit**).

- ANSAY, Sabri Şakir** : Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960
(**Ansay-** HYU).
- ARSLAN, Ramazan** : Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.
- AŞÇIOĞLU, Çetin** : Yargı Kararlarında Gerekçe (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, IX 1992, s. 43-63).
- AYDEMİR, Efrail** : Kararların Anlaşılır Olması (ABD., 1973/1, s. 29-32).
- AYKONU, Mustafa Sadrettin:** Hukuk Mahkemelerinde Kısa Karar Ve Gerekçeli Karar Sorunu (YD., 1983/1-2, s. 19-30).
- BELGESAY M. Reşit** : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1939 (**Belgesay-** Şerh).
- BELGESAY, M.Reşit** : HUMK Şerhi, I Teoriler, C.III, İspat ve Hüküm Teorileri, İstanbul 1951 (**Belgesay-** Hüküm).
- BERKİ, Ali Himmet** : Nihai Karar Ne Demektir? (AD., 1945/5 s. 447-452).
- BERKİN, Necmeddin** : Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 1969 (**Berkin-** Usul).
- BERKİN, Necmeddin** : Tatbikatçılara İcra ve İflas Hukuku Rehberi, C.I-II, İstanbul 1980 (**Berkin-** İcra Rehberi).

- BERKİN, Necmeddin** : Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul 1981 (**Berkin-** Usul Rehberi).
- BİLGE, Necip /ÖNEN, Ergun** : Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978.
- BİLGE, Necip** : Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1965 (**Bilge-** MYH).
- BİLGE, Necip** : Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, Ankara 1973 (**Bilge-** Düzeltme).
- BİLGEN, Mahmut** : Faiz Hukuku Munzam Zarar, İstanbul 2001.
- CURA, Aykut** : Karşılaştırmalı Olarak İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz (Bursa Barosu Dergisi, 1983/19, s. 1-3).
- ÇAĞA, Tahir** : Mahkemece Hüküm Verilirken Dava Tarihindeki mi Yoksa Hüküm Tarihindeki Maddi ve Hukuki Durum mu Esas Tutulmalıdır? (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 26-27 Nisan 1991, s. 135-149).
- ÇENBERCİ, Mustafa** : Hukuk Davalarında Kesin Hüküm (AD., 1964, yıl 55, s. 1132-1174).
- ÇETİNKAYA, Mehmet** : İhtiyati Tedbirler (AD., 1972/11 s. 773-788).

- DEYNEKLİ, Emel /**
KISA, Sedat : Faiz Hukuku, Ankara 2003 (**Deynekli / Kısa**
- Faiz).
- DEYNEKLİ, Adnan /**
KISA, Sedat : İtirazın İptali Davaları, 1. Bakı, Ankara 1999
(**Deynekli/Kısa - İptal**).
- DOMANIÇ, Hayri** : Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbi
Kuvveti, İstanbul 1964.
- ERDEMİR, İlter** : HUMK Şerhi, C. II, Ankara 1998
- ERDOĞAN, Celal** : Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu,
Ankara 1982.
- EREM, Faruk** : “Türk Milleti Adına ...” Deyimi (ABD.,
1969/2 s. 309-310).
- ERMAN, Eyüp Sabri** : Hüküm Nedir, Nasıl İttihaz ve Tefhim
Olunmalıdır? (AD 1974, s. 1-7).
- GÜRDOĞAN, Burhan** : Medeni Yargılama Hukukunda Tashihi Karar
Müessesesi (Ahmet Esat Arsebük’ün Aziz
Hatırasına Armağan, Ankara 1958, s. 285-
306 ve son (**Gürdoğan-** Karar).
- GÜRDOĞAN, Burhan** : Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm
İtirazı, Ankara 1960 (**Gürdoğan-** Hüküm).
- İMREGÜN, Oğuz** : Hakem Kararlarının İcrası ve Tekemmülü,
(IV. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası,

Bildiriler ve Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık
1965, Ankara 1966, s. 165-172).

KARAFAKİH, İsmail Hakkı : Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları,
Ankara 1952 (**Karafakih-** Usul).

KARAFAKİH, İsmail Hakkı : İçtihatlar Arasında Tespit Davasına Doğru
(İBD., 1954/10, s. 505-512) (**Karafakih-**
Tespit).

KARAHASAN, M. Reşit : Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C.II,
İstanbul 2003.

KARSLI, Abdürrahim : Kısa Kararla Gerekçeli Karar Arasındaki
Çelişki ve Bunun Çözümü (YHD., 1998, S.
197, s. 463 ve son) (**Karslı-** Çelişki).

KARSLI, Abdurrahim : Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler,
İstanbul 2001(**Karslı-** İşlemler).

KILIÇOĞLU, Ahmet : Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara
2004.

KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan /

YILMAZ, Ejder : Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 16. Baskı,
Ankara 2005 (**Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul).

KURU, Baki / ARSLAN, Ramazan /

YILMAZ, Ejder : İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 19. Baskı.
Ankara 2005 (**Kuru/Arslan/Yılmaz-** İcra).

KURU, Baki : Tespit Davaları, Ankara 1963 (**Kuru-**
Tespit).

- KURU, Baki** : Hukuk Usulünde Dava Sebebi (AD., 1967/4, s.239-268).
- KURU, Baki** : İcra İnkâr Tazminatı (Yargıtay Yüzüncü Yıl Dönümü Armağanı, 1968, s. 727-765) (**Kuru-** Tazminat).
- KURU, Baki** : Usuli Müktesep Hak (Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974, s. 395-409) (**Kuru-** Hak).
- KURU, Baki** : İcra ve İflas Hukuku, C. I, 3. Baskı, İstanbul 1988 (**Kuru-** İcra, C. I).
- KURU, Baki** : İcra ve İflas Hukuku, C. II, 3. Baskı, İstanbul 1990 (**Kuru-** İcra, C. II).
- KURU, Baki** : İcra ve İflas Hukuku, C. III, 3. Baskı, Ankara 1993 (**Kuru-** İcra, C. III).
- KURU, Baki** : Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı, İstanbul 1995 (**Kuru-** El Kitabı).
- KURU, Baki** : Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II. Ankara 2001, (**Kuru-** HMu C. II).
- KURU, Baki** : Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. III, İstanbul 2001 (**Kuru-** HMu C.III).
- KURU, Baki** : Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, İstanbul 2001 (**Kuru-** HMu C. IV).
- KURU, Baki** : Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V İstanbul 2001 (**Kuru-** HMu C. V).

- MUŞUL, Timuçin** : Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri, İstanbul 1984 (**Muşul-** Terdit).
- MUŞUL, Timuçin** : Usul Hukukunda Ara Kararları (Dicle Hukuk Fakültesi Dergisi, 1988/4, s. 217-262) (**Muşul-** Ara Kararlar).
- MUŞUL, Timuçin** : İcra ve İflas Hukuku, I - İcra Hukuku, 2001 (**Muşul-** İcra).
- ÖNEN, Ergun** : Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979 (**Önen-** MYH).
- ÖNEN, Ergun** : İnşai Dava, Ankara, 1981 (**Önen-** Dava).
- ÖZDİL, İ. Zekai** : Tavzih (İzBD., 1989/1, s. 54-57).
- ÖZEKES, Muhammet** : Fikir ve Sanat Eserleri Hususunda İhtiyati Tedbir (İzBD., Yıl: 63, Ekim 1998, s. 89-120) (**Özekes-** Tedbir).
- ÖZEKES, Muhammet** : İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Ankara 1999 (**Özekes-** Haciz).
- ÖZEKES, Muhammet** : Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm (YKD., 2000/4, s. 661-669) (**Özekes-** Hüküm).
- ÖZEKES, Muhammet** : Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003 (**Özekes-** Dinlenilme).
- ÖZKAN, Yönel** : İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası, Ankara 2004.

- PEKCANITEZ, Hakan** : Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, Ankara 1992 (**Pekcanitez-** Müdahale).
- PEKCANITEZ, Hakan / ATALAY, Oğuz / ÖZEKES, Muhammet** : Medeni Usul Hukuku, IV. Baskı, Ankara 2005.
- POSTACIOĞLU, İlhan** : Şarta Muallak Hükümler (AD., 1941/2, s. 112-122) (**Postacioğlu-** Hüküm).
- POSTACIOĞLU, İlhan** : Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975 (**Postacioğlu-** Usul).
- SELÇUK, Sami** : Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı (AD., 1973/11, s. 937-956).
- SEYHUN, Şerafettin** : Hukuk Muhakeme Usulünde Kısa Karar Sorunu (YD., 1984/1-2, s. 5-8).
- TANRIVER, Süha** : Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler (AÜSBFD., 1994/1-2, s. 333-348) (**Tanriver-** Sulh)
- TANRIVER, Süha** : İlamlı icra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996 (**Tanriver-** İcra).
- TANRIVER, Süha** : Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller (ABD., 1996/1, s. 28-38) (**Tanriver-** Kabul).
- TANRIVER, Süha** : Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 1998 (**Tanriver-** Derdestlik).

- TANRIVER, Süha** : Şarta Bağlı Hüküm Kavramı Ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu (Batider 1998, C. XIX, S. 4, s. 45-50) (**Tanriver-** Hüküm).
- TAŞKIN, Alim** : Hakem Sözleşmesi, Ankara 2000.
- TAŞPINAR, Sema** : Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu (Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999, s. 759-787) (**Taşpınar-** Amaç).
- TAŞPINAR, Sema** : Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Ankara 2001 (**Taşpınar-** İspat).
- TİMUR, Hıfzı** : Makeme Kararlarının Açık ve Mucip Sebep Olması Zarureti (İHFM 1942/VII/3-4, s. 741-742).
- TÖRE, Hayrullah Fütuhi** : Hukuk Davalarında Kesin Hükmün Uygulanışı ve Şartları (ABD., 1973, C. 30, S. 2, s. 240-251) .
- TUTUMLU, Mehmet Akif** : Evliliğin Butlanı Boşanma ve Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları, Ankara 2002.
- TÜRKÇAPAR, Tahsin** : Mahkeme Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu ve Takdir (YD., 1977, S. 3-4, s. 255-265).
- UYAR, Talih** : İcra İnkâr Tazminatı (Bursa Barosu Dergisi, 1986/2, s. 2-5).

- ÜSTÜNDAĞ, Saim** : Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Takas ve Davada Kullanılmasının Arzettiği Özellikler (İÜHFM., 1960/1-4, s. 214-224).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim** : Kesin Hükmün Hukuki Haleflere Etkisi (İBD., 1961, C.35, s. 227-235). (Üstündağ- Hüküm).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim** : İddia ve Müdafaanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967 (Üstündağ- Yasak).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim** : İhtiyati Tedbirler, İstanbul 1981 (Üstündağ- Tedbirler).
- ÜSTÜNDAĞ, Saim** : Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, İstanbul 1999 (Üstündağ- MYH).
- YAVUZ, Nihat** : Ceza ve Hukuk Mahkemelerinde“ Ekli Karar Okundu“ Duruşmanın Sona Erdirilmesi Uygun Mudur? (AD., 1976/3-4, s. 307-317) (Yavuz- Ekli Kararlar).
- YAVUZ, Nihat** : Adli Kararlar Hangi Vasıfları Taşımaktadır ve Nasıl Yazılmalıdır? (AD., 1976/5-6, s. 452-458) (Yavuz- Kararlar).
- YILDIRIM, Nevhis Deren** : Türk, İsviçre, Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükmün Subjetif Sınırları, İstanbul 1996.
- YILMAZ, Ejder** : Islah, Ankara 1982 (Yılmaz-İslah).
- YILMAZ, Ejder** : Yemin, Ankara 1989 (Yılmaz- Yemin).

- YILMAZ, Ejder** : Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, C. I,
Ankara 2001 (**Yilmaz-** Himaye).
- YILMAZ, Ejder** : İstinaf, Ankara 2005 (**Yilmaz-** İstinaf).
- YILMAZ, Orhan** : Hukuk Davalarında Tahkikatın Yürütölmesi
(TBBD., 1989/4).

KISALTMALAR CETVELİ

ABD.	: Ankara Barosu Dergisi
AD.	: Adalet Dergisi
ANY.	: Anayasa
aşa.	: Aşağıda
AÜSBFD.	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
b.	: Baskı
BK.	: Borçlar Kanunu
Bkz.	: Bakınız
BATİDER.	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
C.	: Cilt
CMK.	: Ceza Muhakemeleri Kanunu
DHFD.	: Dijle Hukuk Fakültesi Dergisi
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HİGM.	: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü
HSK.	: Hakimler ve Savcılar Kanunu
HMU.	: Hukuk Muhakemeleri Usulü
HUMK.	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
HYU.	: Hukuk Yargılama Usulü
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
İBK.	: İçtihadı Birleştirme Kararı

İK.	: İcra ve İflas Kanunu
İKİD.	: İlimi ve Kazai İçtihatlar Dergisi
İzBD.	: İzmir Barosu Dergisi
K.	: Karar
TBBD.	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
MÖHUK.	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MYH.	: Medeni Yargılama Hukuku
m.	: Madde ¹
RG.	: Resmi Gazete
RKD.	: Resmi Kararlar Dergisi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
sk.	: Sayılı Kanun
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Devamı
YKD.	: Yargıtay Kararları Dergisi
yuk.	: Yukarıda

---

¹ Metinde sadece (m) kısaltması, kural olarak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Maddelerini gösterir. Başka bir kanun maddesinden söz edilecekse, o kanun ayrıca belirtilecektir. Örneğin: ANY. m., BK. m. gibi.

I- GİRİŞ

Medeni Usul Hukukunun başta gelen amacı; kişilerin maddi hukuktan doğan haklarını tespit etmek, korumak ve toplum içinde hukuksal barışı ve güvenliği sağlamaktır².

Devlet, kişilerin bizzat hak elde etmelerini kural olarak yasaklamıştır. Bu nedenle subjektif hakların tespiti ve yerine getirilmesi medeni usul hukukunun öngördüğü şekilde mahkemeler aracılığıyla olur. Burada iddia edilen hakkın veya hukuki ilişkinin mahkeme tarafından kesin olarak çözümlenmesi amaçlanır. İstisnai hallerde medeni usul hukuku subjektif hakkın gerçekleşmesine hizmet etmez, objektif hukukun belli bir kısmının gerçekleşmesine hizmet eder. Örneğin; iki kez evlilik yapmış olan bir kişinin ikinci evliliğinin iptali istemi ile dava açılması halinde durum böyledir. Burada medeni usul hukuku tek evlilik müessesesini koruyarak, objektif hukukun gerçekleşmesine hizmet eder.

Medeni usul hukukuna hakim olan ilkelerden tasarruf ilkesinin gereği olarak, yargılamaya başlanması ve dava malzemelerinin davaya getirilmesinin sorumluluğu taraflara bırakıldığından; hükmün kurulması tarafların ve hakimin elindedir. Tarafların getirdiği deliller ve ileri sürdükleri vakıalar doğrultusunda hakim ara kararlar vererek yargılamayı ilerletecek ve

---

² **Ramazan Arslan:** Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977, s. 4; **Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes:** Medeni Usul Hukuku, IV. Bası, Ankara 2005, s. 41-43; **Sema Taşpınar:** Medeni Yargılama Hukukunda Amaç Sorunu, Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999, s. 776, 786.

kısa sürede gerçeği bularak hüküm kuracaktır. Yargılama sonunda hakimin verdiği bu kararlar kimin haklı olduğu kesin olarak çözülecektir.

Medeni usul hukuku şekli bir hukuk dalı olduğundan, yargılama şekil kurallarına bağlı olarak yapılacaktır. Şekil kuralları, hakimin keyfi davranışlarını önleyen, taraflara eşit davranılmasını ve doğru karar verilmesini sağlayan kurallardır.

Bu nedenle hakimin verdiği kararlar, yargılama sonucunda kurduğu hüküm ve hükmün içermesi gereken unsurlar yargılamanın en kısa sürede sonuçlanması ve adaletin sağlanması için önem arzeder.

II- İNCELEME PLANI VE KONUNUN SINIRLANDIRILMASI

Çalışmamız, yazılı yargılama usulü esas alınarak hazırlanmıştır. Bu nedenle hükmün verilmesi yazılı yargılama usulü bakımından incelenmiş, diğer yargılama usulleri bakımından incelenmemiştir.

Çalışmamızda mahkemenin verdiği kararlar incelenirken, ilk derece mahkemelerince verilen kararlar esas alındığından; Yargıtay ve istinaf mahkemelerinin ilk derece mahkemeleri olarak verdiği kararlar ile hakem kararları inceleme dışı bırakılmıştır.

Bu incelemeler yapılırken Yargıtay kararlarına ve doktrinde ileri sürülen görüşlere de yer verilmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde; usul işlemleri ve nihai kararların çeşitleri incelenmiştir. Özellikle mahkeme usul işlemleri ve nihai kararların çeşitleri ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Tüm bu anlatılanların ardından hükmün usul işlemleri içindeki yeri ve niteliği tespit edilmiştir.

İkinci bölümde; hükmün kapsamı, hükmün verilmesi, hükmün yazılması ve ilâmın taraflara verilmesi incelenmiştir. Hükmün gerekçesi ve hüküm fıkrası ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Ayrıca yok hüküm ve hükmün geçerliliğini etkileyen hususlar da incelenmiştir.

Üçüncü bölümde; hükmün doğurduğu sonuçlar ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Usul hukuku bakımından doğan sonuçlar olarak ; hakim tarafından verilen hükümle ilgili olması, kanun yoluna başvurulabilmesi, hükmün kesinleşmesi, hükmün icra edilebilmesi ve ihtiyati tedbirin kalkması incelenmiştir. Maddi hukuk bakımından doğan sonuçlar bakımından zamanaşımı süresinin on yıla çıkması ele alınmıştır.

Çalışmamız sonuç kısmıyla son bulacaktır.

I- BÖLÜM

USUL İŞLEMLERİ, NİHAİ KARARLARIN ÇEŞİTLERİ, HÜKMÜN YERİ VE NİTELİĞİ

§ 1- USUL İŞLEMLERİ

Mevzuatımızda usul işlemlerinin tanımı yapılmadığı gibi, usul işlemleri hakkında yeterli düzenleme de mevcut değildir. Sadece Usul Kanunumuzun 82. maddesinde bir düzenleme mevcuttur. Bu hükümde de; esaslı-esaslı olmayan merasime uyulmaksızın yapılan usul işlemlerinin ayrımı düzenlenmiştir.

Doktrinde de, usul işlemleri; dar anlamda usul işlemleri ve geniş anlamda usul işlemleri şeklinde iki değişik açıdan incelenmektedir³.

Dar anlamda usul işlemleri; davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar taraflarca ve mahkemece yapılan, davanın şekillenmesine neden olan, koşulları ve etkileri usul hukuku tarafından düzenlenen işlemlerdir⁴.

Geniş anlamda usul işlemleri ise; davanın açılmasından hükmün kesinleşmesine kadar taraflarca ve mahkemece yapılan, davanın şekillenmesine neden olan ve etkileri usul hukuku tarafından düzenlenen işlemlerdir⁵. Burada koşulların hangi hukuk tarafından düzenlendiği önemli

³ **Abdurrahim Karslı:** Medeni Usul Hukukunda Usuli İşlemler, İstanbul 2001, s. 42; **Sema Taşpınar:** Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Ankara 2001, s. 67-68.

⁴ **Karslı-** İşlemler, s. 29, 30, 42; **Taşpınar-** İspat, s. 67.

⁵ **Karslı-** İşlemler, s. 42-43; **Taşpınar-** İspat, s. 68-69.

değildir; önemli olan etkilerini usul hukukunda göstermesidir⁶. Usul sözleşmeleri de, geniş anlamda usul işlemleri kapsamında yer alır⁷.

Türk hukuk doktrininde esas olarak dar anlamda usul işlemleri kavramı savunulmakta; usul işlemleri yargılamanın ilerlemesi için yapılan, etki ve koşulları usul hukuku tarafından düzenlenen işlemler olarak kabul edilmektedir⁸. Ancak geniş anlamda usul işlemleri kavramını savunanlar da mevcuttur⁹.

A- TARAF USUL İŞLEMLERİ

Davanın açılmasından, hükmün kesinleşmesine kadar yargılamanın ilerlemesi amacıyla, tarafların kendi aralarında yaptıkları veya tarafla mahkeme arasında yapılan, dava sonucuna etkili olan, irade ve bilgi açıklamasıdır¹⁰. Taraf usul işlemleri konumuz dışında olduğu için sadece tanımını vermekle yetiniyoruz¹¹.

B- MAHKEME USUL İŞLEMLERİ

Mahkeme usul işlemleri davanın yürütülmesi ve sonuçlandırılması için, kanunun hakime tanıdığı yetki ve sorumluluklar sayesinde, hakim tarafından

---

⁶ **Karslı-** İşlemler, s. 42-45; **Taşpınar-** İspat, s. 68-70.

⁷ **Karslı-** İşlemler, s. 49; **Taşpınar-** İspat, s. 71.

⁸ **Baki Kuru:** Hukuk Muhakemeleri Usulü El Kitabı, İstanbul 1995, s. 660; **İlhan Postacıoğlu:** Medeni Usul Hukuku Dersleri, İstanbul 1975, s. 336; **Saim Üstündağ:** Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, İstanbul 1999, s. 1416 vd.

⁹ **Karslı-** İşlemler, s. 42 vd.; **Taşpınar-** İspat, s. 70-71; **Ejder Yılmaz:** Islah, Ankara 1982, s. 98.

¹⁰ **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 145-146; **H. Yavuz Alangoya:** Medeni Usul Hukuku Esasları, b. III, İstanbul 2003, s. 176; **Karslı-** İşlemler, s. 156 vd.; **Taşpınar-** İspat, s. 67 vd.; **Yılmaz-** Islah, s. 99-102.

¹¹ Ayrınlıtlı Bilgi İçin Bkz. **Karslı-** İşlemler.

yapılan her türlü işlemler ve kararlardır¹². Mahkeme usul işlemleri de; yargılamanın iç işleyişi ile ilgili işlemler, yargılamanın dış işleyişi ile ilgili işlemler ve mahkemenin verdiği kararlar olmak üzere üç grupta incelenebilir.

I- İÇ İŞLEYİŞ İLE İLGİLİ İŞLEMLER

Yargılamanın idaresi, yargılamanın kanuna uygun biçimde makul bir sürede gereksiz yere masraf yapılmaksızın ve basit şekilde sonuçlandırılması hakimin görevleri arasındadır (ANY m. 141; m. 77).

Bu amaçla mahkemenin; kendiliğinden araştırma ilkesinin geçerli olduğu davalarda dava malzemesini toplaması, taraflarca hazırlama ilkesinin geçerli olduğu davalarda ileri sürülen vakıaları dikkate alması veya delil ikamesini değerlendirmesi gibi işlemler mahkemenin iç işleyişi ile ilgili işlemlerdir¹³.

II- DIŞ İŞLEYİŞ İLE İLGİLİ İŞLEMLER

Mahkeme yargılamanın şekli olarak, yürütülmesi için ve davanın dış işleyişini ilgilendiren işlemler yapar; bu işlemler mahkemenin dış işleyişi ile ilgili işlemler olarak adlandırılır¹⁴.

Bu amaçla mahkemenin; duruşma gün ve saatini belirlemesine, süreleri belirlemesine ve tebliğe ilişkin yapmış olduğu işlemler mahkemenin

---

¹² **Alangoya-** Usul, s. 175; **Karlı-** İşlemler, s. 149,154; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 151; **Taşpınar-** İspat, s. 66; **Yılmaz-** Islah, s. 99.

¹³ **Karlı-** İşlemler, s. 154; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 151; **Taşpınar-** İspat, s. 66; **Yılmaz-** Islah, s. 99.

¹⁴ **Karlı-** İşlemler, s. 154; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 151-152; **Taşpınar-** İspat, s. 66.

dış işleyişine ilişkin işlemlerdir¹⁵. Örneğin; davetiyelerin, mahkeme kararlarının taraflara Tebligat Kanununa göre tebliğ edilmeleri gerekir. Tebligat yargılamının dış görünüşüdür.

III- MAHKEMENİN VERDİĞİ KARARLAR

Mahkeme; davanın açılmasından sonuçlanmasına kadar yargılamayı yürütüp, sonuçlandırmak için çeşitli kararlar verir. Mahkemenin verdiği bu kararlar; yargılamayı ilerleten ara kararlar, geçici önlem niteliği taşıyan kararlar ve yargılamayı sonuçlandıran nihai kararlardır. Mahkemenin verdiği kararlar bu üç grup altında ayrıntılı olarak incelenecektir.

1- Ara Kararlar

a- Tanımı

Hakimin bir davada dosyadan elini çekinceye kadar yargılamanın yürütülmesi için vermiş olduğu bütün kararlar, Türk hukuk uygulamasında yerleşmiş deyim ile birer ara karar olarak adlandırılmaktadır¹⁶.

Davanın açılmasından sona ermesine kadar hakim bir çok ara karar verir. Bu kararların ortak özelliği, hakimin ara kararlar ile davadan elini çekmeyip, bilakis davaya devam etmesidir¹⁷. Böylelikle hakim, vermiş olduğu isabetli ara kararlar ile davayı ilerletip, sonuca biraz daha yaklaşmaktadır.

¹⁵ **Karslı-** İşlemler, s. 154; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 151-152; **Taşpınar-** İspat, s. 66.

¹⁶ HGK 15. 09. 1982, 7-1978/785 (YKD Nisan 1983, s. 479).

¹⁷ **Baki Kuru:** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. III, İstanbul 2001, s. 2998; 3. HD., 21. 01. 2002, 248/549 (www.kazanci.com.tr); **Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz:** Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 16. Baskı, Ankara 2005, s. 531; **Karslı-** İşlemler, s. 150.

Hakimin isabetli ara kararlar vermesi ise, hakimin dosyayı iyi inceleyip, davada ileri sürülen talepleri dikkate alması ile olur.

Ara kararlarıyla amaçlanan, davayı ilerletmek veya nihai kararın verilebilmesine hazır hale getirmektir. Bu amaçla ara kararlar; bir ara uyuşmazlığın¹⁸ varlığı halinde o uyuşmazlığı çözmek amacıyla verilebileceği gibi (mahkemenin görev itirazının reddine ilişkin kararı, yetki itirazının reddine ilişkin kararı, davanın kabule şayan olduğuna dair verdiği kararı gibi) bir ara uyuşmazlık olmadan da verilebilir (gelecek duruşmanın tarih ve saatini saptayan karar)¹⁹. Ancak uyuşmazlığın bütünüyle karar verilebilecek şekilde aydınlanmış olması halinde ise²⁰, artık bir ara karar değil, nihai karar vermek gerekecektir.

Ara kararı davanın açılmasından sonuçlanmasına kadar genellikle her duruşma (celse) sonunda verilir²¹. Bu verilen ara kararlar ile gelecek oturum için, mahkemenin ve tarafların yapacağı işler belirlenir (keşif ücretinin yatırılması gibi). Ancak duruşma esnasında, o duruşmaya son vermeyen ara kararı da verilebilir²². Örneğin; usulüne uygun vekaletname sunan avukatın davalı (davacı) vekili olarak duruşmaya alınmasına ilişkin karar²³. Bu ara karar verildikten sonra duruşmaya devam edilir.

---

¹⁸ Ara uyuşmazlık ile kastedilen önsorundur. Önsorun: Bir davada, davaya devam edilebilmesi ve davanın karara bağlanabilmesi için çözümlenmesi gereken sorundur.

¹⁹ **Timuçin Muşul**: Usul Hukukunda Ara Kararları (Dicle Hukuk Fakültesi Dergisi, 1988/4, s. 219).

²⁰ Bkz. aşa. dn. 275-277.

²¹ **Muşul**- Ara Kararları, s. 227.

²² **Muşul**- Ara Kararları, s. 227.

²³ **Muşul**- Ara Kararları, s. 219.

Ara kararın taraflara bildirimini genellikle duruşma sırasında tefhimle olur. Tarafların vekil ile temsil edildiği hallerde ise, tebligatın mutlaka vekile yapılması gerekir; vekil varken asile yapılan tebligat hükümsüzdür (Tebligat Kanunu m.11,1; m. 15). Ancak kanunda, müvekkile tebliği zorunlu hususlar düzenlenmiştir. Örneğin; isticvap (m. 232,1; m. 233, son; m. 234, c. 2) ve yemin davetiyeleri (m. 337; m. 344; m. 345) dava vekil vasıtasıyla takip edilse bile, asile tebliğ edilir.

b- Özellikleri

aa- Ara Kararın Geri Alınabilmesi

Ara karar hukukumuzda açık bir hükümle düzenlenmiş değildir; uygulama, bu kararların ortaya çıkaracağı bazı sorunlara cevap bulmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle Yargıtay uygulamalarına göre; kural olarak ara karar, hakimin dosyadan el çekmesini gerektirmediği ve taraflardan biri lehine usule kazanılmış hak²⁴ doğurmadığı için²⁵, hakim ara kararını kendiliğinden ya da itiraz üzerine kaldırabilir²⁶.

---

²⁴ ...Ara kararlarından her zaman dönülebilir. Bu kararlar taraflar yararına usuli kazanılmış hak doğurmazlar. Bu itibarla, başlangıçta zamanaşımı def'inin ara kararıyla reddedilmesine rağmen nihai hükümde bu def'in kabulüyle davanın zamanaşımı bakımından reddedilmesi caiz ve mümkündür..." 2. HD 12. 02. 1972, 6799/7039 (İBD 1973/3- 4, s. 428-429).

²⁵ Bkz. aşağıda dn. 36-43.

²⁶ **Alangoya-** Usul, s. 175; **Necip Bilge:** Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1965, s. 514; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3000-3001; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 532; **Pekcanitez/Atalay/Özekes :** s. 152; **Postacıoğlu-** Usul, s. 501.

Hakimin ara kararını geri alması iki şekilde olur²⁷; hakim ya geri almayı ifade eden farklı bir ara karar verir²⁸ ya da daha önce verdiği ara kararın gereklerinin yerine getirilmesini yargılama sırasında istemez²⁹.

Bir hakimin vermiş olduğu ara karar, aynı mahkemeye kendinden sonra gelen ve davaya devam eden diğer bir hakimi bağlamaz; yeni gelen hakim, önceki hakimin verdiği ara kararından dönebilir³⁰. Hakimler bağımsızdır ve bu bağımsızlık anayasal güvence altına alınmıştır (ANY m. 138). Hakim hukuk kuralları çerçevesinde, kendi hukuk anlayışı ve vicdanına göre karar verir. Hiçbir organ, makam, merci ve kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz (ANY m. 138, II; HSK m. 4, I). Üst mahkeme olan Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar bile bağlayıcı değilken³¹, önceki hakimin vermiş olduğu ara kararın bağlayıcı olmadığını evleviyetle kabul etmek gerekir.

Ancak, hakimin daha önce verdiği ara kararlardan keyfiliğe varacak ölçüde, takdiri olarak ve gerekçe göstermeden geri alabilmesi kabul edilmemelidir³². Örneğin; hakimin ara kararı ile önce bilirkişi incelemesine karar vermesi, daha sonra ise bundan hiçbir gerekçe göstermeksizin vazgeçmesi halinde; ara kararını geri alması kabul edilmemelidir. Ara kararın

²⁷ **Muşul-** Ara Kararları, s. 233.

²⁸ Bir delilin kabule şayan olmadığına karar veren hakim, sonradan bu ara kararını geri alarak o delilin gösterilmesine karar verebilir.

²⁹ Belirli bir konu hakkında bilirkişi tayinine karar veren hakimin, daha sonra bu ara kararına uygun olarak bilirkişi tayinini istememesi.

³⁰ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3001; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 532.

³¹ Şöyle ki, yerel mahkeme Yargıtay'ın bozma kararı ile bağlı olmayıp, verdiği kararında direnebilir.

³² **Muşul-** Ara Kararları, s. 236; **Üstündağ-** MYH, s. 789.

kolaylıkla geri alınabilmesinin kabulü halinde ara kararın amacından uzaklaşmış olduğu gibi; o zamana kadar yapılan usul işlemleri gereksiz hale gelecek, zaman ve masraf kaybına neden olacaktır³³. Mahkemelerin fazla olan yükü daha da ağırlaştırılmış olacak, hem usul ekonomisine aykırılık hem de adaletin geciktirilmesine yol açılmış olacaktır. Hakimin vermiş olduğu ara kararını keyfi olarak geri alamaması, kural olarak bağlı olduğunun kabul edilip ara kararını geri alabilmesi sadece belirli ve zorunlu hallerde olduğu kabul edilmelidir³⁴.

Kanımızca da, hakim vermiş olduğu ara kararlarını keyfi ve gerekçesiz olarak geri alamamalıdır. Ara kararlarının verilmesindeki amaç, yargılamayı ilerletip sonuca yaklaştırmaktır. Anayasa m. 141, IV ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 77 uyarınca, yargılamanın mümkün olduğu kadar makul bir süre içinde, gereksiz masraf yapılmaksızın ve basit şekilde sonuçlandırılması görevi hakime aittir. Bu nedenle ara kararlar verilirken iyi düşünülmeli ve mümkün olduğu kadar gereksiz ara kararlar verilmemeli ve verilenler de gerekçesiz olarak geri alınamamalıdır. Böylelikle yargılamanın gereksiz yere uzaması önlenmiş olacaktır. Yargıtay'ın son kararları da bu doğrultudadır.³⁵

“Mahkeme, 27.04.1982 günlü oturumda olayda tarafların kusur ve zararının belirlenmesi için bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar vermiştir. Bu işle görevlendirilen Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından seçilen bilirkişi, olayda tarafların kusurunu ve yalnız davacı ve karşılık davalının

³³ **Muşul-** Ara Kararları, s. 236-237.

³⁴ **Muşul-** Ara Kararları, s. 236.

³⁵ 13. HD 02. 10. 1984, 5080/5906 (YHD 1984/10, s. 1495).

aracındaki zararını incelemiş ve tespit etmiştir. Davalı ve karşılık davacı Kemal'in zararı tespit edilmemiştir. Mahkeme davacı Kemal'in zararını hüküm altına alırken faturalardan başka neye dayandığını karar yerinde açıklamamıştır. Kaldı ki, karşılık davacının dosyası birleştirildikten sonra verilen ara kararı bu davacının belirlenmesini de kapsamaktadır.

Karşılık davacı Kemal, aracında meydana gelen zarar nedeniyle sigortadan kendisine yapılan 55.620 lirayı düşerek istekte bulunmuştur. davalı buna itiraz etmiş ve mahkeme de bu yolda araştırma yapılması için ara kararı oluşturmuştur; ne var ki bu ara kararının sonucu araştırılmamıştır.

Mahkemeler, yargılama sırasında yaptıkları işlemlerde ve verdikleri ara kararlarında beklenen özeni göstermek zorundadırlar. Aksi halde davaların uzaması ve yargılama giderlerinin artmasıyla pahalı adalet gerçekleşmiş olur; yargıya duyulan güven sarsılır. O halde, mahkemenin verdiği ara kararlarının sonucunu almadan hüküm kurması usul ve yasaya aykırıdır.”³⁶

bb- Usule İlişkin Kazanılmış Hak Doğuran Ara Karardan Dönülememesi

Hakimin, kendisi ya da önceki hakim tarafından evvelce verilmiş olan ara kararından dönebileceği kuralının tek istisnası usule ilişkin kazanılmış haktır. Usule ilişkin kazanılmış hak ile kastedilen; bir davada, mahkemenin ya da tarafların yaptıkları usul işlemleri ile taraflardan birinin lehine diğerinin

---

³⁶ 4. HD 04. 04. 1983, 2247/3599 (YKD 1983/8, s. 1160-1161).

ise aleyhine olan, uyulması zorunlu haklardır³⁷. Usule ilişkin kazanılmış hak müessesesi, Usul Kanunumuzda açıkça düzenlenmemiş, 09.05.1960 gün ve 21/9 sayılı içtihadı birleştirme kararı ile kabul edilmiş ve hukukun temellerinden biri haline gelmiştir.

Usule ilişkin kazanılmış hakkın tanınması, kamu düzeni düşüncesiyle kabul edilmiştir³⁸.

Ara kararlar ile doğan başlıca usule ilişkin kazanılmış hak halleri şunlardır:

1- Yargıtay'ın, m. 429, II uyarınca bozma kararına uyan mahkeme, vermiş olduğu bu ara karar ile bağlıdır. Sonradan bozmaya uyma kararından dönerek direnme kararı veremez; çünkü bozmaya uyma kararı ile, bozma yararına olan taraf için usuli kazanılmış hak doğmuştur³⁹. Bu husus hem bozma kararına uyan yerel mahkeme için, hem de bundan sonra kararı inceleyecek Yargıtay dairesi için geçerlidir⁴⁰.

³⁷ **Güzin Akgündüz/Saadettin Saltık:** Usul Hukukunda Kazanılmış Hak (TBBD 1993/2, s. 165); **Alangoya-** Usul, s. 518; **Baki Kuru:** Usuli Müktesep Hak (Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara 1974) s. 395; **Kuru-** HMU, C. III, s. 3002; HGK 17. 04. 2002, 19-265/315 (www. Kazanci.com.tr).

³⁸ **Alangoya-** Usul, s. 518; İBK 04. 02. 1959, 13/5 (RG 28. 04. 1959 /10293); HGK 29. 05. 2002, 8-370/432 (www. kazanci.com.tr); **Kuru-** Hak, s. 395.

³⁹ “Bozma kararının okunduğu oturumda ilk önce bozmaya uyulmasına açıkça karar verilmiştir. Bu kararın verilmesiyle taraflardan birisi lehine usule ilişkin kazanılmış hak doğmuştur. Bundan sonra mahkemenin yapacağı iş, bozma kararınca işlem yapmak ve gerekli kararı vermektir. İster aynı oturumda, ister daha sonra verilen direnme karar, usule ilişkin kazanılmış hakkı halele uğratacağı cihetle, usule uygun olmaz. Hakim ara kararından dönebilirse de, bozmaya uyulmasına ilişkin karar, az önce bildirilen sebepten dolayı, bunun müstesnalarındandır.” HGK 20.02.1963, 4/78-23.

⁴⁰ **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s.506-507; **Kuru-** Hak, s. 399; 15.HD 04.07.2002, 3224/3680, (www.kazanci.com.tr); 16. HD 29. 04. 2002, 2123/432 (www. kazanci.com.tr).

Mahkemenin, Yargıtay'ın bozma kararına uymasıyla bozma gereğince işlem yapma ve hüküm verme durumu, taraflardan biri lehine ve diğeri aleyhine hüküm verme sonucunu doğuracağından buna usule ilişkin kazanılmış hak denir⁴¹. Mahkemenin bozma kararına uyması, usule ilişkin kazanılmış hakkın bir çeşididir.

2- Yargılama sırasında taraflardan birinin bilirkişi raporuna itiraz etmemesi üzerine, itiraz eden taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluşur⁴². Şöyle ki, taraflardan biri bilirkişi raporuna itiraz etmezse ve diğerk tarafın itirazı üzerine veya mahkemenin kendiliğinden yeni bir bilirkişi raporu (veya ek rapor) alması durumunda; son rapor, ilk rapora itiraz edenin daha da aleyhine olursa, ilk rapor itirazda bulunmayan yönünden kesinleşeceğinden ve bununla itiraz eden taraf lehine usule ilişkin kazanılmış hak oluşacağından, mahkeme ilk bilirkişi raporuna göre karar verir.

Ayrıca doktrin ve Yargıtay kararlarına göre; hakimin teklif ettiği yemin de o taraf lehine bir usule ilişkin kazanılmış hak doğurur⁴³.

Taraflardan biri lehine usuli kazanılmış hak doğuran ara kararı veren hakimin ayrılması durumunda, yeni gelen ve davaya devam eden hakim, önceki hakimin vermiş olduğu usuli kazanılmış hak doğuran ara kararından dönemez⁴⁴.

---

⁴¹ **Alangoya-** Usul, s. 518; **Kuru-** Hak, s. 397.

⁴² **Akgündüz/Saltık:** s.165.

⁴³ **Ejder Yılmaz:** Yemin, Ankara 1989, s. 176.

⁴⁴ **Alangoya-** Usul, s. 517; HGK 18. 11. 1972, 3 / 966-923 (İBD 1973/2, s. 167-168).

cc- Ara Kararın Tek Başına Temyiz Edilememesi

Hukukumuzda, ara kararlara karşı müracaat imkanları; itiraz ve nihai kararlar birlikte temyizdir.

Usul kanunumuz ile kabul edilen kanun yolu⁴⁵ temyiz yoludur⁴⁶. Usul kanunumuzun 427. maddesi uyarınca, mahkemelerden verilen nihai kararlar aleyhine temyiz yoluna başvurulabilir. Ara kararlar ise yargılamayı sona erdirip, mahkemenin dosyadan el çekmesini gerektirmediği için, tek başına temyiz edilemez; ancak bir nihai kararla birlikte temyiz edilebilir⁴⁷. Örneğin; bilirkişinin reddi talebinin kabul ya da reddi hakkındaki kararlar birer ara karar oldukları için tek başlarına temyiz edilemezler, ancak nihai karar ile birlikte temyiz edilebilir.

Usul kanunumuz, bazı ara kararlara karşı aynı mahkemeye itiraz etme imkanını tanımıştır⁴⁸. Örneğin; gıyaben verilmiş ihtiyati tedbir kararlarına, ihtiyati haciz talebinin kabul kararlarına⁴⁹ ve delillerin tespitine ilişkin kararlara itiraz edilebilecektir. Burada itirazı inceleyecek mahkeme, kararı veren mahkemedir (m. 373; İİK m. 260). Bu nedenden dolayı itiraz yolu, dar

---

⁴⁵ “Kanun yolu, tarafa, kendi aleyhine olan ve henüz kesinleşmemiş bir yargı kararının bir üst derece mahkemesinde incelenmesi ve bertaraf edilmesi imkanını veren hukuki bir çaredir.” **Alangoya-** Usul, s. 471.

⁴⁶ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri hakkında Kanunun 1 Nisan 2007 tarihinde yürürlüğe girmesi ile istinaf da temyiz ile birlikte kanun yolu olarak kabul edilecektir.

⁴⁷ **Alangoya-** Usul, s. 464; **Karslı-** İşlemler, s. 150; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3003; **Kuru/ Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 532; **Üstündağ-** MYH, s. 789.

⁴⁸ **Alangoya-** Usul, s. 437; **Necmeddin Berkin:** Medeni Usul Hukuku Esasları, İstanbul 1969, s. 209; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3004; **Muşul-** Ara Kararları, s. 243.

⁴⁹ İhtiyati haciz talebinin reddine karşı 17.07.2003 tarih ve 4949 sk. m. 60 ile kanun yoluna başvurma imkanı tanınmıştır.

ve teknik anlamda kanun yolu olarak kabul edilemez⁵⁰. Çünkü, dar ve teknik anlamda kanun yolunda incelemeyi yapacak makam bir üst derece mahkemesidir; itiraz yolunda ise, itirazı inceleyecek makam, kararı veren mahkemedir.

2- Geçici Önlem Niteliği Taşıyan Kararlar

a- Tanımı

Yargılama hukuku şekli bir hukuk dalı olduğundan, mahkemenin çekişmeyi çözüp gerçeğe ulaşması kapsamlı araştırmayı ve belirli prosedürlere uyulmasını gerektirir⁵¹. O nedenle belirli bir zamana ihtiyaç duyulur. Ancak tarafların zarara uğramamaları için yargılama konusunun, yargılamanın başında ya da daha önce güvence altına alınması gerekebilir⁵². Bu husus ancak geçici hukuki koruma tedbirleri ile sağlanır⁵³.

Geçici önlem niteliği taşıyan kararlar; kesin hukuki koruma sonucunun ortaya çıkmasına kadar, yani dava sonuçlanıncaya kadar, yargılama öncesinde ve sonrasında doğabilecek tehlikelerden, tarafları korumak için yargı organlarınca verilen kararlardır⁵⁴.

---

⁵⁰ **Bilge-** MYH, s. 473.

⁵¹ **Muhammet Özekes:** Fikir ve Sanat Eserleri Hususunda İhtiyati Tedbir (İzBD, Yıl:63, Ekim 1998, s. 91); **Muhammet Özekes:** İcra ve İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Ankara 1999, s. 36; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 579.

⁵² **Alangoya-** Usul, s. 431; **Özekes-** Tedbir, s. 90-91; **Özekes-** Haciz, s. 36; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 553; **Saim Üstündağ:** İhtiyati Tedbirler, İstanbul 1981, s. 1-5.

⁵³ **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 579-580; **Ejder Yılmaz:** Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, C. I, Ankara 2001, s. 32.

⁵⁴ **Özekes-** Haciz, s. 37; **Yılmaz-** Himaye, s. 32.

Geçici kararlar, bir hakkı muhafaza etmek amacıyla, geçici zaman için verilen kararlardır⁵⁵. Davadan önce ya da sonra verilebilir, geçici karar vermek için iki tarafın mevcudiyeti aranmaz, tarafları davet etmek hakim in takdirindedir⁵⁶. Medeni Usul Hukukunda geçici kararlara örnek olarak, ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti, adli yardım kararları gösterilmektedir⁵⁷.

Geçici hukuki korumalarda, mahkemenin, talep hakkındaki kararını verdikten sonra yeniden bu konuda inceleme yapması söz konusu değildir⁵⁸. Mahkeme geçici kararı verdikten sonra yargılamadan elini çeker, ancak yeni bir itiraz ya da talep üzerine inceleme yapar (m. 111). Bu yönü ile bir görüşe göre, geçici kararlar geçici nihai karar olarak kabul edilebilmeli ve nihai karar kavramı sadece davaya özgü olarak kabul edilmemelidir⁵⁹.

b- Özellikleri

aa- Yargı Organlarınca Verilmesi ve Bağlayıcı Olması

Geçici önlem niteliği taşıyan kararlar, aksine kanuni bir düzenleme olmadıkça, kural olarak yargı organlarınca verilir⁶⁰. Örneğin; ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz, delil tespiti gibi geçici önlem niteliğindeki kararlar mahkemelerce verilir.

⁵⁵ **İsmail Hakkı Karafakih:** Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara 1952, s. 89.

⁵⁶ **Karafakih-** Usul, s. 90; **Muhammet Özekes:** Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003, s. 12.

⁵⁷ **Necmeddin Berkin:** Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul 1981, s. 861; **Karafakih-** Usul, s. 89; **Postacıoğlu-** Usul, s. 488; **Yılmaz-** Himaye, s. 32.

⁵⁸ **Muhammet Özekes:** Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm (YKD 2000/4, s. 665).

⁵⁹ **Özekes-** Hüküm, s. 665.

⁶⁰ **Yılmaz-** Himaye, s. 35.

Ancak, kanun mahkeme (yargı organı) dışında başka bir merci veya görevli kişiye de görev verebilir. Örneğin; İİK m. 69, l'deki muvakkat haciz ile İİK m. 270'deki hapis hakkı. Bu durumlarda icra müdürüne ve kolluk kuvvetlerine görev verilmiştir.

Geçici önlem niteliği taşıyan kararlar yargı organları tarafından verildiğinden bağlayıcıdır ve bunlara aykırı davranılması bazı cezai yaptırımları gerektirir. Örneğin; m. 113, A uyarınca, ihtiyati tedbir kararının uygulanması dolayısıyla verilen emre uymayan veya o yolda alınmış tedbire aykırı davranışta bulunan kimse, eylemi CMK'ya göre daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde ait olduğu ceza mahkemesince bir aydan altı aya kadar hapisle cezalandırılır.

Bu bağlayıcılık, hem taraflar bakımından hem de duruma göre üçüncü kişiler bakımındandır⁶¹. Taraflar, yani talepte bulunan ve onun hasım gösterdiği taraf, yargı organının vermiş olduğu karara uymak zorundadır. Uymama durumunda uymayan kişi bakımdan yaptırım söz konusu olur (Örneğin; m.113, A).

bb- Her İki Tarafça da İstenebilmesi ve Geçici Olması

Geçici hukuki koruma, genellikle davacı tarafından talep edilmekle beraber; hukuki menfaati bulunması şartıyla davalı tarafından da, talep edilir. Geçici önlem niteliği taşıyan kararlar verildiği anda, mahkemece hangi tarafın kesin olarak haklı olduğu henüz tam olarak ispat edilemediğinden, hukuki menfaat bulunması şartı ile hem davalı hem de davacı tarafından istenebilir.

---

⁶¹ **Yılmaz-** Himaye, s. 38.

Geçici önlem niteliği taşıyan kararlar, adından da anlaşıldığı üzere, geçici niteliktedir; asıl davada olduğu gibi taraflar arasındaki uyuşmazlığı kesin şekilde ve geleceğe yönelik olarak çözemez.

Bu geçicilik kesin hukuki koruma sağlanıncaya kadar yani, esas karar verilinceye kadar sürer.

cc- Basitlik ve Çabukluk İlkelerinin Geçerli Olması

Geçici önlem niteliği taşıyan kararlar, niteliği ve amacı gereğince, çok çabuk ve basit şekilde inceleme yapılarak verilen kararlardır.

Basit ve çabuk incelemeden kastedilen, üstünkörü bir inceleme değildir; mahkemenin ikna olması için yeterli olabilecek bir basitlik ve çabukluktur⁶². Burada tam bir ispat aranmaz, gerçeğe yakın ispat yeterlidir⁶³; mahkeme ilk bakışta edindiği kanaate göre kararını verir.

Gerçeğe ulaşmak, gerçeği bulmak için kapsamlı bir araştırma yapmak gerekir. Bunun için de doğal olarak belli bir zamana ihtiyaç duyulur. Ancak bazen öyle şartlar oluşur ki, yargılama sonucunun kesin hukuki koruma sağlanıncaya kadar geçici olarak korunması gerekir⁶⁴. Bu da ancak, basit ve çabuk bir inceleme ile gerçekleşir. Bu nedenle mahkeme genellikle geçici hukuki koruma talebi geldiğinde, duruşma yapıp karşı tarafı çağırmadan dosya üzerinden inceleme yapıp ilk bakışta elde ettiği kanaate göre karar verir.

---

⁶² **Yılmaz-** Himaye, s. 38.

⁶³ **Yılmaz-** Himaye, s. 38.

⁶⁴ **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 579.

dd- Geçici Kararların Kural Olarak İtiraza Tabi Olması

Bir kararın temyiz edilemeyeceğini kanun belirler. Kural olarak, ilk derece mahkemelerinin vermiş oldukları bütün nihai kararlar temyiz edilebilir (m. 427, I, c. I). Ancak istisnai olarak bazı nihai kararlar için temyiz yolu kapalıdır.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda düzenlenen ihtiyati tedbir ve delil tespiti kurumları incelendiğinde; her iki karar için de itiraz yolunun açık olduğu anlaşılır. Hukuk Muhakemeleri Usul Kanunu m. 107, c. 1 uyarınca kendisi dinlenmeden aleyhine ihtiyati tedbir kararı verilen taraf, ihtiyati tedbir kararına itiraz edebilir. Yine m. 373, c. 1 uyarınca, delil tespitinin kabulüne ilişkin karara mahkemede itiraz edilebilir.

İhtiyati tedbir kararına karşı aleyhine ihtiyati tedbir kararı verilen kişi, karar yokluğunda verilmişse kendisi dinlenilmediği için karara itiraz edebilir (m. 107, c. 1). İhtiyati tedbir kararı verilirken mevcut şartların değiştiği ya da tamamen ortadan kalktığı ileri sürülerek tedbire itiraz edilebilir (m. 111). Bu durumda mahkeme tedbirin ya değiştirilerek uygulanmasına ya da tamamen kalkmasına karar verebilir⁶⁵. Aynı zamanda aleyhine tedbir kararı verilen taraf mahkemeye başvurup, teminat göstererek tedbirin tamamen kaldırılmasını ya da değiştirilmesini isteyebilir (m. 111).

---

⁶⁵ **Baki Kuru:**Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. IV, İstanbul 2001, s. 4365; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 589-590; **Postacıoğlu-** Usul, s. 494.

Delil tespitinde de, delil tespiti talebinin kabulü ya da reddi yönündeki talepler temyiz edilemez⁶⁶. Mahkeme delil tespiti talebinin haklı olduğu kanaatinde ise, delil tespiti için gün belirler ve bu karar ile delil tespiti talebine ilişkin dilekçenin bir örneğini karşı tarafa tebliğ eder (m. 371, c. 2, m. 372, I, c.1). Karşı taraf, delil tespitinin kabulüne ilişkin karara mahkemede itiraz edebilir (m. 373, c. 1).

İhtiyati haciz talebinin kabulüne karşı itiraz yolu açıktır. Borçlu, kendisi dinlenmeden verilen ihtiyati haciz kararının dayandığı sebeplere, mahkemenin yetkisine ve teminata karşı; huzurunda yapılan hacizlerde haczin tatbiki, aksi halde haciz tutanağının kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren yedi gün içinde mahkemeye başvurarak itiraz edebilir (İİK m. 265, I). Ayrıca menfaati ihlal edilen üçüncü kişiler de, ihtiyati haczi öğrendikleri tarihten itibaren yedi gün içinde ihtiyati haczin dayandığı sebeplere veya teminata itiraz edebilirler (İİK m. 265, II). Üçüncü kişilere tanınan itiraz imkanı 17. 07. 2003 tarih ve 4949 sk. m. 63 ile tanınmıştır. İlgili maddenin önceki halinde üçüncü kişilere itiraz imkanı tanınmamıştı.

İhtiyati haciz talebinin reddine karşı, alacaklı kanun yoluna başvurabilir (İİK m. 258, III). Kanun yoluna başvurma imkanı 17. 07. 2003 tarih ve 4949 sk. m. 60 ile tanınmıştır⁶⁷. İlgili maddenin önceki halinde alacaklıya kanun yoluna başvurma imkanı tanınmamıştı. Böylelikle ihtiyati haciz talebinin kabulüne karşı; borçlu ve menfaati ihlal edilen üçüncü kişilere itiraz imkanı

⁶⁶ **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s. 597.

⁶⁷ 26.09.2004 tarihli ve 5236 sk ile değişik m. 426/A, V hükmü nedeniyle, istinaf mahkemelerinin kurulmasından itibaren, ihtiyati haciz talebi reddedilen alacaklı kanun yolu olarak temyiz yoluna değil, istinaf yoluna başvuracaktır.

tanınırken, ihtiyati haciz talebinin reddine karşı alacaklıya kanun yoluna başvurma imkanı tanınmıştır.

Mahkeme tarafından geçici karar verilmesi için taraf mevcudiyeti aranmadığından, hakim, m. 105 uyarınca tarafların yokluğunda da karar verebilir. Ancak bu durumda gıyabında karar verilen tarafın m. 107 uyarınca itiraz imkanı vardır.

3- Nihai Kararlar

a- Tanımı

Yargılamaya son veren ve hakimin işten el çekmesi sonucunu doğuran kararlar nihai kararlar olarak nitelendirilir⁶⁸. Nihai karar tabirinin şu anlamlara gelme ihtimali vardır; esası halleden, davaya son veren ve muhakemeyi nihayetlendiren kararlar⁶⁹. Örneğin; bir alacak davası sonunda davanın reddine veya dava olunan şeyin davalıdan alınmasına dair verilen karar esası halleden, davaya ve muhakemeye de son veren bir karardır⁷⁰.

Nihai kararlar, esasa ilişkin, usule ilişkin ve davanın konusuz kalması halinde verilen nihai kararlar olmak üzere üçe ayrılır⁷¹.

---

⁶⁸ **Alangoya** - Usul, s. 464; **Hayri Domaniç**: Hukukta Kazıyyei Muhkeme ve Nisbi Kuvveti, İstanbul 1964, s. 14; **Burhan Gürdoğan**: Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm İtirazı, Ankara 1960, s. 15, 22; **Üstündağ**- MYH, s. 787-788; **Karslı**- İşlemler, s. 150; **Kuru**-HMU, C. III, s. 3004; **Kuru/Arslan/Yılmaz**- Usul, s. 532; **Ergun Önen**: Medeni Yargılama Hukuku, Ankara 1979, s. 267; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**: s. 597; 3.HD 21.01.2002, 248/549 (www.kazanci.com.tr).

⁶⁹ **Alangoya**- Usul, s. 464; **Ali Himmet Berki**: Nihai Karar Ne Demektir? (AD 1945/5 s. 449).

⁷⁰ **Berki**: s. 449-450.

⁷¹ **Karslı**- İşlemler: s.151; **Kuru**- HMU, C.III, s. 3005; **Kuru/Arslan/Yılmaz**- Usul, s. 533; **Özekes**- Hüküm, s. 664.

Esasa ilişkin nihai karar, davayı esastan hallederek taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdiren nihai karardır (100 milyarlık alacak davasının kabulü halinde verilen karar)⁷².

Usule ilişkin nihai karar ise, usuli bir eksiklikten dolayı yalnız yargılamayı sona erdirirler, fakat davayı esas yönden sonuçlandırmaz ve dava konusu uyuşmazlık çözülmüş olmaz (Örneğin; mahkemenin görevsizlik kararı vermesi)⁷³.

Davanın konusuz kalması halinde mahkeme dava (esas) hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına karar verir (tahliye davası devam ederken, davalı kiracının kiralanan taşınmazı tahliye etmesi halinde, dava konusuz kalır)⁷⁴. Bu halde mahkemenin esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına ilişkin kararı bir tespit hükmü niteliğindedir⁷⁵. Ancak bu kararların her biri nihai karar oldukları için, bu kararlara karşı kanun yoluna gidilebilir ve bu kararlar kesinleşmeye elverişlidir.

---

⁷² **Kuru-** HMu, C. III, s. 3005; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 533; **Önen-** MYH, s. 267.

⁷³ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3014; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 534; **Önen-** MYH, s. 268.

⁷⁴ "...Bir dava açıldıktan sonra davanın konusuz kalması, diğer bir deyimle dava konusunun ortadan kalkması halinde, mahkemece (dava konusu kalmadığından karar ittihazına mahal olmadığına) karar verilmesi gerekir. Çünkü bu tür kararlar da hükümler gibi nihai kararlardandır...."4. HD 18. 10. 1977, 8253/9691 (YKD 1979/6 s. 787-788)

⁷⁵ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3022.

b- Özellikleri

aa- Nihai Kararlardan Dönülememesi ve Nihai Kararların Değiştirilememesi

Hakim, vermiş olduğu nihai karar ile o davadan elini çeker; artık verdiği karardan dönemez ve o kararı değiştiremez⁷⁶. Hakim vermiş olduğu nihai karar ile davayı sonlandırmış olur. Sona ermiş bir davada da hakimin tekrar yargılama yapması ve bir karar vermesi mümkün değildir.

Hakimin nihai kararla sonlandırmış olduğu davaya tekrar bakabilmesi için, yani vermiş olduğu karardan dönebilmesi ya da vermiş olduğu kararı değiştirebilmesi için nihai kararın taraflarca temyiz edilip, Yargıtay'ca bozulması⁷⁷ ve bozmaya uyulması ya da yargılamanın iadesine karar verilmesi gerekir⁷⁸.

bb- Nihai Kararların Kural Olarak Temyiz Edilebilir Olması

Mahkemeler tarafından verilen nihai kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir (m. 427,1)⁷⁹. Usule ilişkin, esasa ilişkin⁸⁰ ve davanın konusuz kalması halinde verilen kararlar için⁸¹ temyiz yolu açıktır. Ancak temyiz edilecek kararların m. 427'deki koşulları haiz olması gereklidir.

⁷⁶ **Alangoya-** Usul, s. 464; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3005; **Kuru/Arslan/Yılmaz:** Usul, s. 532-533; **Üstündağ-** MYH, s. 788.

⁷⁷ 2.HD 11.12.1970 (RKD 1971 / 3-4, s. 78); **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 533; **Üstündağ-** MYH, s. 806.

⁷⁸ **Üstündağ-** MYH, s. 806.

⁷⁹ Bkz. aşıa. s. 128-129.

⁸⁰ **Alangoya-** Usul, s. 476

⁸¹ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3043.

İstisnai olarak temyiz edilemeyen nihai kararlar da vardır. Bunlar 5219 Sayılı Kanun ile değişik m. 427, II uyarınca miktar ya da değeri bir Yeni Türk Lirasını geçmeyen⁸² taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar ile özel bir kanun hükmü ile kesin olduğu kabul edilen nihai kararlardır⁸³. Bu kararlar verildikleri anda kesin olan kararlardır. Diğer nihai kararlarda olduğu gibi kesinleşmeleri için kanun yollarını tüketmeleri gerekmemektedir.

Sulh hukuk mahkemelerinin vermiş olduğu nihai kararlar da, kural olarak temyiz edilebilen kararlardandır. Ancak Sulh hukuk mahkemesinin bir nihai kararına karşı Asliye hukuk mahkemesine itiraz etme imkanı varsa; ilgilinin önce Asliye hukuk mahkemesinde itiraz etmesi ve Asliye hukuk mahkemesinin itiraz üzerine vereceği karara karşı temyiz yoluna başvurması gerekir⁸⁴.

Ş 2- NİHAİ KARARLARIN ÇEŞİTLERİ, HÜKMÜN USUL İŞLEMLERİ İÇİNDEKİ YERİ VE NİTELİĞİ

A- KARAR VE HÜKÜM KAVRAMLARI

Karar ve hüküm kavramları çoğu zaman birbirinin yerine kullanıldığından, karar ve hüküm kavramlarını açıklamak gerekmektedir. Anayasada da, hüküm ve karar kelimeleri ayrı ayrı kullanılmıştır. Anayasa m. 138,1'e göre "Hakimler görevlerinde bağımsızdırlar. Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler", aynı

---

⁸² Daha önce dörtüzmilyon lira olan sınır, 5219 sayılı kanun ile arttırılmış ve bu değişiklik yayımı tarihinde (21.07.2004) yürürlüğe girmiştir. Bu miktar, 5236 sayılı kanun ile HUMK'a eklenen Ek m. 4 uyarınca, her yıl, yeniden değerlendirme oranında arttırılacaktır.

⁸³ Mesela Kooperatifler Kanunu m. 21/IV.

⁸⁴ **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 746.

maddenin son fıkrasına göre de “Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır” denilerek karar ve hüküm kavramlarına ayrı ayrı yer verilmiştir.

Karar, inceleme ve araştırmadan ya da bir yargılamadan sonra verilen herhangi bir hukuki emir ve yapılan beyandır⁸⁵. Karar bünyesinde hükmü de barındıran bir üst kavramdır.

Hüküm, hukuk dilinde, yetkili makamın, ferdin tecavüz edildiğini iddia ettiği subjektif hakkının varlığını kesin olarak tespit etmek ve onu korumak veya tamir için gerekli tedbirleri emretmektir⁸⁶. Hüküm ile bir nizaya son verilir. Her hüküm bir karardır ancak her karar hüküm değildir⁸⁷.

Bu durumda hüküm; anlaşmazlığı esasından çözüp, davayı kesin şekilde sonuçlandırarak, hakimin o işten el çekmesini gerektiren nihai nitelikli karardır. Mahkemenin vermiş olduğu kararlardan, esasa ilişkin nihai karara hüküm denilir⁸⁸. Ancak BERKİN, nihai kararlar, hüküm farklı anlamda kullanılmaktadır. O'na göre hüküm, daha geniş üst bir kavram iken, nihai karar daha çok usule ilişkin karardır:

“ Geniş anlamda hüküm, mahkemenin adi kanun yollarına müracaat imkanı bulunmayan, taraflar arasındaki dava konusunu çözümlleyen, esas hakkındaki nihai karardır. Nihai karar ise, vazifesizlik, dava dilekçesinin iptali

---

⁸⁵ **Berki:** s. 449.

⁸⁶ **M. Reşit Belgesay:** HUMK. Şerhi, I Teoriler, C.III, İspat ve Hüküm Teorileri, İstanbul 1951, s.169.

⁸⁷ **Belgesay-** Hüküm, s.170; **Berki:** s. 449.

⁸⁸ **Alangoya-** Usul, s. 464; **Eyüp Sabri Erman:** Hüküm Nedir, Nasıl İttihaz ve Tefhim Olunmalıdır? (AD, 1974, s. 1); **Kuru-** HUKUK, C. III, s. 3005; **Önen-** MYH, s. 267; **Özkes-** Hüküm, s. 663-664; **Üstündağ-** MYH, s. 801.

veya yetki itirazının kabulü gibi, mahkemenin işten el çektiği karardır. Dar anlamda hüküm, mahkemenin adi kanun yollarına müracaat imkanı bulunan, taraflar arasındaki dava konusunu çözümlleyen, esas hakkındaki nihai karardır.”⁸⁹

Örneğin; yargılama süresince hakim tarafından verilen kararlar, geçici önlem niteliği taşıyan kararlar birer karardır, ancak uyuşmazlığı çözüp yargılamaya son vermediği için hüküm olarak nitelendirilemezler.

Her ne kadar, karar ve hüküm kavramları farklı anlamlarda olsa da, Kanun koyucu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda, hüküm ve karar kelimelerini aynı anlamda kullanmıştır. Örneğin; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Onuncu Fesil, Birinci Kısım başlığında (Mahkemei Asliye Tarafından Verilen Hükümler) “hüküm” ibaresi varken; bu başlık altındaki maddelerde hüküm değil “karar” ibaresi kullanılmıştır.

Kanımızca karar, hükmü de bünyesinde barındıran bir üst kavramdır. Bu nedenle, yargılama sonunda verilecek olan esasa ilişkin nihai kararın, hüküm olarak adlandırılması yerinde olacaktır.

---

⁸⁹ **Berkin-** Usul Rehberi, s. 860.

B- NİHAİ KARARLARIN ÇEŞİTLERİ

I- SAĞLANAN HUKUKİ HİMAYENİN ÇEŞİDİNE GÖRE

1- Eda Hükümü

Eda davalarında davacı; davalının bir iş yapmaya, bir şey vermeye ya da bir işi yapmamaya mahkum edilmesini talep eder⁹⁰. Eda davalarının konusunu; bir şeyin yapılması, bir şeyin verilmesi veya bir şeyin yapılmasından kaçınılması oluşturur. Yani eda davasının konusunu bir maddi hukuk talebi teşkil eder⁹¹. Örneğin; davalının gayrimenkulü tahliye etmesi, satış bedeli olan beş milyarı ödemesi, gürültü yapmaması gibi.

Mahkemelerde en çok rastlanan dava çeşidi eda davalarıdır⁹². Usul Kanunumuz eda davaları göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir.

Eda davasının kabulüne karar verilirse bu hüküm iki hususu içerir:

1-Eda davasının dayandığı hakkın veya hukuki ilişkinin var olduğunun tespiti,

2-Tespit edilen edimin yerine getirilmesi hususunda davalıya yöneltilmiş bir emir⁹³.

⁹⁰ **Alangoya-** Usul, s. 219; **Arslan:** s. 72; **Baki Kuru:** Tespit Davaları, Ankara 1963, s. 7; **Baki Kuru:** Hukuk Muhakemeleri Usulü, Ankara 2001, C. II, s. 1405; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz-** Usul, s. 318; **Postacıoğlu-** Usul, s. 249.

⁹¹ **Alangoya-** Usul, s. 219; **Üstündağ-** MYH, s. 314.

⁹² **Kuru-** HMu, C. II, s. 1409; **Kuru -Tespit,** s. 8; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s.319; **Postacıoğlu-** Usul, s. 249. **Üstündağ-** MYH, s. 314.

⁹³ **Alangoya-** Usul, s. 219; **Kuru-** HMu, C. II, s.1407; **Kuru -Tespit,** s. 8;**Kuru/ Arslan/ Yılmaz-** Usul, s. 319; **Süha Tanrıver:** İlâmlı icra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996, s.62.

Bu durumda eda davasının kabulüne ilişkin hükümde, tespit ve eda olmak üzere iki hususa yer verilmelidir. Eda davasının kabulü ile bir hakkın veya hukuki ilişkinin varlığı tespit edilmiştir ve tespit edilen bu edimin davalı tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle müspet hüküm, bir mahkumiyet hükmü olduğundan cebri icra yoluyla icra edilebilir⁹⁴.

Eda davası sonunda mahkeme davanın reddine karar verirse, bununla davacının iddia ettiği hakkın veya hukuki ilişkinin mevcut olmadığı tespit edilir; mahkeme tarafından ayrıca bir eda emri söz konusu olmaz⁹⁵. Bu nedenle eda davasının reddine ilişkin hüküm bir menfi tespit hükmüdür⁹⁶. Bu hükümler bir eda emri içermemeleri nedeniyle ilâmlı icraya konu olmazlar; ancak aynı konuda aynı taraflar arasında yeni bir dava açılması halinde, yeni dava açısından kesin hüküm ve kesin delil oluştururlar⁹⁷.

2- Tespit Hükmü

Tespit davaları bir hukuki ilişkinin varlığının veya yokluğunun tespitine ilişkin davalardır⁹⁸. Örneğin; taraflar arasında geçerli bir sözleşmenin bulunup bulunmadığının tespiti.

Tespit davası Usul Kanunumuzda açıkça düzenlenmemiştir. Ancak bazı özel kanunlarda tespit davalarını düzenleyen hükümler mevcuttur (İİK m. 69, II, 72, 89, III; TK m. 58, a; 5846 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve

⁹⁴ **Alangoya-** Usul, s. 219; **Kuru-** HMU, C. II, s. 1408; **Kuru -Tespit,** s. 8; **Üstündağ-** MYH, s. 317.

⁹⁵ **Tanriver-** İcra, s. 63; **Kuru-** HMU, C. II, s. 1408.

⁹⁶ **Kuru-** HMU, C. II, s. 1408; **Kuru -Tespit,** s. 8.

⁹⁷ **Kuru-** HMU, C. II, s. 1409; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 319; **Tanriver-** İcra, s. 63.

⁹⁸ **Alangoya-** Usul, s. 220; **Kuru-** HMU, C. II, s. 1409; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 320; **Postacıoğlu-** Usul, s. 252; **Sabri Şakir Ansay:** Tespit Davaları (AD 1940/2, s. 74-75); **Üstündağ-** MYH, s. 325.

Lokavt Kanunu m. 15, III, 67, I). Doktrinde de, hukukumuzda tespit davalarının caiz olduğu hakkında görüş birliği vardır⁹⁹. Yargıtay uygulaması da, tespit davalarına ilişkin genel bir kanun hükmü varmış gibi gelişmiş ve istikrar bulmuştur¹⁰⁰.

Bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığını kesin olarak tespit eden mahkeme kararlarına tespit hükmü denir¹⁰¹. Bir eda davasını veya inşai davayı reddeden hükümler de tespit hükmü niteliğindedir¹⁰².

Tespit hükmü, tespit davalarının esaslan incelenmesi sonucunda verilen hükümlerdir¹⁰³. Açılan bir tespit davasında eğer; hukuki bir menfaat yoksa, dava esaslan değil mesmu olmadığından, dava şartı yokluğundan reddedilir¹⁰⁴. Bu red hükmü ile müddeabih hakkında maddi anlamda kesin hüküm söz konusu olmaz¹⁰⁵. Bu nedenle aynı konuda açılacak ikinci bir dava, dinlenip esaslan karara bağlanır.

⁹⁹ **Sabri Şakir Ansay**: Hukuk Yargılama Usulleri, Ankara 1960, s. 219 vd; **Berkin-** Usul, s. 99 vd.; **Necip Bilge/Ergun Önen**: Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, Ankara 1978, s. 391; **İsmail Hakkı Karafakih**: İçtihatlar Arasında Tespit Davasına Doğru (İBD 1954/10, s. 505-512); **Kuru-** Tespit, s. 59; **Postacıoğlu-** Usul, s. 252; **Üstündağ-** MYH, s. 324 vd.

¹⁰⁰ "Bilindiği gibi tespit davaları, bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının saptanmasına ilişkin davalardır. Bazı özel kanun hükümlerinde tespit davaları öngörülmüş olmasına rağmen HUMK'da tespit davası açıkça düzenlenmiş değildir. Ancak, gerek doktrinde ve gerekse uygulamada bu dava türünün geçerli olduğu konusunda tam bir görüş birliği vardır" (4.HD 7.5.1983, 5345/5964, YHD 1983/12, s.1776).

¹⁰¹ **Kuru-** Tespit, s. 99; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 320; **Tanrıver-** İcra, s. 66.

¹⁰² **Tanrıver-** İcra, s. 63, 66; **Kuru-** Tespit, s. 99; **Kuru-** HMU, C. II, s. 1409, 1471; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 533-434 .

¹⁰³ **Kuru-** Tespit, s. 99.

¹⁰⁴ **Kuru-** Tespit, s. 99 ; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 322-323.

¹⁰⁵ **Kuru-** Tespit, s. 99.

Tespit davaları sonunda verilen hükümler, yargılama giderlerine hükmedilen kısım dışında cebri icranın konusunu oluşturmazlar¹⁰⁶. Çünkü tespit hükmünde yargılama giderleri dışında eda emri yoktur; sadece hukuki ilişkinin varlığı veya yokluğu tespit edilir. Oysa tespit hükmünün yargılama masrafları ile ilgili kısmı bir eda hükmüdür. Bu nedenle hüküm yargılama giderleri dışında cebri icranın konusunu oluşturmaz.

3- İnşai Hüküm

İnşai davalar; davacının, var olan bir hukuki durumun değiştirilmesinin veya kaldırılmasının veya yeni bir hukuki durumun yaratılmasının istendiği, yenilik doğuran davalardır¹⁰⁷.

Davacı inşai dava ile inşai hakkını kullanır. İnşai hak; hakkın sujesi olan kişiye, tek taraflı irade beyanıyla, kurmak, değiştirmek veya bozmak suretiyle somut bir hukuki durum inşa etmek yetkisini veren bir hukuki iktidardır¹⁰⁸.

İnşai hakkın doğuşu üç nedene dayanabilir¹⁰⁹. İnşai haklar hukuki işlemde doğabilir (vefa hakkı), doğrudan doğruya kanundan doğabilir (tek yanlı vazgeçme, takas) veya hem kanun hem de, hukuki işlemde doğabilir (önalım hakkı, rücu hakkı).

¹⁰⁶ **Alangoya-** Usul, s. 225; **Necmeddin Berkin:** Tatbikatçılara İcra ve İflas Hukuku Rehberi, C.I-II, İstanbul, s. 22; **Kuru-** Tespit, s. 63 vd.; **Postacıoğlu-** Usul, s. 252; **Üstündağ-** MYH, s. 327, 803.

¹⁰⁷ **Alangoya-** Usul, s. 225 vd.; **Kuru-** HMU, C. II, s. 1468; **Kuru-** Tespit, s. 8; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz-** Usul, s. 325; **Üstündağ-** MYH, s. 336.

¹⁰⁸ **Ergun Önen:** İnşai Dava, Ankara, 1981, s. 8.

¹⁰⁹ **Önen-** Dava, s. 8, 180.

İnşai hakkın kullanılmasıyla, daha önce bulunmayan yeni bir hukuki ilişki doğabileceği gibi; önceden varolan bir hukuki ilişki değişime uğrayabilir; veya önceden varolan bir hukuki ilişki tamamen ortadan kalkabilir.

İnşai dava sonunda verilen olumlu hüküm, inşai davanın ve hükmün konusunu oluşturan hakkın varlığını ve haklılığını tespit etmekle beraber, bu hakkın gerçekleşmesine yardımcı olarak hukuki değişikliği de ortaya çıkarır¹¹⁰. Yani inşai davanın kabul kararı ile yeni bir hukuki durum yaratılmış olur (bir hukuki durumun değiştirilmesi, kaldırılması veya yaratılması). O nedenle inşai hüküm ancak inşai davanın kabulü halinde söz konusu olur. İnşai dava sonunda verilen olumsuz hüküm ise, davacının dayandığı inşai hakkın yokluğu ve inşai sonucun doğmayacağına tespitini yaptığından, bir inşai hüküm olmayıp bir tespit hükmüdür¹¹¹.

İnşai davalar sonunda verilen hüküm, mevcut hukuki durumda bir değişikliği amaçladığından, kural olarak geleceğe yönelik etkiler yaratır¹¹². Bu etkilerin başlangıç noktası, inşai hükmün kesinleştiği andır¹¹³. Örneğin; boşanma davasında boşanma hükmünün etkisi geleceğe yöneliktir ve bu etki boşanma hükmünün kesinleşmesinden itibaren başlar. Ancak istisnai hallerde, inşai davalar sonunda verilen hükümlerin etkisi geçmişe etkili de

---

¹¹⁰ **Arslan:** s. 73; **Kuru** -Tespit, s. 9; **Önen-** Dava, s.167; **Tanrıver-** İcra, 64.

¹¹¹ **Arslan:** s. 73; **Kuru** -Tespit, s. 10-11; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 327; **Önen-** Dava, s.168; **Tanrıver-** İcra, s. 66.

¹¹² **Alangoya-** Usul, s. 226; **Kuru-** Tespit, s. 11; **Kuru-** HMU, C. II, s. 1472; **Kuru/ Arslan/ Yılmaz-** Usul, s. 328; **Önen-** Dava, s. 189; **Tanrıver-** İcra, s. 64; **Üstündağ-** MYH, s. 337, 801.

¹¹³ **Kuru-** Tespit, s. 11; **Önen-** Dava, s.189; **Tanrıver-** İcra, s. 65.

olabilir¹¹⁴. Örneğin; ölüme bağlı tasarrufların iptali sonucunda verilen hükümlerde olduğu gibi. Eda ve tespit davaları sonunda verilen hükümler ise geçmişe etkilidir¹¹⁵.

İnşai davayı kabul eden inşai hükümlerin etkisi¹¹⁶, diğer hükümlerin etkilerinin aksine, sadece taraflara değil herkese şamildir¹¹⁷. Bu davalardaki maddi anlamda kesin hüküm, sadece davanın tarafları ile sınırlı değildir¹¹⁸. Eda davalarının reddi halinde ve tespit davaları sonunda verilen hükümler sadece tarafları bağlar ve bu davalarda maddi anlamda kesin hüküm, sadece davanın tarafları ile sınırlıdır¹¹⁹.

İcraya elverişli olan hükümler, genel olarak davayı kaybeden taraf için bir edimde bulunma yükümlülüğü öngören kararlardır; yani eda hükümleridir. Buna karşılık tespit hükümleri ile inşai hükümler içerikleri bakımından icraya elverişli değildir¹²⁰. Ancak bazı inşai hükümlerde, asıl inşai hükmün yanında ve uzantısı niteliğinde bulunan fer'i inşai hüküm de olabilir ve icrası gerekebilir¹²¹. Örneğin; boşanma hükmü ile beraber nafakaya da hükmedilmesi. Bu durumda, fer'i inşai hükmün icrası, inşai hükmün kesinleşmesinden sonra olacaktır¹²².

---

¹¹⁴ **Alangoya-** Usul, s. 227; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 328; **Önen-Dava,** s. 189; **Tanrıver-** İcra, s. 65; **Üstündağ-** MYH, s. 337, 801.

¹¹⁵ **Kuru-** Tespit, s. 11.

¹¹⁶ İnşai etki, yargılama hukukunda inşai hükümlere özgü hüküm sonucudur.

¹¹⁷ **Alangoya-** Usul, s. 228; **Önen-** Dava, s.184-187; **Postacıoğlu-** Usul, s. 267; **Üstündağ-** MYH, s. 802.

¹¹⁸ **Alangoya-** Usul, s. 228; **Önen-** Dava, s.184-187; **Üstündağ-** MYH, s. 802.

¹¹⁹ **Ansay-** Tespit, s. 84; **Kuru-** HMu, C. II, s. 1408-1413; **Üstündağ-** MYH, s. 803.

¹²⁰ **Alangoya-** Usul, s. 225, 228; **Önen-** Dava, s.195; **Üstündağ-** MYH, s. 803.

¹²¹ **Önen-** Dava, s.196.

¹²² **Önen-** Dava, s.198.

İnşai hükmün yargılama giderlerini ilişkin bölümü, inşai hükümden kaynaklanmayan ve onunla organik bir bağlantısı olmayan asıl hükme ek nitelikte bir eda hükmü olduğundan, her zaman icra edilebilir¹²³.

II- İHTİLAFIN TAMAMINI YA DA BİR KISMINI HALLEDEN HÜKÜMLER

Taraflar arasındaki uyuşmazlığın tamamını halleden hükümlere tam hüküm; taraflar arasındaki uyuşmazlığın bir kısmını halleden yani, ileri sürülen taleplerden birini veya bir talebin bir kısmını çözümlen hükümlere ise kısmi hüküm denir¹²⁴.

Davacının aynı hukuki ilişkiden kaynaklanan alacağının ya da hakkının tamamını talep ederek açtığı dava sonunda verilen hüküm tam hükümdür.

Usul Kanunumuzda kısmi dava açılmasına izin verilmiştir (m. 4) . Kısmi dava, aynı hukuki ilişkiden kaynaklanan alacağının ya da hakkının tamamını değil, sadece bir kısmını talep ederek açtığı davaya denir¹²⁵. Örneğin; davacının 1 milyarlık alacağının 200 milyonluk kısmını talep ederek açtığı dava kısmi davadır. Davacı kısmi dava açtığını açıkça belirtmese bile, dava dilekçesinden, talep ettiği kısım dışında aynı hukuki ilişkiden kaynaklanan bir miktar alacağının olduğu anlaşılıyorsa, dava kısmi davadır. Davacının kısmi dava açabilmesi için, diğer dava çeşitlerinde olduğu gibi hukuki yararı bulunmalıdır.

---

¹²³ Önen- Dava, s.199.

¹²⁴ Üstündağ- MYH, s. 803.

¹²⁵ Alangoya- Usul, s. 231; Kuru- HMu, C. II, s. 1515; Kuru/Arslan/Yılmaz- Usul, s. 335; Pekcanitez/Atalay/Özeker: s. 255.

Usul hukukumuzda her ne kadar kısmi dava açılmasına izin verilmişse de (m. 4), kısmi hüküm verileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme yoktur. Şöyle ki, kısmi dava sonunda verilen hüküm de, bir kısmi hüküm olmayıp, o dava bakımından uyuşmazlığı tamamen halleden bir nihai karardır ve tam hükümdür¹²⁶. Kısmi hüküm verildiği hallerde ise, o dava bakımından uyuşmazlığın tamamı çözümlenmemektedir.

Tam hüküm ve kısmi hüküm birer nihai karardır¹²⁷.

III- ESASA VE USULE İLİŞKİN NİHAİ KARARLAR İLE DAVANIN KONUSUZ KALMASI HALİNDE VERİLEN KARAR

1- Esasa İlişkin Nihai Kararlar

Esasa ilişkin nihai kararlar, hakimin uyuşmazlığın esasını inceleyerek, davada ileri sürülen talep sonucu hakkında karar vermesidir¹²⁸.

Hakim davada ileri sürülen talepleri maddi hukuk açısından değerlendirerek, davanın esas bakımından kabulüne, reddine, kısmen kabulüne ya da kısmen reddine ilişkin hüküm verir. Örneğin; 10 bin Yeni Türk Liralık bir alacak davasının kabulü, reddi veya 5 bin Yeni Türk Lirasının kabulüne ilişkin verilen kararlar, esasa ilişkin nihai kararlardır.

¹²⁶ **Timuçin Muşul:** Medeni Usul Hukukunda Terdit İlişkileri, İstanbul,1984, s. 208.

¹²⁷ **Üstündağ-** MYH, s. 803.

¹²⁸ **Karslı-** İşlemler, s. 152; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 533; **Pekcanitez/Atalay/ Özekes:** s. 449; **Üstündağ-** MYH, s. 800.

2- Usule İlişkin Nihai Kararlar

Usule ilişkin nihai kararlar, hakimın davanın esası ile ilgili olmayan, usul hukukuna dayanarak davayı sonuçlandırdığı kararlardır¹²⁹. Usule ilişkin nihai kararlar davanın esasına ilişkin değildir.

Hakim, maddi hukuk açısından inceleme yapmaksızın usul hukukuna dayanarak bir karar verir. Yani hakim dava konusu hakkında bir karar vermez, sadece usula ilişkin sorunlar hakkında karar verir. Bu nihai kararların çözdüğü uyuşmazlıklar, esasa girmeyi önleyen usuli ön meselelerdir ve dava şartlarının eksikliği ya da ilk itirazların varlığı halinde verilir. Örneğin, mahkemenin görevsizlik kararı vermesi ya da taraf ehliyeti olmadığından davayı reddetmesi, usule ilişkin nihai kararlardır.

3- Davanın Konusuz Kalması Halinde Verilen Kararlar

Bazı hallerde, yargılama devam ederken herhangi bir nedenle dava konusu ortadan kalkabilir. Örneğin; tahliye davası devam ederken, davalı yani kiracı, kiralanan gayrimenkulü tahliye ederse, tahliye davası konusuz kalır.

Davanın konusuz kalması halinde artık esas talep hakkında yargılama yapılmasına ve hüküm verilmesine gerek kalmaz¹³⁰. Mahkemece sadece “esas hakkında bir karar verilmesine yer olmadığına” şeklinde karar verilir¹³¹.

¹²⁹ **Karslı-** İşlemler, s. 151; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 534; **Pekcanitez/Atalay/ Özekes:** s. 448; **Üstündağ-** MYH, s. 800.

¹³⁰ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3015; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 535; **Pekcanitez/Atalay/ Özekes:** s. 465.

¹³¹ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3016; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 535.

Bu karar dava konusu olan hakkın mevcut olmadığını belirlediğinden tespit hükmü niteliğindedir¹³².

Davacının talep sonucu; asıl talep ve yardımcı taleplerden oluşur. Asıl talep birden fazla da olabilir. Bu taleplerden biri veya birkaçı konusuz kalırsa, konusuz kalan talepler dışındaki talepler açısından yargılamaya devam edilir ve karar verilir¹³³. Örneğin; itirazın iptali davası devam ederken, takip konusu alacak ödenirse dava konusuz kalır. Ancak mahkemenin yargılamaya devam ederek icra inkar tazminatı talebi hakkında bir karar vermesi gerekir.

Davanın konusuz kalması halinde “esas hakkında karar verilmesine yer olmadığına” ilişkin karar verilirken yargılama giderlerine de hükmetmek gerekir. Bu nedenle, davanın konusuz kalması halinde, mahkeme yargılamaya devam ederek; dava açıldığı zaman hangi tarafın haksız olduğunu tespit edip, o kişi aleyhine yargılama giderlerine mahkumiyet kararı vermesi gerekir¹³⁴. Örneğin; yargılama devam ederken dava konusu menkul malın davacıya teslim edilmesi nedeniyle, davanın konusuz kalması halinde, mahkemenin yargılamaya devam ederek davada haksız olan tarafı tespit edip, yargılama giderlerine mahkum etmesi gerekir.

---

¹³² **Kuru-** HMu, C. III, s. 3022; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 535; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 465.

¹³³ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3024.

¹³⁴ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3030; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 535; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 465.

Davanın konusuz kalması halinde verilen kararlar; yazılması ve içeriği (m. 388), temyiz edilebilmesi (m. 427 vd.) bakımından hükümler gibi işlem görür¹³⁵.

C- HÜKMÜN USUL İŞLEMLERİ İÇİNDEKİ YERİ VE NİTELİĞİ

Buraya kadar ki anlatımlarımızdan hareketle diyebiliriz ki; hüküm geniş anlamda bir usul işlemidir. Yukarıda yapılan ayırmadan da görüleceği gibi usul işlemleri; taraflarca yapılan usul işlemleri ve mahkemece yapılan usul işlemleri olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bu ayırım açısından hükmün, bir taraf usul işlemi olmadığı, mahkeme usul işlemi olduğu açıktır.

Mahkeme usul işlemleri de; mahkemenin işleyişine ilişkin işlemleri ve mahkemenin verdiği kararları kapsamaktadır. Mahkemenin verdiği kararlar da ara kararlar, geçici önlem niteliği taşıyan kararlar ve nihai kararlar olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Bu ayırmada da hüküm nihai kararlar grubunda yer almaktadır. Ancak, hükmün diğer nihai kararlardan önemli bir farklılığı vardır. Hüküm, bir uyuşmazlığın esasının incelenerek, çözümlendiği ve hakimin o işten el çekmesini gerektiren nihai bir karardır. Oysa, hüküm dışındaki usule ilişkin nihai kararlarda uyuşmazlık usuli açıdan sona erse de, maddi hukuk açısından (maddi anlamda) sona ermez. Hükmün, kesinleştikten sonra bu şekilde uyuşmazlığı maddi anlamda sona erdirme niteliği vardır. Davanın konusuz kalması halinde ise, dava esas itibarıyla, mahkeme kararının dışında bir başka nedenle konusuz kalmakta, mahkeme

---

¹³⁵ Kuru- HMU, C. III, s. 3043.

uyuşmazlığı maddi hukuk açısından özümlememekte, sadece “esasa ilişkin karar verilmesine yer olmadığına” şeklinde bir kararla davayı sona erdirmektedir.

Buna göre, davacının dava açarken ki amacı, kural olarak, uyuşmazlığın maddi hukuk açısından özömlenmesi ve esasa ilişkin bir nihai karar, yani hüküm verilmesidir. Dava süresince hükme giden yolda, tabîdir ki usule ilişkin nihai karar veya davanın konusuz kalması halinde verilecek kararlarla dava sona erer. Bu durumda hükme ulaşılacaktır.

Şimdi mahkeme usul işlemlerinden, esasa ilişkin nihai karar olan hükmün kapsamına, yazılmasına ve taraflara verilmesine değineceğiz.

II. BÖLÜM

HÜKMÜN KAPSAMI, VERİLMESİ, YAZILMASI VE İLÂMIN (SURETİNİN) TARAFLARA VERİLMESİ

§ 1- HÜKMÜN KAPSAMI

A- GENEL OLARAK

Hükmün neleri içermesi gerektiği m. 388'de düzenlenmiştir.

Bu maddeye göre bir hükümde; mahkemeye, mahkemede görev alan kişilere ve taraflara ilişkin bilgilere, dava konusuna, gerekçeye, hüküm fıkrasına ve hükme karşı başvurulabilecek kanun yoluna yer verilmelidir.

Hükmün gerekçesinde, iki tarafın ileri sürdüğü iddia ve savunmalarının özeti, anlaşıkları ve anlaşamadıkları hususlar, delillerin tartışılması sabit görülen vakıalar ile bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebep bulunmalıdır. Ayrıca m. 388'de belirtilmemiş olmasına rağmen uygulamada dava konusu da, hükümde belirtilmektedir.

Hükümde yer alması gereken diğer önemli unsurlar da verilen kararın ne olduğu, bu karara karşı gidilebilecek kanun yolları ile hükmün gerekçesidir.

Bu unsurların tamamını içeren ve kanuna uygun olarak yazılan hükmün altı hakim (hakimler) ve zabıt katibi tarafından imzalanıp, mahkeme mührü ile mühürlenmelidir.

B- “TÜRK MİLLETİ ADINA” İFADESİ

Anayasanın 9. maddesinde yargı yetkisinin Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı düzenlenmiştir. Buradan hareketle kararlar yazılırken “Türk Milleti adına” ifadesinin yer alıp almaması gerektiği tartışılmıştır. Bazı mahkeme kararlarında bu ifadeye yer verilirken¹³⁶, bazılarında yer verilmemektedir¹³⁷.

EREM’e göre, Anayasa hükmü topluca yargılamanın Türk milleti adına olacağını bildirdiğine göre, bu bütünü temsil iddiası anlamına gelen, münferit tutumlar isabetli değildir; bu nedenle “Türk milleti adına“ deyiminin kullanılmaması daha uygundur¹³⁸.

Kanımızca da, kararlar yazılırken, “Türk Milleti Adına” ifadesine yer vermeye gerek yoktur. Çünkü Anayasanın gerekçesinde, “Yargının Türk milleti adına genel bir yetki” olduğu açıklanmıştır. Anayasamız, yargı yetkisinin Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağını da “genel esaslar” bölümünde düzenlemiştir (ANY m. 9).

C- MAHKEMENİN, HAKİMİN VE ZABIT KATİBİNİN ADLARI

I- Mahkemenin Adı

Hükümde, hükmü veren mahkemenin adı yazılmalıdır (m. 388, 1). Hükümde mahkemenin adının belirtilmemiş olması Yargıtay’a göre bozma sebebidir.

¹³⁶ Danıştay kararlarında “Türk milleti adına hüküm veren...” ifadesi kullanılmaktadır.

¹³⁷ Ceza mahkemeleri, Yargıtay Ceza Daireleri ve Anayasa Mahkemesi bu ifadeye yer vermemektedir.

¹³⁸ **Faruk Erem:** “ Türk Milleti Adına ...” Deyimi (ABD 1969/2 s. 310).

“HUMK'nun 388/1 maddesine göre, kararın; kararı veren mahkeme ile hakim veya hakimlerin, tutanak katibinin ad ve soyadları ve sicil numaraları ihtiva etmesi gerekir. Temyiz konusu kararda ise hakim ve zabıt katibinin isimleri yazılı bulunmamaktadır. Bu yön anılan yasa ve hükme aykırı olup bozma nedenidir”¹³⁹.

Mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa, hüküm hangi sıfatla verilmişse, bu husus da kararda belirtilmelidir (m. 388, 1). Bu durum asliye hukuk mahkemeleri için söz konusudur. Ayrı ticaret mahkemesi, iş mahkemesi, kadastro mahkemesi, aile mahkemesinin olmadığı yerlerde, o yerdeki asliye hukuk mahkemesi; aynı zamanda ticaret mahkemesi, iş mahkemesi, kadastro mahkemesi ve aile mahkemesi olarak görev yaptığından, hüküm, mahkemenin hangi sıfatıyla verilmişse bu husus hükümde belirtilmelidir.

Usul Kanunu m. 388/1 uyarınca mahkeme ile ilgili başlık kısmında bu sıfatın yazılması gerekir. Bu husus temyiz sürelerinin başlangıç anı bakımından önem arzeder. Örneğin, asliye hukuk mahkemesi bir davaya iş mahkemesi sıfatı ile bakmışsa ve bu hususu kararında açıkça belirtmişse, böyle bir karara karşı temyiz süresi tefhimden itibaren sekiz gündür (5521 sayılı kanun, m. 8). Ancak, mahkeme kararında davaya iş mahkemesi sıfatı ile baktığını açıkça belirtmemişse, bu karar bir asliye hukuk mahkemesi kararı olup, temyiz süresi tebliğden itibaren başlar ve onbeş gündür (m. 432)¹⁴⁰.

¹³⁹ 19.HD 31.10.1999, 5372 / 9602 (**Kuru-** HMU, C. III, s. 345).

¹⁴⁰ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3046.

II- HAKİM VEYA HAKİMLERİN AD, SOYAD VE SİCİL NUMARALARI

Hükümde, hükmü veren hakimin veya hakimlerin adları, soyadları ve sicil numaraları yazılmalıdır ve hükmün altı hakim veya hakimlerce imzalanmalıdır (m. 388, 1, m. 390).

Bu unsurların eksik olması Yargıtay'a göre bozma sebebidir. Nitekim bir kararında Yargıtay,

“Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 388/1. maddesi gereğince kararı veren hakim ile tutanak katibinin ad ve soyadlarıyla sicil numaralarının karar başlığında gösterilmesi zorunlu olduğu halde kararda gösterilmemiş olduğundan temyiz itirazlarının bu nedenle kabulü ile hükmün bozulmasına”¹⁴¹ demiştir.

III- ZABIT KATIPLERİNİN AD, SOYAD VE SİCİL NUMARALARI

Hükümde, zabıt katibinin ad, soyad ve sicil numarası yazılmalıdır ve hükmün altı zabıt katibince imzalanmalıdır (m. 388/1, m. 390). Zabıt katibine ilişkin bu bilgilerin hükümde bulunması; zabıt katibinin, yargılamanın resmi tanığı olması ve mahkemede yapılan işlemlerin delili olan tutanakları tutan kişi olması bakımından önemlidir.

Bu unsurların eksikliği Yargıtay'a göre bozma sebebidir. Bir kararında Yargıtay şöyle demiştir:

---

¹⁴¹ 16. HD 26. 06. 2002, 7289/7555 (www.kazanci.com.tr).

“HUMK’un 388/1 maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca kararda, karar veren hakim ve tutanak katibinin ad, soyadları ve sicil numaralarının bulunması zorunludur. Oysa gerekçeli kararda hakim ve tutanak katibinin ad, soyadları ve sicil numaraları yazılı değildir. Bu yön usule aykırı olup bozmayı gerektirir.”¹⁴²

D- TARAFLARIN KİMLİKLERİ VE ADRESLERİ

I- TARAFLARIN KİMLİKLERİ

Hükümde, tarafların ve davaya katılanların kimlikleri ile varsa kanuni temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları yazılmalıdır (m. 388, 2). Bu husus ayrıca dava dilekçesi ve cevap layihasını düzenleyen maddelerde de belirtilmiştir (m. 179, 200). Davanın tüm taraflarının ve davaya katılanların kimlik bilgilerinin karar başlığında gösterilmemesi kararın tebliğini önlediği gibi infaz aşamasında da tereddütler doğurur. Bu nedenle bu usule aykırılık mutlak bozma nedenidir¹⁴³.

Bir davada hüküm ancak taraflar hakkında verilebilir ve onlar bakımından kesin hüküm arzedir. Taraf olmayan üçüncü kişiler adına hüküm verilemeyeceği gibi üçüncü kişilerin hakları gözetilerek üçüncü kişilere karşı da karar verilemez¹⁴⁴. Bu nedenle hükümde tarafların ad ve soyadları açık biçimde gösterilmelidir.

¹⁴² 13. HD 03. 12. 1990, 2706/8072 (**Kuru-** HMu, C. III, s. 3045).

¹⁴³ 16. HD 31.05.1999, 2085/2073 (YKD, 2000/10, s. 1566-1567); 7. HD 13. 16. 1979, 5466/6849 (İBD, 1979/7-9, s. 609-611).

¹⁴⁴ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3050.

“Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 388. maddesine göre, karar başlığında davanın taraflarının ve davaya katılanların kimlikleri ile varsa kanuni temsilcileri ve vekillerinin ad ve soyadları ile adreslerinin belirtilmesi gerekir. Temyize konu kararın başlığında yargılama sırasında vefat eden davacı Süleyman mirasçılarının tamamı ile davalı Ali mirasçılarının bir bölümü ve davacı Emine’nin ad ve soyadları ile adresleri gösterilmemiştir. Kararda davanın tarafı olan bu kişilerin ad ve soyadları ile adreslerinin gösterilmemesi açıkça yasaya aykırıdır”¹⁴⁵.

Bir davada, davacı ve davalı taraf birer kişiden oluşabileceği gibi, dava arkadaşlığı söz konusu olduğunda birden fazla kişiden oluşur. Bu durumda hükümde bu kişilerin hepsinin ad ve soyadlarının açık biçimde yazılması gerekmektedir; birkaçının ad ve soyadının yazılması yeterli değildir¹⁴⁶.

“HUMK m. 388, 2’de: mahkeme kararının (iki tarafın isim ve şöhret ve san’at ve ikametgahları veya evsafı mümeyyizlerini) de ihtiva edeceği açıklanmıştır. Direnme kararında ise, Hazine dışında kalan davacıların isimleri ve adresleri ayrı ayrı gösterilmemiş, (Ahmet ve arkadaşları vekili Avukat Ekrem) denilmesiyle yetinilmiş olması, bu noktadan usule aykırıdır”¹⁴⁷.

Taraflardan biri ya da her ikisi kanuni temsilci aracılığı ile temsil edilmekte ise, hükümde kanuni temsilcinin de ad ve soyadlarının bulunması

¹⁴⁵ 16.HD 31. 05. 1999, 2085/2073 (YKD 2000/10, s. 1566-1567); 20.HD 20. 02. 2001, 291/1405 (www.kazanci.com.tr).

¹⁴⁶ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3046; 20.HD 05. 11. 2001, 7520/7980 (www.kazanci.com.tr).

¹⁴⁷ HGK 15. 10. 1969, 7/531-757 (ABD 1970/1 s. 101-103).

gerekir (m. 388, 2). Burada hüküm kanuni temsilci adına değil, temsil edilen adına verilir¹⁴⁸.

Taraflardan biri ya da her ikisi vekil aracılığıyla temsil ediliyorsa hükümde vekilin de ad ve soyadı bulunmalıdır. Burada hüküm vekil adına değil, müvekkil adına verilir.

II- TARAFLARIN ADRESLERİ

Hükümde, m. 388/2 uyarınca tarafların ve davaya katılanların, varsa kanuni temsilci ve vekillerinin adresleri yazılmalıdır. Adresleri yazma zorunluluğu, dava dilekçesi ve cevap layihasını düzenleyen maddelerde de belirtilmiştir (m. 179, 200). Davanın taraflarının ve davaya katılanların adreslerinin karar başlığında gösterilmesi kararın tebliği için gerekli olup, kararın infazında da tereddütlerin ortaya çıkmasını önler. Bu usul kuralına uyulmaması mutlak bozma nedenidir ve bu nedenle hükümde tarafların adresleri açıkça gösterilmelidir.

Bir davada, davacı ve davalı taraf birer kişiden oluşabileceği gibi, dava arkadaşlığı söz konusu olduğunda birden fazla kişiden oluşur. Bu durumda

---

¹⁴⁸ “Dava niteliği itibariyle tescil davasıdır. Kabule göre davalıların velisi adına tescil kararı verilmiştir. Oysa, davada taraf olanlar davacılarla, velayet altında bulunan davalılardır. Velinin davadaki sıfatı kanuni temsilcilikten başka bir şey değildir. O nedenle, hükmün tarafı olan velayet altındaki kimse hakkında verilmesi gerekir. Kanuni mümessil hakkında hüküm verilmesi yasaya uygun düşmez. Bu durum HUMK.’un 388. maddesindeki kararın düzenlenme şekline de uygun düşmemektedir. Zira uyuşmazlık mümessil ile davacılar arasında değil temsil olunan davalılar ile davacılar arasındadır. Mümessil lehine tescile karar verilmiş olduğu takdirde küçüklerin menfaatleri ile temsilcinin çarpışacağından bu durumda ayrı bir mümessile gerek vardır. Yapılacak iş, koşulları var ise temsil olunanlar adına tescile karar verilmekten ibarettir. Taraf olmayan mümessil lehine hüküm tesis edilmiş olması ehliyet ve temsile ilişkin bulunması itibariyle kamu düzeni ile de ilgilidir. Bu hususta ayrıca davalı tarafın temyizi aranmaz. Zaten temsil olunanların şu durumda mevcut kararı temyiz etmeleri de mümkün değildir. Bu haklarını ancak mümessileri aracılığıyla kullanabilirler. O nedenle kararın bu şekilde düzenlenmiş olması davacı tarafın temyizi üzerine gözden geçirebilir” 8. HD 26.10.1976, 3196/8181.

hükümde bu kişilerin hepsinin adreslerinin açık biçimde yazılması gerekmektedir; birkaçının adreslerinin yazılması yeterli değildir¹⁴⁹.

Taraflardan biri veya her ikisi kanuni temsilci aracılığı ile temsil edilmekte ise, hükümde kanuni temsilcinin de adreslerinin bulunması gerekir (m. 388, 2). Çünkü dava ehliyeti olmayan kişi davada kanuni temsilci aracılığıyla temsil edileceğinden, verilen hüküm de kanuni temsilciye tebliğ edilecektir (Tebliğat Kanunu m. 11, II).

Eğer, davalı ya da davacı vekil aracılığı ile temsil ediliyorsa, hüküm vekile tebliğ edileceğinden¹⁵⁰ (Tebliğat Kanunu m. 11, I) hükümde vekilin de ad ve soyad ile adresinin bulunması gerekir (m. 388, 2).

E- DAVA KONUSU

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 388'de belirtilmemesine rağmen, hükümde dava konusu da gösterilmektedir.

Hükümde dava konusunun ne olduğu açıkça gösterilmelidir. Örneğin; boşanma davası, el atmanın önlenmesi davası gibi. Malvarlığına ilişkin davalarda da, dava konusunun değeri belirtilir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 388'de dava konusunun gösterilmesi gerektiği belirtilmediğinden; kanımızca belirtilmemiş olması bozmayı gerektirmez. Belirtilmiş olması ise, hükmün infaz edilmesi sırasında kolaylıklar sağlamaktadır.

¹⁴⁹ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3046; 20.HD 05.11.2001, 7520/7980 (www.kazanci.com.tr).

¹⁵⁰ 7. HD 17. 01. 1974, 7230/6625 (**Kuru-** HMu, C.III, s. 3046).

F- HÜKMÜN GEREKÇESİ

I- TANIMI VE ÖNEMİ

1924 Anayasasında mahkeme kararlarına ilişkin bir hüküm yoktu. Bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılması zorunluluğu bir Anayasa kuralı olarak ilk defa 1961 Anayasasının 135. maddesi ile düzenlenmiş, 1982 Anayasasının 141. maddesinde de aynen tekrar edilmiştir.

Gerekçe, hakimin ulaştığı sonuçların nedenlerini, doğru ve çelişki yaratmadan gösterilmesi-açıklanması yoluyla güvenli ve adil yargılama düzeni sağlayan temel kavramlardandır¹⁵¹. Hakim dosyadaki maddi vakıalara dayandırdığı hukuk kurallarını, neden bunlara dayandırdığını gerekçe ile açıklar. Gerekçe, hakimin tespit etmiş olduğu maddi vakıalar ile hüküm fıkrası arasında bir köprü görevi yapar¹⁵².

Hükümde, iki tarafın iddia ve savunmalarının özeti, anlaşılıkları ve anlaşamadıkları hususlar, ihtilafli konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışması, ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalarla, bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebep yazılır (m. 388, 3). Bütün bu unsurlar hükmün gerekçesini oluşturur.

“Hükmün hangi unsurları taşıması gerektiği HUMK’un 388. maddesinde belirlenmiştir. Özellikle 3. fıkrada iki tarafın iddia ve

¹⁵¹ **Çetin Aşçıoğlu:** Yargı Kararlarında Gerekçe (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, IX 1992, s. 48).

¹⁵² **Ziya Akıncı:** Gereksiz Hakem Kararları Türkiye’de Temyiz Edilebilir mi? (İstanbul Barosu Dergisi, C. 70, s.85); **Kuru-** HMU, C.III, s. 3052; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 536.

savunmalarının özeti, anlaştıkları ve anlaşmadıkları hususlar, ihtilafli konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışılması ile ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkartılan sonuç ve hukuki sebebin gösterileceği açıklanmıştır. Bunlar tümü ile hükmün gerekçelerini oluşturur. Anayasanın 141. maddesi uyarınca bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli yazılması zorunludur. Başkaca bir açıklama yapılmadan -toplanan delillere göre- denerek oluşturulan hüküm yukarıda gösterilen kurala aykırıdır¹⁵³.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları, gerekçeli olarak yazılır (ANY m. 141, III). Bu husus, Anayasa emri olduğu kadar; Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 388 ve 389. maddelerinin de bir gereğidir. Gerekçesiz bir karar, açıkça Anayasa ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na aykırı düşer.

Anayasanın 141. maddesinde, bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılacağı düzenlenmiştir. Bu düzenlemenin sebebi; bazı mahkeme kararlarının gerekçesiz olması, bazılarının ise yetersiz gerekçe içermeleridir. Kısacası, mahkemelerce gerekçeye gereken önemin verilmemesidir. Oysa, hükümlerin gerekçeli olmaları, hukuk devletinin ve hukuki güvenlik ilkesinin gereğidir¹⁵⁴. Mahkemelerin keyfilikten uzak şekilde, hukuka ve kanuna uygun olarak hüküm verip vermedikleri gerekçeden

---

¹⁵³ 2.HD 21. 09. 1992, 7794/8247; HGK 28. 04. 1993, 2/91-187 (İKİD 1994/398, s. 10076-10077).

¹⁵⁴ **Muhammet Özekes:** Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı, Ankara 2003, s.171.

anlaşılır¹⁵⁵. Bu nedenle kararların gerekçeli olması gerektiği Anayasa'da düzenlenmiştir.

Gerekçe hükmün önemli bir unsurudur. Bu nedenle gerekçe açık olmalı¹⁵⁶, tarafların ileri sürdükleri iddia ve savunmanın ortaya koyduğu bütün meselelere temas etmeli, birbiriyle ve hüküm fıkrası ile uyumlu olmalıdır¹⁵⁷. Kapalı ifadeler gerekçe sayılmazlar ve yekdiğerine karşıt gerekçeler birbirini yok eder¹⁵⁸; sonuç olarak gerekçesizlik meydana gelir¹⁵⁹.

Gerekçe aynı zamanda hukuki dinlenilme hakkının da bir gereğidir¹⁶⁰. Hukuki dinlenilme hakkının tanımı şu şekilde yapılmıştır:

“Hukuki dinlenilme hakkı, yargılamayla hukuki durumu etkilenecek kişilerin, yargılamanın bir sujesi olarak, yargılama konusunda bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, yargılamaya etki edebilmelerini ve yargı mercilerinin bunları dikkate alıp değerlendirerek, gerekçeli şekilde karar vermesini sağlayan, sürpriz kararlar karşışlaşmanın önüne geçen bir temel hak ve yargılama ilkesidir.”¹⁶¹

Bu tanımdan da, anlaşılacağı üzere; kararların gerekçeli olması ve sürpriz karar verme yasağı hukuki dinlenilme hakkının unsurlarındandır. Şöyle ki gerekçe, mahkemenin hukuki dinlenilme hakkı bakımından cevabı,

¹⁵⁵ **Özekes-** Dinlenilme, s.171-172.

¹⁵⁶ **Özekes-** Dinlenilme, s. 167.

¹⁵⁷ **Bilge/Önen:** s. 610; **Önen-** MYH, s. 272.

¹⁵⁸ **Belgesay-** Hüküm, s. 170.

¹⁵⁹ **Nihat Yavuz:** Adli Kararlar Hangi Vasıfları Taşımalıdır ve Nasıl Yazılmalıdır? (AD, 1976/5- 6, s. 456).

¹⁶⁰ **Özekes-** Dinlenilme, s. 167.

¹⁶¹ **Özekes-** Dinlenilme, s. 31.

taraf açıklamalarını dikkate alıp almadığının ispatıdır¹⁶². Çünkü tarafların iddia ve savunmalarının özetleri, vakıalar, deliller, delillerin tartışılması ve hukuki sebep kararın gerekçesinde belirtilir. Burada sürpriz karar ile kastedilen ise; mahkemenin, yargılamanın o ana kadar ki seyrine göre haklı olarak beklenmeyen bir karar vermesidir¹⁶³. Örneğin; herhangi bir belgeye veya delile dayanmadan verilen karar, ispat kabiliyeti olmadığından, sürpriz bir karardır. Hukuki dinlenilme hakkı da, adil yargılanma hakkının unsurlarından biridir¹⁶⁴. Şöyle ki; herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu Anayasa tarafından güvence altına alınmıştır. Adil yargılanma hakkı herkesin, uyuşmazlığın aleni biçimde, makul sürede, tarafsız ve bağımsız mahkemeler önünde hakkaniyete uygun olarak karar verilmesini talep etme hakkıdır¹⁶⁵. Bu nedenle hukuki dinlenilme hakkı ve adil yargılanma hakkı birbiriyle sıkı bağı olan iki haktır ve hukuki dinlenilme hakkı sağlanmadan adil yargılanmanın yerine getirildiğinden söz edilemez¹⁶⁶.

Gerekçe ile hükmün neden öyle verildiğinin hukuki açıklaması yapılır. Gerekçenin varlığı kararın denetlenmesi açısından önem arzeder¹⁶⁷. Hakim gerekçe sayesinde verdiği hükmün doğru olup olmadığını denetler¹⁶⁸. Yargıtay da, bir hükmün hukuka uygun olup olmadığını gerekçe sayesinde denetler¹⁶⁹. Ayrıca gerekçe, hakimlerin keyfi hareketlerini de önler¹⁷⁰.

---

¹⁶² **Özekes-** Dinlenilme, s.171.

¹⁶³ **Özekes-** Dinlenilme, s.185.

¹⁶⁴ **Özekes-** Dinlenilme, s. 56.

¹⁶⁵ **Özekes-** Dinlenilme, s. 56.

¹⁶⁶ **Özekes-** Dinlenilme, s. 56.

¹⁶⁷ **Özekes-** Dinlenilme, s. 172.

¹⁶⁸ **Bilge/Önen:** s. 610; **Kuru-** HMU, C. III, s. 3052.

¹⁶⁹ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3052; **Yavuz-** Kararlar, s. 456; 3.HD 3884/4771 (www. kazanci.com.tr).

¹⁷⁰ **Karafakih-** Usul, s. 241; **Özekes-** Dinlenilme, s. 171.

Gerekçe yargı organlarının bağımsızlığının ve tarafsızlığının da gereğidir¹⁷¹. Mahkeme tarafından gerekçelendirilmiş bir karar; mahkemenin uyuşmazlığa, uyuşmazlığın dayanağı olan vakıalara ve bu hususa ilişkin hukuki bilgiye sahip olduğunu gösterir¹⁷².

Hakim hükmün gerekçesini hazırlarken bilimsel görüşlerden ve Yargıtay kararlarından yararlanır (TMK m. 1, III). Onlara katılma ya da onlardan ayrılma sebeplerini belirtmek suretiyle hüküm fıkrası kısmını takviye etmiş olur¹⁷³. Böylelikle doktrin ve uygulama birbirini besler ve hukukun ilerlemesi sağlanır¹⁷⁴.

Hükmün gerekçeli olması tarafların tatmin olmalarını sağlar; şöyle ki taraflar gerekçe sayesinde davayı niye kaybettiklerini ya da niye kazandıklarını daha iyi anlarlar. Tarafların, yargı kararlarının adil ve güvenilir olduğuna ilişkin inançları ancak gerekçe ile sağlanır¹⁷⁵. Bu nedenle vatandaşlar için yaşama güvenlerinden biri olan ve millet adına karar veren mahkemelerin, hükümlerini gerekçelendirmeleri gerekmektedir¹⁷⁶. Bir hüküm ne kadar haklı olursa olsun, gerekçesiz ise tarafları doyurmaz¹⁷⁷ ve üst mahkemenin kontrolünü güçleştirir. Hükmün gerekçelendirilmesi yani, verilen

---

¹⁷¹ **Özekes-** Dinlenilme, s. 169.

¹⁷² **Özekes-** Dinlenilme, s. 169.

¹⁷³ **Bilge/ Önen:** s. 610.

¹⁷⁴ **Özekes-** Dinlenilme, s. 173.

¹⁷⁵ **Aşçıoğlu:** s. 52; **Tahsin Türkçapar:** Mahkeme Kararlarında Gerekçe Zorunluluğu ve Takdir (YD 1977, S. 3-4 s. 257).

¹⁷⁶ **Hıfzı Timur:** Mahkeme Kararlarının Açık ve Mucip Sebep Olması Zarureti (İHFM 1942/VII/3-4, s. 742).

¹⁷⁷ **Kuru-** HMMU, C. III, s. 3052.

hükmün sebeplerinin açıklanması o kararın objektifliğini ve sağlamlığını gösterir¹⁷⁸.

Ceza davalarında 5231 sayılı CMK m. 289, 1-G uyarınca verilen hükmün gerekçesiz olması mutlak temyiz sebebidir. Anayasa m. 141,III'te ise, kararların gerekçeli olacağı düzenlenmiştir. Bu nedenle gerekçenin yokluğu doğrudan Anayasa'ya aykırılık teşkil edecektir.Ayrıca gerekçeden yoksun hükme karşı, hükmün kapsamı ile ilgili maddelere (m. 388) aykırı olması nedeniyle temyiz yoluna başvurulabilmesi gerekir¹⁷⁹. Alman Usul Yasasına göre hükmün gerekçesiz olması mutlak temyiz sebebidir (ZPO m. 551, 7)¹⁸⁰. KURU 'ya göre de, ZPO'da olduğu gibi Usul Kanunumuzda da hükmün gerekçesiz olması mutlak temyiz sebebi olmalıdır¹⁸¹. Yargıtay'ın yeni kararları da bu doğrultudadır. Nitekim bir kararında Yargıtay,

“HUMK'un 388.maddesinin 3-5. bentleri hükümlerine ssgöre, mahkeme kararlarının asgari olarak, iki tarafın iddia ve savunmalarının özetlerini, mahkemece incelenen maddi ve hukuki olay ve meselelerin özünü, mahkemeyi sonuca götüren gerekçenin ne olduğu hususlarını ihtiva etmeleri zorunlu bulunmaktadır. Yine, mer'i Anayasanın 141. maddesinin 3. fıkrası hükmü de tüm mahkeme kararlarının gerekçeli olmasını amir bulunmaktadır. Kararlara konulması gereken gerekçeler sayesinde taraflar hükmün hangi maddi ve hukuki sebebe dayandırıldığını anlayabilecekleri gibi, karar

---

¹⁷⁸ **Bilge/Önen:** s. 610.

¹⁷⁹ **Üstündağ-** MYH, s. 797.

¹⁸⁰ **Gottwald Peter:** Argumentation im Zivilprozessrecht, Z郑. 93, s.1 vd. (**Üstündağ-** MYH, s. 797den naklen)

¹⁸¹ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3053.

aleyhine kanun yoluna başvurulduğunda da HUMK'un 428. maddesi uyarınca Yargıtay incelemesi sırasında ancak bu gerekçe sayesinde kararın usul ve yasaya uygun olup olmadığı saptanabilir. Diğer bir deyişle, Yargıtay denetimi ancak bir kararın gerekçe taşıması halinde mümkün olabilir. Temyiz konusu yapılan mahkeme hükmü ise, HUMK'un 388, 3-5.maddesinde belirtilen unsurları ve özellikle malzeme bedelinin kabulüne ilişkin gerekçenin ne olduğu belirtilmeyerek sadece "her iki bilirkişinin hesapladığı miktarın talepten fazla olduğu bu nedenle malzeme bedeline ilişkin talebin aynen kabulü" gerektiği belirtilmiştir. Bu itibarla hükmün HUMK'un 428. maddesi gereğince BOZULMASINA¹⁸² demiştir.

II- UNSURLARI

1- Tarafların İddia ve Savunmalarının Özeti

Hükümde, tarafların davada ileri sürdükleri iddia ve savunmalarının özetinin gösterilmesi gerekir (m. 388, 3).

Hükümde tarafların iddia ve savunmalarının özetinin bulunmasının faydası, ilâmın gerek taraflar ve gerekse Yargıtay tarafından okunduğunda, dosyaya bakılmaksızın iddia ve savunmanın ne olduğunun anlaşılabilmesidir¹⁸³.

Kaynak Nöşatel Kanununda bu hükmün karşılığı olan 333. maddesinin 3. bendi, talep sonuçlarının özetinin de hükümde gösterileceğini açıkça

---

¹⁸² 3. HD 02. 05. 2002, 3884/4771 (www. kazanci. com. tr).

¹⁸³ **Yavuz-** Kararlar, s. 455 .

düzenlemektedir. Talep sonuçlarının da, tarafların iddia ve savunmalarının özeti ile birlikte gösterilmesi gerekmektedir¹⁸⁴.

Hakim tarafların iddia ve savunmaları ile bağlıdır (m. 74). Bu iddia ve savunma çerçevesinde hakim, inceleme yaparak hüküm tesis eder; ileri sürülmeyen hususlar hakkında resen karar veremez¹⁸⁵.

Hakim işlerinin çokluğu nedeniyle tarafların iddia ve savunmalarının özetlenmesine ilişkin m. 388, 3' ü ihmal edemez¹⁸⁶. Bir Hukuk Genel Kurul Kararında bu durum şu şekilde belirtilmiştir:

“Direnme kararında ise; (Kabarık dosyanın kararda hülasa edilmesi suretiyle taraflarca ileri sürülen delillerin her birinin kabul veya reddi hususlarının tartışılması, İstanbul'daki iş hacminin genişliği karşısında maddeten imkansızdır) denilmiş ve böylece, daha evvel hükmüne uyulmuş olan bozma ilâmı gereği yerine getirilmemiştir. İşlerin çokluğu davalara gereği gibi dikkat ve itinanın gösterilmesine engel olmaz”¹⁸⁷.

2- Tarafların Anlaştıkları ve Anlaşamadıkları Hususlar

Hükümde, tarafların anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususların, dolayısıyla uyuşmazlık halinde oldukları konuların gösterilmesi gerekir (m. 388, 3).

¹⁸⁴ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3051.

¹⁸⁵ 11.HD 28. 06. 2001, 3091/5869 (www. kazanci. com. tr).

¹⁸⁶ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3051.

¹⁸⁷ HGK 20. 03. 1968, 2/537-155 (RKD 1968/9-10, s. 242-243; ABD 1968/3, s. 502).

Hakim tarafları dinledikten sonra, tarafların anlaşamadıkları hususları yani yargılamanın çekişmeli hususlarını tespit eder. Yargılama bundan sonra bu çekişmeli hususlar üzerinden sürdürülür. Hakim bu çekişmeli hususların aydınlanması için taraflara delil sunmak üzere, süre verir.

Hakim, taraflar arasında çekişme olmayan vakıalar için, yani tarafların anlaştıkları hususlar için araştırma yapmaz; hükmünü verirken tarafların anlaştıkları vakıaların doğru olduğu konusundan hareket etmek zorundadır.

3- Toplanan Deliller, Delillerin Araştırılması, Ret ve stn Tutma Sebepleri

Hükümde tarafların iddia ve savunmalarının özetinden sonra; tarafların anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususlar yani çekişmeli konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışılması ve bu delillerin ret ya da üstün tutma sebepleri ile sabit görülen vakıalar yazılır (m. 388, 3).

Dava için gerekli malzemenin toplanması ya mahkeme tarafından ya da taraflarca yapılır. Medeni Usul Hukukunda dava malzemesinin taraflarca hazırlanma ilkesi hakimdir¹⁸⁸. Bu nedenle muhakemeyi başlatan taraflar, iddia ve savunmalarını ispat için gerekli delilleri mahkemeye sunacaklardır. Hakim bizzat delil toplayamaz (Kadastro Kanunu m. 30, 2). Ancak hakim, bir hususun ispatı için davacı ya da davalıdan delil isteyebilir (m. 75, son)¹⁸⁹. Toplanan delillerin takdiri ve hukukun tatbiki ise münhasıran mahkemenin yetkisindedir (m. 76).

¹⁸⁸ **stndağ-** MYH, s. 238-239; Bu ilkenin istisnaları, hakimın tarfalardan bizzat izahat istemesi (m. 75,II), resen incelenmesi gereken dava şartları ve kamu yararının ağır bastığı muhakemelerdir.

¹⁸⁹ HGK 19. 10. 1966, 1-785/ 270 (ABD 1967/1, s. 87).

Tarafların sundukları deliller, ayrı ayrı incelenir ve tartışılır. Bu delillerin ret ve üstün tutma sebepleri belirtilir; böylelikle hangi vakıaların sabit görüldüğü, ispat edildiği belirlenir. Hakim delilleri incelerken, bir delil iddia edilen hususu ispatlamaya elverişli değilse o delili reddeder. Eğer delil, iddia edilen hususu ispatlamaya elverişli ise, o delil hakim tarafından üstün tutulur.

4- Sabit Görülen Vakıalar İle Bunlardan Çıkarılan Sonuç ve Hukuki Sebep

Taraflar iddia ve savunmaları doğrultusunda, çekişmeli hususların ispatı için delil sunacaklar; bu delillerin tartışması yapılarak bir tarafın delilinin diğer tarafın deliline üstün tutulma sebebi, bu tartışma sonunda sabit görülen vakıalar ve sabit görülen vakıaların hukuki sebebi belirtilecektir (m. 388, 3).

Hakim, tarafların kendisine sundukları ve tahkikat sonucunda sabit gördüğü maddi vakıaların hukuki sebeplerini m. 76 gereğince kendiliğinden araştırıp bularak, hükmünü dayandırdığı hukuk kurallarını ve bunun nedenlerini açıklar¹⁹⁰.

Hakim tarafların dilekçe ve layihalarında bildirdikleri hukuki sebeplerle bağlı değildir.

---

¹⁹⁰ Kuru- HMU, C. III, s. 3052.

G- HÜKÜM FIKRASI

I- TANIMI

Hüküm sonucu, davacı ve davalının talep sonuçlarına mahkemenin vermiş olduğu cevaptır¹⁹¹; mahkemenin çekişme hakkında söylemiş olduğu son sözdür¹⁹². Hüküm sonucu ile tarafların hak ve yükümlülükleri tespit edilmiş olur¹⁹³. Hükmün sonucu hükmün esasıdır (özüdür)¹⁹⁴.

Hükümde, hüküm sonucu ve kanun yolları gösterilmelidir (m. 388, 4). Hüküm sonucunda nelerin yazılması ve nelerin yazılmaması gerektiği 388. maddenin son fıkrasında açıklanmıştır¹⁹⁵. Buna göre, hüküm sonucunda gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeyecek; davacının ya da davalının talep sonuçlarından her biri hakkında verilen hüküm ve bu hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde belirtilecektir¹⁹⁶.

İyi bir hüküm sonucu, açık, bölümlere ayrılmış, çeşitli istemler hakkında direktif veren ve gerekçe ile tam bir uyum içerisinde bulunandır¹⁹⁷. Davanın amacı da, bu niteliklere sahip hüküm sonucuna ulaşmaktır¹⁹⁸. Açılan davanın bir edim, tespit ya da inşai dava olmasına göre verilen hüküm de bir

¹⁹¹ **Kuru-** H MU, C. III, s. 3059; **Yavuz-** Kararlar, s. 457.

¹⁹² **Gürdoğan-** Hüküm, s. 40.

¹⁹³ **Celal Erdoğan:** Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ankara 1982, s. 461; **Bilge/ Önen:** s. 611; **Önen-** MYH, s. 272.

¹⁹⁴ **Kuru-** H MU, C. III, s. 3059; **Yavuz-** Kararlar, s. 457.

¹⁹⁵ HUMK m. 388'de 3156 sayılı kanun ile yapılan değişiklik sonucunda 389. maddeye gerek kalmamıştır.

¹⁹⁶ HGK 08. 05. 2002, 4-436/370 (www.kazanci.com.tr); HGK 27. 02. 2002, 2-179/118 (www.kazanci.com.tr); 18.HD 19. 03. 2002, 871/2768 (www.kazanci.com.tr); 14. HD 09. 11. 2001, 6769/7700 (www.kazanci.com.tr).

¹⁹⁷ **Yavuz-** Kararlar, s. 457.

¹⁹⁸ **Gürdoğan-** Hüküm, s. 40.

edimin yerine getirilmesine, bir hukuki ilişkinin (durumun) tespitine ya da yeni bir hukuki durumun yaratılmasına ilişkin olacak ve bu durum hüküm sonucunda belirtilecektir¹⁹⁹.

II- ÖZELLİKLERİ

1- Hüküm Sonucunun Açık ve İcra Edilebilir Olması Gerekir

Daha önce de belirttiğimiz gibi, hüküm sonucunda taraflara tanınan hak ve yüklenen borçlar açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde belirtilmelidir (m. 388, son).

Hüküm sonucunun çok açık olması gerekir²⁰⁰. Çünkü hüküm sonucu kapalı olur, kimin kime ne vermesi gerektiği bilinemezse bunun icra organlarıncı infaz edilmesi çok güçleşir veya imkansız hale gelir. Ancak uygulamada hüküm sonucunun açık yazılmadığına ve böylece ilâmın icrasında güçlüklerle karşılaşıldığına ve bazen de ilâmın hiç icra edilemediğine rastlanmaktadır²⁰¹.

“Hüküm sonucunun ne olduğu ise HUMK. 388, 2 maddesinde belirtilmiştir. Anılan madde “ hüküm sonucu kısmında gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, istek sonuçlarından her biri hakkında verilen hükümle taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların sıra numarası altında birer birer, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerekir” hükmüne yer verilmiştir. Aynı kural, HUMK’un 389. maddesinde de

¹⁹⁹ **Bilge/Önen:** s. 610; **Önen-** MYH, s. 272.

²⁰⁰ 10. HD 11. 06. 2002, 4435/5262 (www.kazanci.com.tr)

²⁰¹ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3060-3061.

tekrarlanmıştır. Bu kurallar yargıda açıklık ve netlik prensibinin gereğidir. Aksi hal yeni tereddüt ve ihtilaflar yaratır. Hatta giderek denebilir ki dava içinde davalar doğar. Hükümün hedefine ulaşmasını engeller. Kamu düzeni ve barışı oluşturulamaz. Somut olayda da dava dilekçesine ekli eşya listesi ve bilirkişi raporuna göndermede bulunarak ancak HUMK 388, 2, 389 maddelerinin açık hükümlerine aykırı şekilde ve çekişme konusu ziynet ve ev eşyaları ile ilgili olarak taraflara yüklenen hak ve borçlar tek tek ve net olarak gösterilmeden hüküm kurulmuştur. Bu durumda HUMK 428. maddesinin uygulanmasının da söz konusu olamayacağı aşikardır. O itibarla HUMK 381, 388 ve 389. maddelerinde yazılı olduğu ve 10.4.1992 gün 7, 4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı çerçevesinde bir karar verilmek gerekirken önceki kararda direnilmesi doğru değildir. O halde usul ve yasaya uygun bulunmayan direnme kararı bozulmalıdır²⁰².

Kısacası hüküm fıkrası o kadar öz ve açık bir şekilde kaleme alınmalıdır ki, icra memuru hüküm fıkrasını okur okumaz hiç duraklamaksızın infaz edebilmelidir; hatta ilâmın tamamını dahi okumaya gerek duymamalıdır²⁰³.

İhtiyari dava arkadaşlığında bütün dava arkadaşları için tek hüküm verilir. Eğer her dava arkadaşı için aynı karar verilmemişse, her dava arkadaşı hakkında verilen karar, hükümde ayrı ayrı gösterilir²⁰⁴. Mecburi dava arkadaşlığında, bütün mecburi dava arkadaşları için ortak olmak üzere tek bir hüküm verilir. Davaların m. 45 uyarınca birleştirilmesi halinde, her dava için

²⁰² HGK 26. 05. 1993, 2/62-214 (Kırıkkale Barosu Dergisi 1994/1-2, s. 60-62).

²⁰³ **Yavuz-** Kararlar, s. 458.

²⁰⁴ 5. HD 01. 04. 1976, 2233/3952, (YKD 1976/11, s. 1557).

ayrı karar verilmesi ve hüküm sonucunda her dava için verilen kararın ayrı ayrı gösterilmesi gerekir²⁰⁵. Asıl dava ve karşılık dava halinde tek bir hüküm verilir; ancak bu hükümde, asıl dava ve karşılık dava hakkındaki kararlar ayrı ayrı belirtilir²⁰⁶.

2- Hüküm Sonucunda Bütün Talepler Hakkında Karar Verilmelidir

Davacı, nelere karar verilmesini istiyorsa bunları açık bir şekilde dava dilekçesinin talep sonucu bölümünde yazar. Davacının talepleri asıl talepler ve yardımcı taleplerdir. Hüküm sonucunda bu taleplerin hepsi karara bağlanmalıdır²⁰⁷.

a- Asıl Talepler

Asıl talepler davanın esasına ilişkin taleplerdir ve mahkeme hüküm sonucunda, ilk önce asıl talep hakkındaki kararını açık bir şekilde belirtmek zorundadır²⁰⁸. Mahkemenin asıl talep hakkında verdiği karar, dava çeşitlerine göre farklılık gösterir²⁰⁹.

Mahkeme, eda davalarında, davalıyı bir şey vermeye, bir iş yapmaya ya da yapmamaya mahkum edilmesine; tespit davalarında, bir hukuki ilişkinin var olup olmadığının tespitine; inşai davalarda, var olan bir hukuki durumun

²⁰⁵ 11. HD 30. 10. 1995, 7396/8123 (YKD 1996/3, s. 403-404).

²⁰⁶ **Kuru-** H MU, C. IV, s.3961; **Pekcanitez/Atalay/ Özkes:** s. 297; **Saim Üstündağ:** Borçlar Kanunu Hükümlerine Göre Takas ve Davada Kullanılmasının Arzettiği Özellikler (İÜHF M 1960/1-4, s. 223).

²⁰⁷ **Kuru-** H MU, C. III, s. 3076; 3. HD 09. 04. 2002, 3438/3626 (www.kazanci.com.tr); 20. HD 16. 04. 2002, 1480/3626 (www.kazanci.com.tr); 3. HD 30. 05. 2002, 5436/6159 (www.kazanci.com.tr).

²⁰⁸ **Kuru-** H MU, C. III, s. 3076.

²⁰⁹ **Kuru-** H MU, C. III, s. 3077; **Bilge/ Önen:** s. 610.

değiştirilmesine, kaldırılmasına ya da yeni bir hukuki durumun yaratılmasına karar verir²¹⁰.

Asıl talebin birden fazla olması durumunda mahkeme her talep hakkında ayrı ayrı karar verir²¹¹.

b- Yardımcı Talepler

Davacı, dava dilekçesinde sadece esasa ilişkin taleplerde değil, fer'i taleplerde de bulunabilir. Mahkeme bu taleplerin hepsini hüküm sonucunda, karara bağlamak zorundadır.

aa- Faiz

Faizin, Borçlar Kanununda tanımı yapılmamıştır. Faiz, alacaklının bir miktar parasından yoksun kaldığı süre için bir hukuki işlem ya da kanun uyarınca ona ödenmesi gereken karşılıktır²¹², denilebilir. Alacağın medeni semeresi olarak da tanımlanmaktadır²¹³.

Faiz alacağının hukuki niteliği, fer'i bir hak olmasıdır²¹⁴. Yani doğumu, devamı ve sona ermesi asıl alacağa bağlı olan bir haktır²¹⁵. Asıl alacağa ilişkin güvenceler faizi de kapsar²¹⁶ (TMK m. 790, 860). Faiz alacağı daha önce zamanaşımına uğramamışsa, asıl alacağın zamanaşımına uğraması ile faiz alacağı da zamanaşımına uğrar (BK m. 131).

²¹⁰ **Kuru-** HMu, C. II, s.1603; **Bilge/ Önen:** s. 610; **Önen-** MYH, s. 272.

²¹¹ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3077.

²¹² **Mustafa Reşit Karahasan:** Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. II, İstanbul 2003, s. 819.

²¹³ **Emel Deynekli/Sedat Kısa:** Faiz Hukuku, Ankara 2003, s. 17.

²¹⁴ **Mahmut Bilgen:** Faiz Hukuku Munzam Zarar, İstanbul 2001, s. 146; **Karahasan:** s. 819.

²¹⁵ **Bilgen:** s. 146; **Deynekli/Kısa-** Faiz, s. 15; **Karahasan:** s. 819.

²¹⁶ **Karahasan:** s. 821.

Faiz alacağı fer'i bir hak olmakla birlikte, aynı zamanda ondan da bağımsız bir alacaktır²¹⁷. Bu nedenle sadece faiz alacağı için dava açılabilir ve faiz alacağı ayrı bir zamanaşımına bağlıdır (BK m. 126, 1).

Davacı dava dilekçesinde faiz istemiş, mahkeme de davayı davacı lehine karara bağlamış ise hakimin faize hükmetmesi gerekir²¹⁸.

Dava dilekçesinde, temerrüt tarihinden itibaren faiz istenmiş ise, Yargıtay'a göre, dava tarihine kadar işlemiş olan gecikme faizi de alacağın aslına eklenir²¹⁹. Bu durumda davanın müddeabihine bu miktar da eklenir ve davacının bu miktar için de peşin karar ve ilâm harcı ödemesi gerekir²²⁰. Eğer dava dilekçesinde, dava tarihinden itibaren faiz istenmiş ise, davacı temerrüt tarihi ile dava tarihi arasındaki dönemde işlemiş olan faiz alacağından zımnen feragat etmiş sayılır²²¹. Dava dilekçesinde faiz istenmiş fakat faizin başlangıç tarihi gösterilmemiş ise, mahkeme davanın açıldığı tarihten itibaren faize hükmeder²²².

Davacı faiz istemeksizin, sadece asıl alacağa dava açmışsa, bununla faiz alacağından feragat etmiş sayılmaz; davada faiz isteme hakkının saklı tutmamış olsa bile daha sonra ayrı bir dava açabilir²²³. Mahkemenin faize hükmedebilmesi için dava dilekçesinde faiz oranının gösterilmesi şart değildir. Faiz oranı gösterilmemişse, kanuni faiz oranına hükmedilmelidir²²⁴.

²¹⁷ **Deynekli/Kısa-** Faiz, s.16; **Karahasan:** s. 821.

²¹⁸ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3130.

²¹⁹ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3130.

²²⁰ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3130.

²²¹ **Bilgen:** s. 149; **Kuru-** HMU, C. III, s. 3130.

²²² **Kuru-** HMU, C. III, s. 3130.

²²³ **Karahasan:** s. 819; **Kuru-** HMU, C. III, s. 3128-3129; **Üstündağ-** MYH, s. 492.

²²⁴ **Deynekli/Kısa-** Faiz, s. 83.

Kanuni faiz oranı olarak, 4489 sayılı kanun ile değişik 3095 sayılı kanun uyarınca T.C. Merkez Banka'sının kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranı ve kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı kabul edilmiştir. Davacı dava dilekçesinde faiz oranını göstermişse ve mahkeme o oranın uygun olduğu kanısına varırsa, o orana göre faize karar verir.

bb- İcra İnkâr Tazminatı

İtirazın iptali²²⁵, menfi tespit, borçtan kurtulma davaları sonucunda, borçlunun itirazının haksız olduğuna karar verilirse alacaklı lehine hükümlenen ve borç miktarının yüzde kırkıdan aşağı olmamak üzere borçlunun mahkum edildiği tazminata icra inkâr tazminatı denir²²⁶.

Davacı dava dilekçesinde icra inkâr tazminatı (İİK m. 67, II, 69, 72, 89) istemiş ise mahkemenin icra inkâr tazminatı hakkında da karar vermesi gerekir. Açılan itirazın iptali davasında yapılan yargılama sonucunda davacı, alacaklı lehine icra inkâr tazminatına hükmedilebilmesi için gerekli şartlar²²⁷:

- Alacaklı, para alacağının tahsili için borçluya karşı ilâmsız icra takip yollarından birine başvurmuş olmalıdır.

²²⁵ İcra Mahkemesinden; İtirazın kesin veya geçici olarak kaldırılması talep edilir ve bu talep kabul edilirse borçlu, sözkonusu talep reddedilirse alacaklı, asıl alacağın %40'ından aşağı olmamak üzere tazminata mahkum edilir (İİK. m. 68, VII; 68/a, VIII).

²²⁶ **Emel Deynekli/Sedat Kısa:** İtirazın İptali Davaları, 1.Bası, Ankara 1999, s. 172; **Baki Kuru:** İcra ve İflas Hukuku, C. I, b.3, İstanbul 1988, s. 301; **Baki Kuru:** İcra İnkâr Tazminatı, Yargıtay Yüzüncü Yıl Dönümü Armağani, 1968, s. 725 vd.; **Baki Kuru/Ramazan Aslan/Ejder Yılmaz:** İcra ve İflas Hukuku Ders Kitabı, 19. Baskı. Ankara 2005, s. 179; **Yönel Özkan:** İcra İflas Hukukunda İtirazın İptali Davası, Ankara 2004, s. 202 vd.

²²⁷ **Deynekli/Kısa-** İptal, s. 172; **Kuru-** İcra, C. I, s. 301 vd.;**Kuru-** Tazminatı, s. 725 vd.; **Timuçin Muşul:** İcra ve İflas Hukuku, I- İcra Hukuku, 2001, s. 339-347; **Özkan:** s. 202 vd.

- Ödeme emrinin tebliği üzerine, borçlu yapmış olduğu usulüne uygun itiraz ile takibi durdurmuş olmalıdır.

- Alacaklı, itirazın kaldırılması için İcra Mahkemesine başvurmayıp, doğrudan doğruya mahkemeye başvurarak itirazın iptalini dava etmiş olmalıdır (İİK. m. 67/1).

- Alacaklı, borçlunun ödeme emrine karşı itirazlarının kendisine tebliğ edilmesinden itibaren bir yıl içinde itirazın iptali davasını açmış olmalıdır (İİK m. 67, 1).

- Alacaklı, dava dilekçesinde icra inkar tazminatına karar verilmesini talep etmiş olmalıdır (İİK m. 67, 2)²²⁸.

- Yargılama sonunda alacaklı lehine karar verilmiş ve borçlunun ödeme emrine karşı itirazı iptal edilmiş olmalıdır.

- İtirazı iptal edilen borçlunun itirazında haksız bulunması yeterlidir (İİK m. 67, 2); kötü niyet aranmaz.

- Alacak likit olmalıdır.

Bu koşulların varlığı halinde icra inkar tazminatına hükmedilir. Ancak, m. 74 uyarınca, mahkeme davacının istediğinden daha fazla oranda icra inkar tazminatına hükmedemez²²⁹.

---

²²⁸ Menfi tespit davalarında icra inkar tazminatına hükmedilmesi için talebe gerek yoktur, mahkeme re'sen hükmeder.

²²⁹ **Kuru-** İcra, C. I, s. 318; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3081 vd.; **Talih Uyar:** İcra İnkâr Tazminatı (Bursa Barosu Dergisi, 1986/2, s. 4); Aynı yönde 12. HD 03. 02. 1997, 504/952 (**Deynekli/Kısa-** İptal, s. 539).

Takip konusu alacağın sonradan ödenmesi nedeniyle; itirazın iptali davası konusuz kalsa bile, mahkemenin yargılamaya devam ederek, icra inkar tazminatı hakkında bir karar vermesi gerekir²³⁰. Çünkü icra inkar tazminatı ile amaçlanan, haksız itiraz yolu ile takibin uzatılmasını engellemektir.

cc- Kötüniyet Tazminatı

İtirazın iptali, menfi tespit ve borçtan kurtulma davalarında, genel mahkemelerce yapılan yargılama sonucunda; alacaklının haksız, borçlunun haklı olduğuna karar verilirse, borçlu lehine hükmolunan ve borç miktarının % 40'ından²³¹ aşağı olmamak üzere, alacaklının mahkum edildiği tazminata kötüniyet tazminatı denir²³².

Borçlu kötüniyet tazminatı istemiş ise (İİK m. 67, II; m. 69; m. 72; m. 89), mahkemenin kötüniyet tazminatı hakkında karar vermesi gerekir. Açılan itirazın iptali davasında yapılan yargılama sonucunda, borçlu lehine kötüniyet tazminatına hükmedilebilmesi için gerekli şartlar²³³:

- Alacaklı, para alacağının tahsili için borçluya karşı ilâmsız icra takip yollarından birine başvurmuş olmalıdır.

²³⁰ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3078.

²³¹ İcra ve İflas kanununda 17.07.2003 tarih, 4949 sk, m. 46 ile yapılan değişiklik uyarınca; kambiyo senetlerine özgü takiplerde imzaya itiraz edilir ve icra mahkemesi itirazın kabulüne karar verirse, bu oran takip konusu alacağın % 20'sinden aşağı olamaz .

²³² **Deynekli/Kısa-** İptal, s. 172; **Özkan:** s. 211, 254;

²³³ **Deynekli/Kısa-** İptal, s. 172; **Kuru-** Tazminat, s. 725 vd.; **Muşul-** İcra, s. 339-347; **Özkan:** s. 202 vd.

- Ödeme emrinin tebliği üzerine, borçlu yapmış olduğu usulüne uygun itiraz ile takibi durdurmuş olmalıdır.

- Alacaklı, itirazın kaldırılması için İcra Mahkemesine başvurmayıp, doğrudan doğruya mahkemeye başvurarak itirazın iptalini dava etmiş olmalıdır (İİK m. 67, 1).

- Alacaklı, borçlunun ödeme emrine karşı itirazlarının kendisine tebliğ edilmesinden itibaren bir yıl içinde itirazın iptali davasını açmış olmalıdır (İİK m. 67, 1).

- Borçlu dilekçesinde kötüniyet tazminatına karar verilmesini talep etmiş olmalıdır (İİK m. 67, 2).

- İtirazın iptali davasının kısmen veya tamamen reddedilmiş olması gerekir.

- Alacaklının takibinin haksız olması yeterli değildir; davacı alacaklının takip yoluna başvurmada ve itirazın iptali davasını açıp yürütmekte kötüniyetli olduğunun kanıtlanması gerekir²³⁴.

- Alacak likit olmalıdır.

Bu koşulların varlığı halinde kötüniyet tazminatına hükmedilir. Ancak, m. 74 uyarınca, mahkeme borçlunun istediğinden daha fazla oranda kötüniyet tazminatına hükmedemez²³⁵.

²³⁴ Borçlu, alacaklının kötüniyetli olduğunu her türlü delille ispatlayabilir.

²³⁵ **Kuru-** İcra C. I, s. 318; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3081 vd.; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** İcra, s. 178; **Uyar:** s.4; (**Deyneklî/Kısa-** İptal, s. 539).

dd- Nafaka

Medeni Kanunumuzun düzenlediği nafaka türleri vardır. Bunlar yoksulluk nafakası (TMK m.175), tedbir nafakası (TMK m. 169) iştirak nafakası (TMK m. 182, II; m. 329) ve yardım nafakasıdır (TMK m. 364 vd).

Yoksulluk nafakası; boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimini sağlamak için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilmesidir (TMK m. 175). Kanun metninden de anlaşıldığı üzere, hakimin yoksulluk nafakasına hükmedebilmesi için taraflardan birinin bu tür nafakayı talep etmesi gerekir²³⁶.

Tedbir ve iştirak nafakası; doktrin tarafından isimlendirilmiş olup, tedbir nafakası TMK m. 169, iştirak nafakası TMK m. 182,II ve m. 329'da düzenlenmiştir. Tedbir nafakasında hakim; boşanma veya ayrılık davası açıldığında, davanın devamı süresince çocuk ve eşin bakımı için gerekli olan giderlere kendiliğinden herhangi bir talep olmaksızın karar verir. İştirak nafakası da, velayet hakkı kendisine verilmeyen tarafın ödemekle yükümlü olduğu nafakadır ve bu nafakaya da hakim kendiliğinden hükmeder²³⁷.

Yardım nafakası, genellikle bakım nafakası olarak nitelendirilir. Üstsoy ve altsoy kan hısımlarının zaruret halinde birbirlerine nafaka vermekle

---

²³⁶ HGK 22. 02. 1995, 2-876/95; 2.HD 20. 05. 1999, 3416/5467 (**Mehmet Akif Tutumlu: Evliliğin Butlanı Boşanma ve Ayrılık Sebepleri ve Boşanmanın Hukuki Sonuçları**, Ankara 2002, s.457).

²³⁷ **Tutumlu: s. 490.**

yükümlü olmalarıdır (TMK m. 364). Yardım nafakasına hakim kendiliğinden hükmedemez, talep üzerine verebilir (TMK m. 364 vd.).

ee- Yargılama Giderleri

Yargılama giderleri, davanın görülmesi ve sonuçlanması için yapılan, bir iş ya da hizmetin gerektirdiği ve taraflarca ödenmesi gereken giderlerdir²³⁸.

Yargılama giderlerinin neler olduğu m. 423'te düzenlenmiştir. Buna göre:

- 1- Tarife gereğince mahkeme kalemi vasıtasıyla yapılan giderler ile duruşma oturumu, keşif ve haciz giderleri yargılama giderine dahildir (m. 423, 1).
- 2- Tanıkların seyahat ve ikamet giderleri, yevmiyesi ile bilirkişi ücreti ve giderleri yargılama giderine dahildir (m. 423, 2).
- 3- Resmi dairelerden istenen belgelerin asıl ve suretlerinin tasdik pulu ve harçları yargılama giderine dahildir (m. 423, 4).
- 4- Mahkemede bizzat hazır bulunan tarafların buldukları günlere ait seyahat ve ikamet giderleri yargılama giderlerine dahildir (m. 423, 5).
- 5- Vekalet ücreti yargılama giderlerindedir (m. 423, 6).

---

²³⁸ **Hüsnü Aldemir:** Hukuk Davalarında Yargılama Giderleri, Ankara, 2000, s. 81; **Baki Kuru:** Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. V, İstanbul 2001, s. 5327-5328.

6- Delil tespiti ve ihtiyati tedbir giderleri de yargılama giderine dahildir.

Yukarıda sayılanlar dışında yapılan giderler yargılama gideri olarak kabul edilmez ve davayı kaybeden tarafa yükletilemez.

Yargılama giderlerinden, davada haksız çıkan taraf sorumlu tutulur (m. 416, 417). Davacı veya davalının veya her iki tarafın birden fazla olması durumunda mecburi veya ihtiyari dava arkadaşlığı söz konusu olur²³⁹. Dava arkadaşlarının davada haksız çıkması durumunda her dava arkadaşının sorumlu bulunduğu yargılama gideri miktarı hükümde ayrı ayrı gösterilmelidir ve mahkeme dava arkadaşlarının yargılama giderlerinden müteselsilen sorumlu olduklarına da karar verebilir (m. 419). Eğer dava arkadaşlarının müteselsilen sorumlu olduklarına açıkça karar verilmemişse, her dava arkadaşı, yargılama giderlerinden kendi payına düşen miktarda sorumludur²⁴⁰.

Usul Kanununun 426. maddesinin 2. cümlesine göre; taraflardan her biri, mahkemeye kendi ödemiş olduğu yargılama giderlerini gösterir ayrıntılı pusula verir. Mahkeme bunun dışındaki yargılama giderlerini kendisi takdir eder²⁴¹. Usul Kanununun 389. maddesine göre; iki tarafa hükmedilen ve bahşedilen görev ve hakların şüphe ve tereddüt olmaksızın gayet açık şekilde gösterilmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre hüküm fıkrasında, yargılama giderlerinin de açık biçimde gösterilmesi gerekir. Yani

²³⁹ **Alangoya-** Usul, s. 143 vd.;**Kuru-** HMu, C. III, s. 3284 vd.; **Pekcanitez/Atalay/ Özekes:** s. 177vd.

²⁴⁰ **Aldemir:** s. 121; 4. HD 26. 02. 1979,5666/2516 (YKD 1980/1, s. 35-38).

²⁴¹ **Kuru-** HMu, C. V, s. 5340.

hükümde bütün yargılama harç ve giderleri ve bunların kimler tarafından ödeneceğini açık bir şekilde gösterir (m. 426).

Mahkeme talep olmasa bile yargılama giderlerine kendiliğinden karar vermekle yükümlüdür; bu nedenle davacının dava dilekçesinde yargılama giderlerini açıkça istemesine gerek yoktur²⁴². Bunun doğal bir sonucu olarak mahkeme hükmünde yargılama giderlerini kısmen ya da tamamen unuttur ve hüküm bu şekilde kesinleşirse, davayı kazanan taraf yargılama giderleri için ayrı bir dava açamaz²⁴³. Çünkü mahkeme yargılama giderlerine yalnız asıl davada ve kendiliğinden karar verir²⁴⁴.

Yargılama giderlerinin hükümde belirtilmemesi Yargıtay'ca bozma sebebidir. Yargıtay bir kararında şöyle demiştir:

“Usulün 389. maddesi hükmüne göre verilen karar iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife ve hakları şüphe ve tereddütü gerektirmeyecek surette açıklamalıdır. Olayda, mahkeme yargılama giderlerinin davacıya yükletilmesine karar verilmişse de, bu giderlerin dökümü ve tutarı belirtilmemiştir. O halde, anılan maddeye aykırı bulunduğundan bu nedenle bozulmalıdır”²⁴⁵.

c- Taleplerden Biri Hakkında Karar Verilmemiş Olması

Mahkeme hüküm sonucunda davacının dava dilekçesindeki asıl ve yardımcı taleplerinin hepsi hakkında olumlu veya olumsuz karar vermek

---

²⁴² **Aldemir:** s. 81.

²⁴³ **Aldemir:** s. 82; **Kuru-** HMU, C. V, s. 5340.

²⁴⁴ İBK 29. 05. 1957, 4/16 (RG, 04.09.1957, S. 9697).

²⁴⁵ 13. HD 16. 09. 1975, 379/5312 (**Kuru-** HMU, C.III, s. 3079-3080).

zorundadır. Mahkeme bu taleplerden biri hakkında karar vermeyi unutmuş ise, talep zımnen reddedilmiş sayılamaz²⁴⁶.

Hakim yargılamayı sona erdirip hüküm verdikten sonra, dava dosyasını ele alarak unutmuş olduğu talep hakkında bir karar veremez²⁴⁷. Hakim, hükmün tavzihi yoluna başvurup unutmuş olduğu talep hakkında karar veremez²⁴⁸. Çünkü m. 455-458 hükümleri uyarınca tavzih yoluna başvurulabilir. Tavzih, bir hükmün açıkça anlaşılamayan ve çelişik fıkraları taşıması durumunda, hükümdeki gerçek anlamı meydana çıkarmak amacıyla başvuru bir yoldur²⁴⁹.

“Kararın verilmesinden sonra ileri sürülecek açıklama dileklerinin (tavzih) hangi konulara ilişkin bulunabileceği Usulün 455. maddesinde gösterilmiştir. Bu yol ile dava dilen veya verilen hükümde hüküm edilmeyenin yeni bir karar ile hükme katılabilmesi olanaksızdır. Esas kararda hükmedilmesi unutulmuş faiz kalemi, tavzih yolu ile hüküm altına alınamaz. Bu yanlışlığın giderilmesi ancak Yargıtay’ca hükmün bozulması yoluyla sağlanabilir.”²⁵⁰

Bu durumda davacı, dilekçesindeki taleplerden biri hakkında hüküm verilmemesi durumunda, hükmün bu nedenle bozulması için, hüküm kesinleşmeden temyiz yoluna başvurabilir²⁵¹. Eğer temyiz süresi geçmiş ve hüküm kesinleşmiş ise, hakkında herhangi bir karar verilmeyen talep yeni bir

---

²⁴⁶ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3114.

²⁴⁷ **İlter Erdemir:** HUMK Şerhi, C. II, Ankara 1998, s. 1574; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3114.

²⁴⁸ **Erdemir:** s. 1574; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3114.

²⁴⁹ **Alangoya-** Usul, s. 688

²⁵⁰ 4.HD 04. 01. 1973, 9706/52 (RKD 1973/4-5, s. 174-176).

²⁵¹ **Erdemir:** s. 1574; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3115.

davaya konu olabilir ve bu talep hakkında verilmiş herhangi bir karar bulunmadığı için kesin hüküm itirazı dinlenmez²⁵². Çünkü burada, talep hakkında olumlu veya olumsuz karar verilmediğinden kesin hüküm söz konusu olmaz.

Alman Usul Kanununa göre; asıl ya da yardımcı taleplerden biri hakkında tamamen ya da kısmen karar verilmesi unutulmuşsa taraf, kararı veren mahkemeden hükmün tamamlanmasını isteyebilir²⁵³. Ancak hükmün tamamlanması imkanı bazı şartlara bağlanmış olup, bu şartlar gerçekleşmemişse, hükümdeki eksiklik, kanun yoluna başvurularak giderilecektir²⁵⁴. Bu duruma ilişkin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda herhangi bir düzenleme yoktur. Hukukumuzda benzer bir düzenlemenin yapılması yerinde olabilir. Şöyle ki; taraflar, unutulmuş olan her talep için kanun yoluna başvurmak veya bu süre kaçırılmışsa, yeni bir dava açmak yükümlülüğünden ve bundan kaynaklanan masraflardan kurtulmuş olur. Ancak bu düzenleme yapılırken hangi hallerde hükmün tamamlanmasının mümkün olduğunun ayrıntılı ve açıkça düzenlenmesi gerekir. Aksi takdirde, hakimin nihai karar verip el çektiği dosyayı, hükmün tamamlanmasının mümkün olup olmadığına karar vermek için, tekrar incelemesi gerekecek ve böylelikle, mahkemelerin zaten fazla olan iş yükü artmış olacaktır.

---

²⁵² **Erdemir:** s. 1574; **Kuru-** HMU, C. III, s. 3116.

²⁵³ **Kuru-** HMU, C. III, s. 3114; **Üstündağ-** MYH, s. 807.

²⁵⁴ **Üstündağ-** MYH, s. 807.

H- KANUN YOLU

Hükümde kanun yolu gösterilmelidir (m. 388, 4) ²⁵⁵. Hükme karşı temyiz yolu açık ise; hükmün temyiz edilebileceğinin, temyiz süresinin, temyiz süresinin tefhim veya tebliğden itibaren başladığını hükümde gösterilmesi gerekir²⁵⁶.

Mahkemenin, kanunen temyizi kabil olmayan bir hükmün temyiz edilebileceğinin bildirilmiş olması halinde, bu durum taraflara bir hak vermez²⁵⁷. Hüküm kanundan dolayı kesindir, temyiz edilemez. Temyizi kabil bir hükmün, temyiz edilemeyeceği yazılmış ise ve bu nedenle taraf, temyiz süresini kaçırmış ise eski hale getirme yoluna başvurabilir²⁵⁸. Yine hükümde; hükmün temyizi kabil olup olmadığı hiç belirtilmemişse, temyiz süresini kaçıran taraf, eski hale getirme yoluna başvurabilir²⁵⁹.

Hükümde temyiz süresi, kanuni temyiz süresinden daha uzun gösterilmiş ise, bu daha uzun olan temyiz süresi içinde, taraf temyiz hakkını kullanabilir²⁶⁰. Eğer hükümde temyiz süresi kanuni temyiz süresinden daha kısa gösterilmiş olsa bile, taraf kanuni temyiz süresi içinde hükmü temyiz edebilir²⁶¹.

---

²⁵⁵ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri hakkında Kanunun 1 Nisan 2007 tarihinde yürürlüğe girmesi ile istinaf da temyiz ile birlikte kanun yolu olarak kabul edilecektir.

²⁵⁶ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3173.

²⁵⁷ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3173.

²⁵⁸ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3173.

²⁵⁹ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3173.

²⁶⁰ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3173.

²⁶¹ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3173.

I- KARARIN VERİLDİĞİ TARİH, HAKİM (HAKİMLERİN) VE ZABIT KATİBİNİN İMZALARI VE MAHKEME MÜHRÜ

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 390 uyarınca yazılan kararın altı, kararı veren hakim veya hakimlerle, zabıt katibi tarafından imzalanır.

Bir görüşe göre, bu imzalardan birinin yokluğu bozma sebebidir²⁶². Diğer bir görüşe göre ise, bu hususun bozma sebebi sayılması zaman kaybına neden olacağından, eksikliğin tamamlanması için dava dosyasının mahalline geri gönderilmesi yerinde olur²⁶³.

Kanımızca da, bu imzalardan birinin yokluğu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun m. 388, 5 ve m. 390'daki açık ve net düzenlemeler karşısında kanuna aykırılıktır ve bozmayı gerektirir.

Ayrıca heyet halinde verilen kararlarda örneğin; ticaret mahkemeleri tarafından oy çokluğu ile verilen hükümlerde muhalefet şerhi bulunduğundan, bu kısım muhalefet eden hakim tarafından imzalanır.

İlâmda dava ve karar tarihlerinin gösterilmesi gerektiğine ilişkin bir hüküm yoktur. Ancak kararda dava tarihi ile kararın verildiği tarih de, yazılır²⁶⁴. İİK'nın 100. maddesindeki sırayı tespit etmek için dava ve karar tarihlerinin ilâmda yazılmasında²⁶⁵, temyiz sürelerinin hesaplanmasında faydası vardır. Örneğin; İş mahkemelerinde verilen hükümlere karşı temyiz yolu tefhimden itibaren başlar. Hükümün tefhim edildiği tarih de, karar

²⁶² **Bilge/Önen:** s. 611; 16. HD 02. 07. 2001, 5593/4014 (www.kazanci.com.tr).

²⁶³ **Erdemir:** s.1593.

²⁶⁴ **Bilge/Önen:** s. 611.

²⁶⁵ **Bilge/Önen:** s. 611.

tarihidir. İlâmda dava ve karar tarihlerinin olmamasının kanunda düzenlenmiş her hangi bir yaptırımını yoktur; sadece faydası vardır.

§ 2- HÜKMÜN VERİLMESİ

A- HÜKMÜN VERİLMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

I- TAHKİKAT TAMAMLANMIŞ OLMALI

1- Tahkikatın Yapılması

Dilekçelerin (dava dilekçesi, cevap dilekçesi, replik dilekçesi ve düplik dilekçesi) verilmesi aşaması tamamlandıktan sonra, hakim, davanın yargılama ve hüküm için yeteri derecede aydınlanmış olduğu kanısına varıp, tahkikat yapılmasına gerek olmadığını düşünürse, tarafları sözlü yargılama için duruşmaya davet eder (m. 214, 1; m. 377). Ancak genelde dilekçelerin verilmesi aşamasından sonra; dava yargılama ve hüküm için yeteri derecede aydınlanmadığından, tahkikat aşamasına geçilir (m. 213 vd.).

Madeni usul hukukunda tahkikat, tarafların iddia ve savunmalarını aydınlatmak için, davanın çözümüne etkili, üzerinde uyuşmazlık olan noktaların tespiti, ispat vasıtalarının öğrenilmesi, tanık ve bilirkişi dinlenmesi, belgelerin toplanması ve keşfin yapılmasıdır²⁶⁶.

Toplu mahkemelerde, tahkikatın yürütülmesi üyelerden birine bırakılabilir (m. 181, 1). Bu durumda tahkikat hakimi sadece kanunla

---

²⁶⁶ **Alangoya-** Usul, s. 308; **Orhan Yılmaz:** Hukuk Davalarında Tahkikatın Yürütülmesi (TBBD, 1989/4, s. 602).

kendisine bırakılan veya yalnız yapabileceği işleri yerine getirir; bunun dışındaki işleri mahkeme topluca yapar²⁶⁷.

Hakim, tarafların iddia ve savunmalarıyla, bunları ispatlamak için dilekçelere ekli verilen delilleri inceler, taraflar arasındaki uyuşmazlık olan konuları tespit eder. Hakim uyuşmazlık konusu olan ve eksik gördüğü hususlarda inceleme yapmak için, tarafları duruşmaya çağırır (m. 214, II). Duruşma günü belirlenirken, başka yerden gelecek belgelerin de dosyaya gireceği dikkate alınmalıdır. Duruşma davetiyesinin tebliğ tarihi ile, duruşma günü arasında en az on gün bulunmalıdır. Bu sürenin duruma göre kısaltılıp uzatılması mümkündür (m. 215).

Hakim önce dava şartlarını inceler; dava şartları mevcut değilse, davayı dava şartı yokluğundan, usulden reddeder. Dava şartları mevcutsa ilk itirazlar incelenir ve karara bağlanır. Usule ilişkin incelemelerden sonra; eksiklik olmadığı anlaşılır veya eksikliklerin giderilmesi mümkünse ve giderilmişse, davanın esasına geçilir.

Esasa ilişkin incelemede hakim öncelikle, uyuşmazlık konusunu oluşturan hususları saptar. Artık bu saptamadan sonra; araştırmalar, delillerin sunulması yani tahkikat, uyuşmazlık konusu üzerinden sürdürülecektir.

Hakim bu aşamada, tarafları ve vekillerini dinler ve onları sulhe teşvik eder (m. 213). Taraflar sulh olursa, dava sulhle sonuçlandırılır; sulh olmazlarsa tahkikata hangi çekişmeli hususlarda devam edileceği tespit edilir (m. 216). Dava hüküm için yeterince aydınlanmamışsa, tarafların çekişmeli

---

²⁶⁷ **Pekcanitez/Atalay/Özkes:** s. 305.

hususlarda delil göstermeleri için uygun bir süre verilir (m. 217, II). Eğer tarafların delil göstermeleri gerekli değilse, dava yargılama ve hüküm için yeterince aydınlanmışsa, mahkeme tahkikatın tamamlandığını bildirir ve sözlü yargılama aşamasına geçilir.

2- Tarafların Dilekçe Vermeleri

Tahkikatın sona ermesi ile hakim, kendiliğinden veya tarafların talebi üzerine, taraflara birer dilekçe verebilmeleri için süre belirler (m. 375). Eğer taraflardan biri dilekçe verilmesi için süre isterse, hakim, taraflara dilekçe için süre vermekle yükümlüdür²⁶⁸. Taraflar bu süre içinde verecekleri dilekçelerinde, tahkikatın sonucuna göre, delillerini kendilerine göre değerlendirirler ve iddia ve savunmalarının ispat edildiğini açıklarlar.

Bu durumda, kural olarak taraflar, bir davada üçer defa dilekçe verebilirler. Davanın başında verilen; dava dilekçesi, cevap dilekçesi, replik dilekçesi, düplik dilekçesi ve tahkikat sonunda verilen dilekçeler. Bunun dışında, tarafların dilekçeler safhasından sonra, tahkikat bitene kadar dilekçe verme yetkileri yoktur²⁶⁹. Çünkü taraflar, tahkikat aşamasında iddia ve savunmalarını mahkemeye sözlü olarak bildirirler ve bu iddia ve savunmaların özeti duruşma tutanağına yazılır. Ancak uygulamada buna uyulmamakta ve taraflar yargılamanın her safhasında dilekçe vermektedir. Bu dilekçeler de, içerik bakımından genellikle önceki dilekçelerin benzeri olup; tarafların yargılama sürecini uzatmalarına sebep olmaktadır.

²⁶⁸ **Alangoya-** Usul, s. 461; **Kuru-** HMU. C. III, s. 2935.

²⁶⁹ **Kuru-** HMU. C. III, s. 2936; **Postacıoğlu-** Usul s. 709; **Üstündağ-** MYH, s. 785.

Tarafların tahkikat safhasında iddia ve savunmalarının özeti duruşma tutanağına yazıldığından, taraflar tahkikat safhasında sözlü ifade yerine geçmek üzere dilekçe veremezler²⁷⁰.

Ancak uygulamada, taraflar tahkikat sırasında da dilekçe vermekte ve hatta hakimler dilekçe için taraflara süre vermektedir. Bu uygulama kanunun açık hükümlerine aykırı olduğu gibi, davanın da uzamasına neden olmaktadır. Şöyle ki, tahkikat sırasında verilen dilekçeler genellikle davanın başında verilen dilekçelerin tekrarından ibarettir²⁷¹. Karşı taraf da bu dilekçeye cevap için süre istemekte ve böylece davanın sonuçlanması gecikmektedir. Çoğunlukla bu dilekçelerde aynı şeyler tekrarlandığından dosya kabarmakta, hem mahkemenin hem de Yargıtay'ın incelemesi güçleşmektedir²⁷².

Bu sakıncaları önlemek için hakim; tarafların tahkikat aşamasında sözlü ifade yerine geçmek üzere dilekçe verme taleplerini kabul etmemeli ve tahkikat sırasındaki sözlü beyanlarını duruşma tutanağına yazdırmakla yetinmelidir²⁷³. Ancak hakim, çok istisnai hallerde, duruşmada sözlü olarak açıklanması zor olan hususlar için, taraflardan dilekçe vermelerini isteyebilir²⁷⁴.

---

²⁷⁰ **Alangoya-** Usul, s. 144; **Kuru-** HMu. C. III, s. 2936; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 342; **Üstündağ-** MYH, s. 785.

²⁷¹ **Kuru-** HMu. C. III, s. 2936; **Üstündağ-** MYH, s. 785.

²⁷² **Kuru-** HMu. C. III, s. 2936.

²⁷³ **Kuru-** HMu. C. III, s. 2937.

²⁷⁴ **Kuru-** HMu. C. III, s. 2937; **Üstündağ-** MYH, s. 785.

3- Sözlü Yargılama

Tahkikatın sona ermesi üzerine; hakim, taraflara dilekçe vermeleri için süre verir ve dilekçeler verildikten sonra taraflara tahkikatın bittiğini bildirerek, sözlü yargılama ve hüküm verilmesi için bir gün belirler. Tayin edilen gün acele durumlar dışında yedi günden az olamaz (m. 377, I, c. 3).

Hakim bu günü taraflara meşruhatlı davetiye ile bildirir. Sözlü yargılama ve hüküm için taraflara çıkarılacak bu davetiyede, belirlenen günde mahkemede hazır bulunmadıkları takdirde yargılamaya yokluklarında devam edileceği ve hüküm verileceği belirtilir (m. 377, I, c.2).

Hakimin tahkikatın bittiğini bildirdiği oturumda her iki taraf da oturumda hazır ise ve hakim, sözlü yargılama ve hükmün verilmesi için oturum günü belirlemişse, artık taraflara meşruhatlı davetiye çıkarılmasına gerek yoktur. Hakimin, sözlü yargılama ve hükmün verilmesi için belirlenen oturumda tarafların hazır bulunmadıkları takdirde yargılamaya yokluklarında devam edileceğini ve hüküm verileceğini bildirmesi ve duruşma tutanağına yazdırması ve taraflara imzalatılması yeterlidir²⁷⁵.

Tahkikatın bittiğinin bildirildiği oturumda, taraflardan biri yoksa o kişiye; tarafların ikisi de yoksa, her ikisine meşruhatlı davetiye çıkartılır²⁷⁶.

Sözlü yargılama ve hüküm için belirlenen günde, gelmeyen tarafın yokluğunda herhangi bir tahkikat işlemi yapılmışsa, aynı oturumda hüküm

²⁷⁵ **Kuru-** HMu. C. III, s. 2940.

²⁷⁶ **Kuru-** HMu. C. III, s. 2940; **Pekcanitez/Atalay/Özkes:** s. 342.

tefhim edilemez; hükmün tefhimi için yeni bir oturum günü belirlenmelidir (m. 377, II). Çünkü, sözlü yargılama yokluğunda yapılan taraf, geçerli bir özür nedeniyle gelemediğini bildirerek yokluğunda yapılan tahkikat işlemine itiraz edebilir (m. 213, III).

Sözlü yargılama ve hüküm için belirlenen oturumda, hakim, sözlü yargılama için taraflara ikişer defa söz verir (m. 377, III; m. 376, II). Bu aşamada taraflar, delillerini tartışarak kendi iddialarını ispat etmeye, yani kendi lehlerine sonuç çıkarmaya çalışırlar²⁷⁷. Tarafların konuşmaları bittikten sonra, hakim, sözlü yargılamanın bittiğini tefhim eder (m. 377, III; m. 376,II) ve hüküm verilmesi aşamasına geçilir.

II- DAVA AYDINLANMIŞ OLMALI

Gerçeğe ulaşmak için hakim, yargılamanın her aşamasında, tarafların iddiaları ile sınırlı olmak üzere, çelişkili ve açık olmayan hususlar hakkında taraflardan açıklama isteyebilir (m. 75, I,II). Hakimin davayı aydınlatma ödevi olarak ifade edilen bu düzenleme ile hakimin doğru hüküm verebilmesi ve maddi gerçeğe ulaşabilmesi amaçlanmıştır²⁷⁸.

Yukarda anlatılan aşamalardan²⁷⁹ sonra uyuşmazlık yargılama ve hüküm için yeteri derecede aydınlanmış ise, mahkeme tahkikatın tamamlandığını bildirir ve yargılama aşamasına geçilir (m. 375 vd.). Artık

²⁷⁷ **Kuru-** HMu. C. III, s. 2943; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 342; **Postacıoğlu-** Usul s. 709.

²⁷⁸ **Alangoya-** Usul, s. 311; **Özekes-** Dinlenilme, s. 78-79; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s.209.

²⁷⁹ Bkz. yuk. s. 75-80.

uyuşmazlık, hüküm vermek için hazır hale gelmiştir²⁸⁰. Ancak mahkeme, hüküm vermek için davanın yeterince aydınlanmadığı kanaatindeyse veya tarafların bu yönde talepleri varsa, tahkikatın genişletilmesine karar verir. Bu durumda, tahkikat genişletilir ve bu çerçevede inceleme yapılır. Bundan sonra da, aynı şekilde tarafların dilekçe vermeleri ve sözlü yargılamanın yapılması gerekir (m. 378-379).

III- DAVA AÇILDIĞI TARİHTEKİ DURUMA GÖRE HÜKME BAĞLANIR

Her dava açıldığı tarihteki koşullara göre değerlendirilir ve o tarihteki maddi ve hukuki esaslar içerisinde hükme bağlanır²⁸¹. Davacı ancak, dava açtığı tarihe kadar gerçekleşmiş olan alacağının hüküm altına alınmasını talep edebilir; dava açtıktan sonra doğacak haklarının o davada hüküm altına alınmasını isteyemez²⁸². Dava tarihinden sonra doğmuş olan haklar ancak başka bir dava ile talep edilebilecektir²⁸³. Ancak bazı hallerde gelecekte tekrarlanacak olan edimler için önceden dava açılabilir. Bu husus da, dava açıldığı tarihteki duruma göre hükme bağlanır, kuralının istisnasını oluşturur. Örneğin; BK m.105, 2 uyarınca, hakim esasa ilişkin bir karar verirken karar tarihine kadar gerçekleşmiş olan munzam zararın tahsiline hükmedebilir²⁸⁴.
Yargıtay bir kararında:

²⁸⁰ Eğer hakim davanın hüküm vermek için yeterince aydınlanmadığı görüşünde ise veya tarafların bu yönde bir talepleri varsa , tahkikatın genişletilmesine karar verebilir (m. 378; m. 379).

²⁸¹ **Kuru-** HMU, C. II, s. 1674; **Pekcanitez/Özekes/Atalay:** s. 273.

²⁸² **Erdoğan:** s. 461; **Kuru-** HMU, C. III, s. 3076.

²⁸³ **Erdoğan:** s. 462.

²⁸⁴ Ayrıca Bkz. TMK m.144, 148, 315-316; BK. m. 43, II; m. 105, II; m. 515-517.

“Her dava açıldığı tarihte tespit edilen duruma göre hükme bağlanır. Dava şartlarının mevcut olup olmadığı dava tarihine göre tayin olur. Davacı ancak dava tarihinde var olan alacağının hüküm altına alınması isteyebilir. Dava tarihinden sonra doğacak hakların hüküm altına alınması caiz değildir. Yargıtay İçtihatlar Birleştirme Hukuk Kısmı Genel Kurulunun 28. 11. 1956 gün ve E. 15, K. 15 sayılı içtihadına göre “ her davada açıldığı tarihte tespit edilen vaziyet hükme esas ittihaz” olunur.”²⁸⁵ demiştir.

Ancak hüküm verilirken dava tarihinin değil, hüküm tarihinin esas alındığı haller de vardır. Eğer davanın açıldığı tarihte, dava şartların da eksiklik olmasına rağmen bu husus fark edilmemiş ve eksiklikler hüküm anında tamamlanmışsa dava reddedilmez ve hüküm tarihi esas alınarak karar verilir²⁸⁶. Örneğin; küçüğün kendi açmış olduğu dava sırasında reşit olması halinde, dava reddedilmez. Burada davanın esasına ilişkin olmayan bir eksiklik söz konusu olduğundan, hüküm tarihi esas alınmıştır²⁸⁷.

B- HÜKMÜN VERİLMESİ

I- GENEL OLARAK

Davada hükmün verilmesi aşaması; dilekçeler aşaması, tahkikat aşaması ve sözlü yargılama aşamasından sonra gelen en son aşamadır.

---

²⁸⁵ 15. HD 10. 04. 1980, 383/945 (ABD 1980/4, s. 507-509).

²⁸⁶ **Alangoya-** Usul, s. 216; **Tahir Çağa:** Mahkemece Hüküm Verilirken Dava Tarihindeki mi Yoksa Hüküm Tarihindeki Maddi ve Hukuki Durum mu Esas Tutulmalıdır? (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu VIII, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 26-27 Nisan 1991, s. 138); **Pekcanitez/Özekes/Atalay:** s. 273.

²⁸⁷ **Çağa:** s. 139.

Sözlü yargılamada hakim, hazır olan tarafların iddia ve savunmalarını dinledikten sonra, yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder (m. 381, I). Ancak uygulamada buna genellikle imkan olmamakta ve hükmün verilmesi için ayrı bir gün saptanmaktadır²⁸⁸. Sözlü yargılama için belirlenen günde herhangi bir tahkikat işlemi yapılmışsa m. 213, son²⁸⁹ burada uygulanır (m. 377, son). Yani geçerli bir mazereti olmaksızın duruşmaya gelmeyen taraf, yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edemez. Ancak geçerli bir mazereti nedeniyle, sözlü yargılama oturumuna gelemediğini bildiren taraf, yokluğunda yapılan işlemlere itiraz edebilir.

Taraflar, sözlü yargılama oturumunda delilleri tartışarak, kendi lehlerine sonuç çıkarmaya çalışırlar. Tarafların konuşmaları sona erince, hakim sözlü yargılamanın bittiğini tefhim eder ve hüküm verir (m. 381, 1).

Hüküm kural olarak gerekçesiyle birlikte yazıldıktan sonra tefhim edilir (m. 489). Bu madde sözlü yargılama usulü için kabul edilmişse de, maddenin diğer yargılama usullerinde de uygulanması doğru olur²⁹⁰. Çünkü Usul Kanunumuz m. 382 ve devamında Neuchatel Kanunundan ayrıldığı halde farkında olmadan etkisi altında kalmıştır. Şöyle ki; Neuchatel Kanunu toplu hakim sistemine göre düzenlenmiş olup, heyete dahil olan her üye oyunu beyan etmek ile mecbur kılınmıştır²⁹¹. Usul Kanunumuza göre ise, üyeler oylarını alenen değil gizli müzakere sonunda verdiklerinden, gerekçeli kararın önce yazılıp sonra tefhimi mümkündür. Ancak kanunumuzda hükmün

---

²⁸⁸ **Önen-** MYH, s. 269.

²⁸⁹ “Geçerli bir özrü olmadan gelmeyen taraf yokluğunda cereyan eden işlemlere itiraz edemez.”

²⁹⁰ **Berkin-** Usul, s. 209; **Postacıoğlu-** Usul, s. 710.

²⁹¹ **Berkin-** Usul, s. 209; **Postacıoğlu-** Usul, s. 711.

gerekçesi yazıldıktan sonra tefhim edileceği asliye hukuk mahkemeleri bakımından açıkça ifade edilmemiştir. Bu durumda yorum yolu ile önce gerekçeli kararın yazılıp sonra tefhim edilmesini kabul etmek gerekir²⁹². Sözlü yargılama usulünde dahi, önce gerekçenin yazılıp sonra tefhimi kabul edildiğinden; bu durum yazılı yargılama usulünde evleviyetle kabul edilmelidir²⁹³. Çünkü sözlü yargılama usulünde hükmün tefhimine ilişkin maddeler, yazılı yargılama usulünde hükmün tefhimine ilişkin maddelere paralel olarak düzenlenmiştir ve o maddelere atıfta bulunulmuştur. Ancak uygulamada sözlü yargılamanın sonunda hükmün kanunda belirtilen şekilde taraflara tefhimi genellikle mümkün olmamakta, yargılamanın bitmesiyle sadece hüküm fıkrasından oluşan kısa karar tefhim edilmekte, gerekçeli karar ise daha sonra yazılmaktadır. Sadece hüküm sonucu tefhim edildiğinden, taraflara hükmün gerekçesi bildirilmemektedir. Gerekçeli kararın ise m. 381, III uyarınca onbeş gün içinde yazılması gerekir. Böylelikle zorunlu haller için öngörölmüş hüküm, uygulama ile kural haline gelmiştir.

Sulh hukuk mahkemelerinde ise basit yargılama usulüne²⁹⁴ göre, m. 376, 1 uyarınca iki taraf evrak üzerinde karar verilmesini talep etmedikleri takdirde, taraflar belirlenecek bir duruşma gününde, sözlü yargılama yapılmak üzere davet edilirler. Yani sulh hukuk mahkemesindeki davalarda, taraflar duruşma günü tayininden vazgeçebilirler. Sözlü yargılamada, taraflara ikişer defa söz verilir ve hakim tarafların konuşma sürelerini de

---

²⁹² **Bilge/Önen:** s. 607-608; **Postacıoğlu-** Usul, s. 710.

²⁹³ **Bilge/Önen:** s. 607-608

²⁹⁴ Basit yargılama usulü; kanunlarda sayılan bazı davalar ve işler hakkında uygulanan ve yazılı yargılama usulünden daha basit ve çabuk işleyen bir yargılama usulüdür.

belirleyebilir (m. 376, 3). Taraflar bu muhakemede artık son sözlerini söylerler ve yargılama sona erer.

II- HÜKMÜN TEFHİMİ VE VARLIK KAZANMASI

Bir hükmün dış alemde mevcut sayılabilmesi için kanunun aradığı asgari vasıfları taşıyacak unsurlarıyla birlikte tefhimi gerekir. Hüküm uyuşmazlığı çözen hakim tarafından tefhim edilir. Hükümü veren mahkeme tek hakimli bir mahkeme ise, bu hükümü hakimin kendisi açıklar; eğer hükümü toplu mahkeme veriyorsa, hüküm hakimler arasında gizli olarak tartışılır, görüşülür ve aleni olarak duruşmada tefhim edilir. Bu görüşme ve tartışmayı mahkeme başkanı yürütür ve sonunda başkan, en kıdemsiz üyeden başlayarak hakimlerin oylarını toplar ve en son kendisi kararını açıklar (m. 385, 1). Hükümün verilebilmesi için oyçokluğu yeterlidir (m. 386). Hükümün tefhimi, en az m. 388'de belirtilen hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur (m. 381, II)²⁹⁵. Bu durumda mahkemenin, davacının talep sonuçlarından her biri hakkında verdiği hükümü, taraflara yüklenen borç ve hakları açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına yazdırması ve bunu duruşmada okuması gerekir (m. 381, II; m. 388, son). Bu hükümden anlaşılacağı gibi, mahkeme hükmünü gerekçesi ile birlikte tam olarak yazmış olsa bile, bunu duruşma tutanağına tamamen yazdırması ve okunması gerekir.

Zorunlu nedenlerle hükmün gerekçesi ile birlikte tamamen yazılmadığı hallerde mahkeme sadece hüküm sonucunu tefhim etmekle yetinebilir. Hüküm sonucunun ne olduğu ise Hukuk Usulü Muhakemeleri

---

²⁹⁵ HGK 08. 05. 2002, 4-436/370 (www.kazanci.com.tr).

Kanunun 388. maddesinin 2. fıkrasında belirtilmiştir. Hüküm sonucu duruşma tutanağına yazılıp okunmadan; "ekli karar tefhim edildi", "gerekçeli kararın mahkeme kaleminden alınmasına" veya benzeri şekilde tutanağa geçirilen beyanlarla hükmü tefhim etmiş sayılamaz.

"Mahkemece son oturum tutanağında " davanın davaya konu ev eşyaları yönünden kısmen kabulüne ilişkin ekli karar tarafların yüzlerine karşı yasa yolu açık olarak okunup anlatıldı " denmekle yetinilmiştir. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388, II. maddesinde gösterildiği şekilde hüküm sonucunu belirtmeyen böyle bir beyanla hüküm tefhim edilmiş ve hukuki varlık kazanmış sayılamaz... Başka bir anlatımla Hakim Yargılamayı sona erdirdiği oturumda hiçbir karar vermemiştir"²⁹⁶.

Hükmün tefhimi ile birlikte artık hüküm varlık kazanır, mahkemenin tasarrufundan çıkmış ve mahkemeyi de bağlar hale gelmiştir²⁹⁷.

Zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak onbeş gün içinde yazılması gerekir (m. 381, son).

"Yürürlükte bulunan 381. madde kararların gerekçesiyle birlikte yazılarak sözlü yargılama oturumunda tefhim edilmelerini öngörmekte ise de, bunun uygulamada mümkün olmadığı gözlenmiş ancak madde hükmünün uygulanabilir hale gelmesi bakımından en azından hüküm sonucunun duruşma tutanağına yazılarak tefhimi, yeni düzenlemede öngörülme

²⁹⁶ 2.HD 19. 02. 2001, 1803/2723 (www. kazanci. com. tr).

²⁹⁷ **Özekes-** Hüküm, s. 668, (Naklen Jauerinig, s. 17; Wurzer, s. 143)

suretiyle maddeye işlerlik sağlanmış ve ayrıca gerekçeli kararın on beş gün içinde yazılması da zorunlu hale getirilmiştir. Hükümün sonucunun ne olduğu ise, ayrıntılı biçimde yeniden düzenlenen 388. maddede belirtilmiştir.”²⁹⁸

Mahkemenin verdiği hüküm ile hükümün nasıl tefhim edildiğinin, duruşma tutanağına yazılması gerekir (m. 151, II). Hüküm alenen tefhim edilir (m. 382). Duruşmalar gizli yapılmış olsa bile hüküm alenen tefhim edilir (m. 382). Hüküm alenen tefhim edilmezse, hukuki varlık kazanamaz.

III- KISA KARAR

1- Genel Olarak

Karar, gerekçesiyle yazılıp tefhim edildikten sonra hukuki varlık kazanır. 3156 sayılı kanunun 15. maddesi ile bu konuda, yani m. 381’de değişiklik yapılarak, kararın m. 388’e uygun şekilde kaleme alınmasından sonra tefhim edilmesi gereğinden vazgeçilmiş ve hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması yeterli sayılmıştır²⁹⁹. Bu durumda mahkeme zorunlu nedenlerle, kararını gerekçesiyle yazmadan, sadece hüküm sonucunu tefhim edebilir. Burada tefhim edilen hüküm sonucuna kısa karar denir³⁰⁰.

²⁹⁸ 3156 sayılı kanunun HUMK m. 381 ile ilgili Hükümet gerekçesi.

²⁹⁹ **Üstündağ-** MYH, s. 791.

³⁰⁰ **Kuru-** HMu, C. III, s. 2953.

Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunumuzda “kısa karar” adı altında bir karar yoktur³⁰¹. Kısa karar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 381, II’den dayanağını alarak uygulama ile yerleşmiş bir kavramdır³⁰².

Hüküm sonucunun açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına geçirilmesi ve okunması gerekir (m. 381, II, 388, son). Hakimin tereddüt uyandırmayacak şekilde taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar açısından gereken açıklamayı tutanağına yazdırması gerekir. Bu konuda kesin ölçülerin belirlenmesi mümkün olmadığından, konunun olaylara göre değerlendirilmesi gerekir. Mahkeme kararları incelendiğinde; boşanma davasında davanın kabulüne ya da reddine denilmesi usule uygun olabileceği halde çeşitli talepleri kapsayan bir davada kısmi kabul halinde davanın kabulüne ya da reddine denilmesi yeterli sayılmayabilir³⁰³.

Zorunlu nedenlerle kısa kararın tefhim edildiği hallerde, tefhim tarihinden itibaren onbeş gün içinde gerekçeli kararın yazılması gerekir (m. 381, III). Kısa karar hüküm fıkrası niteliğinde olduğu için kısa kararın tefhimi ile hüküm hukuki varlık kazanır³⁰⁴. Bir görüşe göre de, duruşma tutanağına sadece hüküm fıkrasının yazılıp, gerekçeli kararın ise sonradan duruşma dışında yazılarak dosyaya konulması halinde hüküm hukuken var sayılır ancak böyle bir karar usule aykırıdır³⁰⁵. Şöyle ki, kısa karar davayı sonlandırmaz, davayı sonlandıran m. 388’deki unsurları belirtilen gerekçeli

---

³⁰¹ **Mustafa Sadrettin Aykonu:** Hukuk Mahkemelerinde Kısa Karar Ve Gerekçeli Karar Sorunu (YD 1983/1-2, s. 21-28); **Şerafettin Seyhun:** Hukuk Muhakeme Usulünde Kısa Karar Sorunu (YD 1984/1-2, s. 8).

³⁰² **Üstündağ-** MYH, s. 794.

³⁰³ HGK 18. 03. 1987 (YKD 1988/5, s. 603-606).

³⁰⁴ **Alangoya-** Usul, s. 465; **Kuru-** HMU, C. III, s. 2953.

³⁰⁵ **Aykonu:** s. 23-24.

karardır. Yine, hüküm fıkrası duruşma tutanağına hiç yazılmamış fakat gerekçeli karar sonradan duruşma dışında yazılarak dosyaya konulması halinde de hüküm hukuken var sayılır ancak usule aykırı bir karar söz konusudur. Bu nedenle kamu düzenine ilişkin bu hususlar, taraflarca ileri sürülmesi dahi, Yargıtay'ca re'sen dikkate alınarak, hükmün esas incelenmeksizin, karar usulden bozulmalıdır³⁰⁶.

Kanımızca da, kısa kararın tefhimi ile hüküm hukuki varlık kazanır. Hüküm tefhim ile hukuki varlık kazanır ve m. 381, 2 uyarınca asgari olarak hüküm sonucunun tefhim edilmesi hükmün hukuki varlık kazanması için yeterlidir. Şöyle ki; hüküm sonucunun tefhimi ile zaten taraflar yargılamanın sonucuna ilişkin aydınlanıyor. Çünkü hüküm sonucunda taraflara yüklenen borçlar ve tanınan haklar, açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmektedir.

2- Sonradan Yazılan Gerekçeli Kararın Kısa Karara Uygunluğu

Sözlü açıklamalardan sonra dava hüküm verilebilecek derecede aydınlanmış ise, hakim yargılamanın sona erdiğini bildirerek, kararını gerekçesi ile yazıp imza ve tefhim eder (16. 07. 1981 günlü, 2492 sayılı Yasa ile değişik m. 381, 489). Zorunlu nedenlerle sadece kısa kararın tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak onbeş gün içinde yazılması gerekir (m. 381, III). Bu düzenleme ise, kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli karar arasında bazı farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir.

---

³⁰⁶ **Aykonu:** s. 23-24.

Bu durumda gerekçeli kararın kısa karara uygun olması gerekir; aykırı olması tek başına bozma sebebi olarak kabul edilmiştir³⁰⁷.

“Mahkemece, davacı vekilinin asıl davada saklı tuttuğu fazlaya ilişkin alacağın tahsili istemine ait, ilk karardan sonra açtığı ek dava bozma kararından sonra asıl dava ile birleştirilmiş ve mahkemece tefhim edilen kısa kararda “...talep edilen miktarın aynen kabulüne, hüküm altına alınan alacaklara ilk ve ek dava tarihinden itibaren yasal faiz yürütülmesine” karar verilmiş olmasına rağmen gerekçeli kararda “ek davanın zamanaşımı nedeniyle reddine...”karar verilmiştir. Her iki kararın uyum içerisinde bulunması, kararların uyandırması gereken saygı ve güven duygusunun bir gereği olduğu gibi hukukun temel kurallarından biridir.- Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunu 10. 04. 1992 gün 1991/7 Esas 1992/4 karar sayılı kararında açıklandığı gibi kısa kararla gerekçeli kararın çelişkili olması bozma nedenidir. Bozmadan sonra yerel mahkeme önceki kısa kararla bağlı olmaksızın çelişkiyi kaldırmak kaydı ile vicdani kanaatine göre karar verecektir.” Bu itibarla kamu düzeni ile ilgili ve kendiliğinden göz önünde bulundurulması gereken bu usul kuralına aykırı biçimde yazılı olduğu üzere hüküm kurulması doğru değildir. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır³⁰⁸.

Sonradan yazılan gerekçeli kararın, kısa karar aykırı olması, bozma sebebi kabul edildiğinden; bu şekilde verilen bir kararın, Yargıtay tarafından bozulması durumunda yerel mahkemenin tekrar nasıl hüküm kurması

³⁰⁷ **Kuru-** HMu, C. III, s. 2964; 20. HD 27. 03. 2001, 1530/2364 (www. kazanci. com. tr).

³⁰⁸ HGK 17. 02. 1999, 9/94-92 (İzmir Barosu Dergisi, 1999/2, s.100-101).

gerektiği sorunu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle içtihatı birleştirme kararı çıkarılmıştır.

Konu, 10. 04. 1992 gün ve 7/4 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararının ncesi ve sonrası olarak incelenecektir.

a- 10.04.1992 Günlü, 1991/7 Esas 1992/4 Karar Sayılı İBK ncesindeki Durum

Sonradan yazılan gerekçeli karar ile, tefhim edilen kısa karar arasında birbirine aykırılık varsa bu bozma sebebi teşkil eder³⁰⁹. Hakimin son oturumda tutanağa yazdırıp, tefhim ettiği karar esas karar olup, sonradan yazılan gerekçeli kararın bu karara aykırı olmaması gerekir³¹⁰.

“HUMK’nun 381. maddesi uyarınca mahkeme, tarafların iddia ve savunmalarını dinledikten sonra yargılamanın sona erdiğini bildirerek kararını tefhim eder. Olayımızda da hakim son oturumda hazır bulunan tarafların son sözlerini dinledikten sonra “davanın sübutuna” ilişkin olarak verdiği kararı tarafların yüzlerine karşı alenen tefhim etmiş ve katip ile birlikte tutanağı imzalamıştır. Böylece davadan elini çekmiş olan hakim artık tefhim ettiği hükmü değiştiremez bu nedenle 12. 05. 1987 tarihli oturumda tutanağa yazılıp taraflara tefhim edilen ve davanın sübutuna ilişkin olan kısa karar esastır. Öte yandan yargılamanın aleniyeti ve kararların alenen tefhim edilmesine ilişkin gerek Anayasanın 141. maddesi gerekse HUMK’un 382. maddesi uyarınca da aslolan tefhim edilmiş bulunan kısa karardır. Tefhim

³⁰⁹ HGK 01. 02. 1969, 4/19-48 (RKD 1969/8, s. 267-269).

³¹⁰ HGK 24. 05. 1967, 3/224-269 (ABD 1967/ 5, s. 816, 817).

edilen kısa kararla gerekçeli kararın çelişkili olması aleniyet kuralına da aykırı düşer. Bu nedenle ilâmın tefhim edilen karara uygun olarak düzenlenmesi zorunludur. Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları da bu doğrultudadır³¹¹.

Yargıtay'ın yerleşmiş olan uygulamasına göre; sonradan yazılan gerekçeli kararın kısa karara aykırı olması bozma sebebidir ve bozma sonucunda mahkeme kısa karara uygun olarak gerekçeli kararını yazmalıdır³¹². Mahkemenin kısa karar uygun olarak gerekçeli kararı düzenleyip, taraflara tebliğ etmesi gerekir³¹³.

Ancak Yargıtay bazı kararlarında ise; bu yerleşmiş uygulamasından vazgeçip, tefhim edilen kısa kararın yanlış olması durumunda, gerekçeli kararın kısa karara uygun olarak yazılması gerektiğini, Yargıtay'ca bozulması durumunda mahkeme tarafından kısa karardaki yanlışlığın giderileceğini kabul etmiştir³¹⁴. Yargıtay'ın bu farklı uygulamaları karşısında 10. 04. 1992 günlü, 1991/7 esas, 1992/4 karar sayılı İBK çıkarılmıştır.

b- 10.04.1992 Günlü, 1991/7 Esas 1992/4 Karar Sayılı İBK ve Sonrasındaki Durum

10. 04. 1992 günlü, 1991/7 esas, 1992/4 karar sayılı İBK ile getirilen değişiklik hakim, çelişkiyi ortadan kaldırırken kısa kararla bağlı olmamasıdır. Bu husus şöyle dile getirilmiştir:

³¹¹ HGK 25. 06. 1980, 4-1118/2083 (**Kuru-** HMu, C.III, s. 2972).

³¹² 13. HD 24. 01. 1986, 7597/305 (ABD 1986/2, s. 268-269).

³¹³ **Abdürrahim Karslı:** Kısa Kararla Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişki ve Bunun Çözümü (YHD 1998, S. 197, s. 463 ve son); **Üstündağ-** MYH, s. 794.

³¹⁴ 5. HD 07. 03. 1988, 17554/3850 (YKD 1988/7, s. 915).

“Kısa kararlarla gerekçeli kararın çelişik bulunmasının bozma nedeni olacağına, bozmadan sonra yerel mahkemenin önceki kısa kararlarla bağlı olmaksızın çelişkiyi kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar verebileceğine 2/3’ü aşan çoğunlukla karar verilmiştir”³¹⁵.

Kısa karar ile sonradan yazılan gerekçeli karar arasında çelişki olması bozma sebebi olup, bu husus temyiz edildiğinde Yargıtay’ca bozma kararı verilecektir. Yerel mahkeme de, kısa karar ile bağlı olmaksızın hüküm kurabilecektir. Yani hakim, bozmadan sonra vicdani kanaatine uygun olmayan önceki kısa kararı değiştirebilecektir³¹⁶. Gerekçeli kararın, tefhim edilen kısa karar yanlış olsa bile ona uygun olarak düzenlenmesi gerekir. Bu yanlışlık ancak temyiz yolun başvurusu ile kararın bozulması suretiyle düzetilebilir³¹⁷.

10. 04. 1992 günlü, 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İBK 2/3’ü aşan çoğunlukla kabul edildiğinden, İBK’ya karşı görüşte olanlar, bu İBK’nın benimsenmesiyle:

1-Hakimlere olan güvenin zedeleneceğini,

2-Kısa kararlar ile taraflar lehine doğan usuli kazanılmış hak ilkesinin bozulacağını,

ileri sürmüşlerdir³¹⁸.

³¹⁵ 10. 04. 1992, 7/4 karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı (RG 10. 06. 1992, S. 21254, s. 23 vd.; (YKD. 1992/7, s. 997 vd.).

³¹⁶ **Alangoya-** Usul, s. 385; **Karslı-** Çelişki, s. 463 ve son; aksi görüş **Üstündağ-** MYH, s. 794;.

³¹⁷ 2. HD 18. 03. 2002, 2882/3850 (www. kazanci. com. tr)

³¹⁸ Bkz. dn. 310.

10. 04. 1992 günlü, 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İBK'da çoğunluğun görüşü ise:

1- Hakimin vicdani kanaatine göre karar vermesinin, ona karşı duyulan güveni azaltmayıp bilakis arttıracakını,

2- Kısa karar ile taraflar lehine usuli kazanılmış hak doğmadığını,

İleri sürmüşlerdir³¹⁹.

Çoğunluk; hakimin, kısa karara aykırı gerekçeli kararının Yargıtay'ca bozulması üzerine vermiş olduğu kısa karar ile bağlı olmaksızın, vicdani kanaatine göre karar vermesinin, ona karşı duyulan güveni azaltmayıp bilakis arttıracakını ve uyuşmazlığın çabuk ve ucuz çözümlenmesine hizmet edeceğini savunmuştur³²⁰. Bu husus da şöyle bir örnekle açıklanmıştır. İdari bir davada esas incelemesi yapılarak davanın kabulüne karar verilmiş, gerekçeli kararda ise davanın görev yönünden reddi doğrultusunda hüküm kurulmuştur. Çoğunluk ve azınlık görüşlerine göre kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki nedeni ile karar bozulacaktır. Azınlık görüşüne göre bozmadan sonra hakim kısa karara uygun olarak davanın esası yönünden davanın kabulüne karar verecek ancak Yargıtay'ın görevden ikinci bozmasından sonra davayı görev yönünden reddedebilecektir. Çoğunluk görüşüne göre ise, Yargıtay'ın kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişki nedeni ile ilk bozmasından sonra önceki kısa kararla bağlı olmaksızın hakim çelişikliğini gidererek davayı görev yönünden reddedebilecektir. Çoğunluğa göre usuli kazanılmış hak kuralının ihlali de söz konusu değildir. Şöyle ki;

---

³¹⁹ Bkz. dn. 310.

³²⁰ **Kuru-** HMu, C. III, s. 2976.

kısa karar ile hakim, davadan elini çeker ve karar Yargıtay'ca bozulmadıkça tekrar ele alamaz. Eğer kısa karar ile taraflar lehine usuli kazanılmış hak doğsaydı, bu karara Yargıtay da müdahale edemezdi. Çünkü yerel mahkemeler gibi Yargıtay da usuli müktesep hak ile bağlıdır ve uymak zorundadır³²¹. Bu nedenle usuli kazanılmış hak kuralının ihlali yerinde değildir.

Kanımızca da, hakimin verdiği kısa karar ile sonradan yazdığı gerekçeli karar arasında çelişki olduğunda, hakim kısa karar ile bağlı kalmaksızın yukarıda açıklanan sebepler ile vicdani kanaat ilkesine göre karar verebilmelidir. Hakimin vicdani kanaatine uygun karar vermesi anayasal bir esastır. Hakim çelişkiyi ortadan kaldırırken vicdani kanaatine uygun olmayan önceki kısa kararı ile bağlı tutulmamalıdır. Önceki kısa karar ile bağlı tutulması, Usul Hukukunun temel ilkelerinden olan; basit, ucuz ve çabuk görülmesi ilkesinin de ihlali anlamına gelir. Dosyanın gereksiz yere yerel mahkeme ve Yargıtay arasında gidip gelmesine neden olur.

Sonuç olarak; 10. 04. 1992 günlü 1991/7 Esas, 1992/4 Karar sayılı İBK ile:

1- Kısa kararlarla gerekçeli kararın çelişik bulunmasının bozma nedeni olacağı,

2- Bozmadan sonra yerel mahkemenin önceki kısa kararlarla bağlı olmaksızın, çelişkiyi kaldırmak kaydıyla vicdani kanaatine göre karar verebileceği, kabul edilmiştir.

---

³²¹ **Pekcanitez/Atalay/Özkes:** s. 508.

Yukarıda da anlatıldığı üzere, sonradan yazılan gerekçeli kararın tefhim edilmiş kısa karara aykırı olması bir bozma sebebidir. Ancak bu husus Yargıtay'ca kendiliğinden inceleme konusu yapılmayıp, taraflarca gerekçeli kararın temyiz edilmiş olması gerekir³²². Şöyle ki hakim; sonradan yazdığı gerekçeli karar (kısa karara aykırı) ile kısa kararını değiştirdiğinden, sonradan yazılan bu gerekçeli karar ancak temyiz edilirse Yargıtay tarafından bozulabilir³²³.

Kısa karara aykırı olan bu gerekçeli karar duruşmada taraflara tefhim edilmediği için, temyiz süresinin tefhim ile başladığı hallerde bu karara karşı temyiz süresi, kararın taraflara tebliğ edilmesi ile başlar³²⁴. Kısa karar lehine, gerekçeli karar aleyhine olan tarafça, gerekçeli kararı kendisine tebliğ edilmesinden itibaren temyiz süresi içinde temyiz edilmezse, gerekçeli karar kesinleşir ve kısa karar hükümsüz kalır³²⁵.

Sonradan yazılan gerekçeli karar ile, tefhim edilen kısa karar arasındaki aykırılık tavzih yolu (m. 455) ile giderilemez³²⁶. Şöyle ki; tavzih, hükmün müphem veya birbirine aykırı fıkraları içermesi durumunda gerçek anlamın ortaya çıkarılması amacıyla başvurulacak yoldur³²⁷. Yani tavzih hükümdeki çelişkinin giderilmesi içindir. Burada ise birbiri ile çelişkili iki ayrı karar vardır. Bu kararlardan gerekçeli karar temyiz edilmediği için

³²² **Kuru-** HMU, C. III, s. 2983.

³²³ **Kuru-** HMU, C. III, s. 2983.

³²⁴ **Kuru-** HMU, C. III, s. 2984.

³²⁵ **Kuru-** HMU, C. III, s. 2984.

³²⁶ **Kuru-** HMU, C. III, s. 2984; Aksi görüşte olan Yargıtay kararlarına rastlanmaktadır. Örneğin "Sulh hukuk mahkemelerinde asıl hüküm, yüze karşı bildirilen kısa karardır. Sonradan yazılan gerekçeli kararın kısa karar uygun olarak düzeltilmesi tavzih yolu (m. 455 vd.) ile istenebilir.; 3. HD 29. 09. 1977, 5629/5671 (YKD 1977/12, s.1683).

³²⁷ Bkz. yuk. dn. 426-433.

kesinleşirse, ortada tek bir karar kaldığından ve bu kararda çelişik fıkralar bulunmadığından tavzih yoluna gidilemez. Eğer gerekçeli karar temyiz edilir ve Yargıtay'dan bir şekilde onanırsa, gerekçeli karar yine kesinleşeceği için tavzih yoluna gidilemez³²⁸.

3- Kararın Kaleminden Alınmasına ya da Ekli Karar Tefhim Olundu Şeklindeki Kısa Kararların Kanuna Aykırılığı

Dava hüküm verilebilecek aşamaya gelmişse, hakim gerekçeli kararı yazıp, bu kararı taraflara açık oturumda tefhim eder ve bu işlemlerin yapıldığına bir delil olmak üzere m. 151, 2 uyarınca hüküm fıkrasını duruşma tutanağına geçirerek imzalanmasını sağlar. Yukarıda da bahsedildiği üzere³²⁹, iş yoğunluğu ya da dosyanın kapsamlı olması gibi zorunlu nedenlerle aynı oturumda gerekçeli kararın yazılıp tefhim edilemediği hallerde kararın tefhimi en az m. 388'de belirtilen hüküm sonucunun; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına geçirilip okunması suretiyle olur (m. 381, II; 388, son). Aksi takdirde hüküm hukuki varlık kazanamaz³³⁰.

Uygulamada ise hüküm sonucunun açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde duruşma tutanağına geçirilip okunması gerekirken; “ekli karar tefhim olundu” ya da “kararın mahkeme kaleminden alınmasına”

³²⁸ **Kuru-** HMu, C. III, s. 2984-2985.

³²⁹ Bkz. yuk. dn. 295- 300.

³³⁰ **Kuru-** HMu, C. III, s. 2954; Bkz. dn. 196.

gibi beyanlara rastlanmaktadır. Bu tefhimler ile hüküm tefhim edilmiş sayılamaz ve dolayısıyla hüküm hukuki varlık kazanamaz³³¹.

Kanuna aykırı biçimde yapılan tefhim ile hüküm tefhim edilmiş ve hukuki varlık kazanmış sayılmaz. Bu nedenle temyiz süresinin tefhim ile işlemeye başladığı hallerde (İş Mahkemeleri Kanunu m. 8; İİK m. 299, 363) sonradan yazılan hükme karşı temyiz süresi ilâmın taraflara tebliği ile başlar³³².

“Hüküm süresi içinde taraflar avukatlarınca temyiz edilmiş. Davacının davalı işveren aleyhine açtığı kıdem tazminatı farkı, gecikme faiz alacağı, ihbar tazminatı ve yıllık ücretli izin alacaklarının hüküm altına alınması istemi mahkemece 30. 03. 2001 günü taraf vekillerinin yüzüne karşı tefhim edilen kısa kararla kısmen kabul edilmiştir. Davalı tarafın 20. 04. 2001 günlü temyiz istemi tefhimden sonra 8 günlük süre içinde temyiz edilmediği gerekçesiyle mahkemece reddedilmiştir. Ne var ki, tefhim edilen kısa karar Hukuk Muhakemeleri Usul Kanununun 381-388 . maddelerine uygun olmadığından temyiz süresinin tefhimden itibaren değil, gerekçeli kararın tebliğinden sonra işlemesi gerekir. Gerekçeli kararın tebliğe çıkarılmaması karşısında temyiz edilme tarihi tebliğ tarihi sayılacağından davalının temyizi süresinde yapılmış

³³¹ 2.HD 24. 09. 1993, 7322/8249; HGK 12. 10. 1994, 2/261-606 (İKİD 1995/413, s. 11069-11070); **Nihat Yavuz**: Ceza ve Hukuk Mahkemelerinde “Ekli Karar Okundu” Duruşmanın Sona Erdirilmesi Uygun Mudur? (AD 1976/3-4, s. 313).

³³² **Aykonu**: s. 24; **Kuru**- HMU, C. III, s. 2958.

olduğu kabul edilerek mahkemenin 20/04/2001 gün 166-71 sayılı temyiz isteminin reddine dair kararın kaldırılmasına karar verildi.”³³³

Fakat Hukuk Genel Kurulu, temyiz süresinin başlangıcı açısından karşı görüştedir. Hukuk Genel Kuruluna göre, kısa karar “ekli karar okundu” şeklinde tefhim edildiğinde, bu tefhim Hukuk Genel Kurulunun yerleşmiş uygulamalarına göre usule aykırı bir tefhimdir ve başlı başına bir bozma sebebidir (HGK’nın 18. 03. 1987 gün ve 16-209 sayılı kararı). Ancak bu bozma sebebi, kararın süresinde temyiz edilmesi halinde inceleme konusu yapılabilir. Temyiz süresi geçirildikten sonra, kısa kararın m. 388’e aykırı olduğundan söz ederek temyiz isteğinde bulunulamaz³³⁴.

Kanımızca da, m. 388’e uygun olarak yapılmayan tefhimler geçersizdir ve hüküm bu şekilde hukuki varlık kazanamaz. Tefhim geçersiz olduğu için de karar kesinleşmez ve temyiz süresi de ancak usulüne uygun tebliğ ile başlar.

Hakim kanuna aykırı tefhimde bulunduktan sonra gerekçeli kararını yazıp, dosyaya koyarsa ne olur?

Uygulamada; kanuna aykırı şekilde yapılan tefhimden sonra hakim gerekçeli kararını yazıp dosyaya koyarsa, bu hüküm mevcut ve geçerli sayılır. Aynı sebepten dolayı kararın hüküm fıkrasını dahi tefhim etmeden davanın bittiğini bildiren hakimin sonradan duruşma açıp bu duruşmada

³³³ 9. HD 25. 06. 2001, 10361/10903 (www. kazanci. com. tr); 21. HD 25. 01. 1996, 173/158 (YKD 1996/7 s.1124-1125).

³³⁴ HGK 20. 01. 1988, 10/517-37 (YKD 1988/12, s.1630).

kararını tefhim edemeyeceğine karar verilmektedir³³⁵. Gerek davanın tarafları gerekse mahkemeler bu kurallar üzerinde fazla durmamaktadırlar. Oysa bu kurallar tarafların iradelerine bırakılmış olmayıp, kamu düzeni ile ilgili emredici kurallardır.

“Mahkemece 15. 09. 1971 tarihli oturumda “dosya hakimlikçe incelendi, tahkiki mucip cihet kalmadığından duruşmaya son verildi” denilmiş ve sonradan davalı vekilinin verdiği dilekçe üzerine mahkemece 21. 09. 1971 gününde yeniden oturum açılarak, yargılama yapılmış ve karar verilmiştir. 21.09.1971 günlü oturumda verilen ara kararında da açıkça “hitamı muhakemeden sonra“ deyimi kullanılmıştır. Böylece, mahkemece yargılamaya nihayet verildikten sonra, yeniden oturum açıldığı ve yargılamaya devam olduğu anlaşılmaktadır. Usulün 382. maddesine göre, asliye mahkemesince verilen kararlar yargılamanın hitamından sonra tefhim edilir. Bu itibarla yargılama sonunda taraflara yükletilen külfet ve görevlerin, hak ve yetkilerin tefhim suretiyle onlara tamamen bildirilmesi zorunludur. Kararın kalemden alınmasına karar verilmesi anılan hükme aykırıdır. Öte yandan yargılama sonunda verilen kararlar taraflar arasındaki uyuşmazlığı sonuçlandıran bir karardır ve bu karar ancak kanun yoluna başvurmak suretiyle üst mahkemece incelenebilir. Hakimin gerek re’sen gerek tarafların başvurusu üzerine yeniden yargılama yapılması kanunen mümkün bulunmamaktadır. O halde hüküm tarihinden sonra yeniden oturum açılması,

---

³³⁵ **Kuru-** HMu, C. III, s. 2960.

yargılama yapılması ve kararın verilmesinden sonra yapılan beyanlara ve incelemeye dayanılarak hüküm verilmesi isabetsizdir”.³³⁶

KURU'ya göre; bu uygulama kanuna açıkça aykırıdır. Çünkü kanuna aykırı tefhimler ile (ekli karar tefhim olundu, kararın mahkeme kaleminden alınmasına...) hüküm tefhim edilmiş ve hukuki varlık kazanmış sayılmaz. Bu kararlar aslında birer ara karardır ve davayı sona erdirmezler³³⁷. Davayı sona erdiren karar m. 388'de unsurları belirtilen ve duruşmada alenen tefhim edilen gerekçeli karardır.

Kanımızca da, bu uygulama kanuna aykırıdır. Çünkü, kanuna uygun şekilde kısa karar dahi verilmeyip, sadece “ekli karar tefhim olundu” ya da “kararın mahkeme kaleminden alınmasına” şeklindeki beyanlara dayanarak gerekçeli kararın yazılıp, dosyaya konulması ve bunun geçerli sayılması kanuna açıkça aykırıdır (m. 381, II; 388, son). Ancak bu kurallar kamu düzeni ile ilgili olduklarından, bu kurallara aykırı olarak verilmiş bir kararı da, hukuken yok saymaya imkan yoktur³³⁸. Bu şekilde verilen gerekçeli kararlar, taraflara tebliğ edilip taraflarca süresinde temyiz edilmezlerse, usule aykırı olmalarına rağmen kesinleşir ve kesin hüküm sonuçlarını doğurur³³⁹.

Kanuna aykırı bu uygulamanın sakıncaları da vardır. Şöyle ki; hüküm fıkrasını bile tefhim etmeden, “kararın mahkeme kaleminden alınmasına” ya da “ekli karar tefhim olundu” diyerek davayı sona erdiren hakimin, kararını

³³⁶ 13. HD 24. 09. 1973, 245/283 (**Kuru-** HMU, C. III, s. 2960).

³³⁷ **Kuru-** HMU, C. III, s. 2961.

³³⁸ **Aykonu:** s. 23.

³³⁹ **Aykonu:** s. 24.

gerekçesi ile tam olarak yazıp imzalamadan önce ölüm, istifa, emeklilik ya da başka bir yere atanma gibi çeşitli nedenlerle mahkemeden ayrılması durumunda, yerine gelen hakimin yeniden tahkikat ve yargılama yaparak hüküm vermesi gerekecektir³⁴⁰. Bu husus da, yeni gelen hakim ve taraflar için hem yük teşkil edecek, hem davanın uzamasına neden olacak, hem de vatandaşların mahkemelere duyduğu güveni sarsacaktır.

4- Hakimin Gerekçeli Kararı Yazmadan Mahkemeden Ayrılması

Anayasamızın 141. maddesi uyarınca mahkemelerin bütün kararları gerekçeli olarak yazılır. Ancak zorunlu nedenlerle sadece hüküm fıkrası duruşma tutanağına geçirilerek de karar tefhim edilebilir (m. 381, 2). Bu durumda gerekçeli kararın, kısa kararın (hüküm sonucunun) tefhiminden itibaren onbeş gün içinde yazılması gerekir (m. 381, son).

Hakim gerekçeli kararını yazmadan önce herhangi bir nedenden dolayı (başka bir yere atanma, istifa, ölüm, emeklilik...) görevinden ayrılırsa ne olur?

Bu durum hakimin tefhim ettiği kararın kısa karar niteliğinde olup olmaması dikkate alınarak incelenecektir.

a- Tefhim Edilen Karar Hüküm Fıkrası Niteliğinde İse

Yargılamanın son oturumunda tefhim edilen karar m. 388, son'da belirtilen hususları içeriyorsa (m. 381, II; m. 388, son; m. 389), yani hüküm

³⁴⁰ **Kuru-** HMu C. III, s. 2962; 7. HD 14. 09. 1961, 9301/7187 (AD 1961/9-10, s. 988-989).

fıkrası (kısa karar) niteliğinde ise; böyle bir tefhim ile hüküm hukuki varlık kazanır³⁴¹.

Bu durumda gerekçeli kararı yazmadan önce mahkemeden ayrılan hakimin yerine gelen hakim, m. 381, II; m. 388, son fıkra hükümleri uyarınca yazılan kısa karara uygun olarak gerekçeli kararı yazar³⁴².

Yeni gelen hakim yeniden duruşma açarak, tahkikat ve yargılama yapamaz; kendinden önce ilgili kanun hükümlerine uygun olarak tefhim edilen kısa karara uygun gerekçeli karar yazmak zorundadır³⁴³.

“Kısa karar, hüküm fıkrası niteliğinde değilse, yasal anlatımla HUMK’un 389. maddesine uygun biçimde tarafların hak ve yükümlülüklerini açık bir şekilde göstermiyorsa, hükmün hukuki varlık kazandığı söylenemez. O nedenle, kısa kararı tefhim ettikten sonra, gerekçeli kararı yazmadan önce veya yazıp imzalamadan önce hakimin imzasını taşımayan gerekçeli kararın ölen hakime ait olduğu benimsenerek tefhimle hukuki varlık kazanmamış olan karara hukuki varlık kazandırmak mümkün değildir. Bu bağlamda yapılacak iş yeni hakimin yeniden duruşma açıp, yargılama yaparak yeniden karar vermesi gerekir. Hemen belirtelim ki: Kısa kararın hüküm fıkrası niteliğinde ve HUMK’un 389. maddesine uygun olması halinde, bu kısa kararın tefhimi ile hüküm hukuki varlık kazanmış olduğundan, kısa kararı tefhim eden hakimin gerekçeli kararı yazmadan veya imzalamadan ölüm, istifa emeklilik gibi nedenlerle mahkemeden ayrılmış olması halinde, yeni

---

³⁴¹ Bkz. yuk. dn. 275-286.

³⁴² **Kuru-** HMU, C. III, s. 2988.

³⁴³ **Kuru-** HMU, C. III, s. 2988; HGK 25. 06. 1997, 8/385-590 (İKİD 1998/448, s. 13309-13311).

hakim gerekçeli kararı yazıp imzalamak yetkisine sahiptir. Bu durumda yeni hakimin yeniden duruşma açarak tahkikat ve yargılama yapmasına gerek yoktur. Ölen hakimin tefhim ettiği kısa karar uygun biçimde gerekçeli kararı yazarak dosyaya koymakla yetinmesi gerekir³⁴⁴.

b- Tefhim Edilen Karar Hüküm Fıkrası Niteliğinde Değilse

Yukarda da bahsettiğimiz üzere, yargılamanın son oturumunda tefhim edilen karar, m. 388, son'da belirtilen hususları içermiyorsa (m. 381, II; m. 388, son; m. 389), yani hüküm fıkrası (kısa karar) niteliğinde değilse; böyle bir tefhim ile hüküm hukuki varlık kazanamaz³⁴⁵.

Bu durumda, gerekçeli kararı yazmadan önce mahkemeden ayrılan hakimin yerine gelen hakimin m. 381, II; m. 388, son fıkra hükümlerine aykırı olan, geçersiz bir tefhim ile hukuki varlık kazanamamış olan karara, gerekçeli kararı yazıp imzalamak suretiyle hukuki varlık kazandırması mümkün değildir³⁴⁶. Çünkü m. 383 uyarınca, kararı ancak sözlü oturumda hazır bulunmuş olan, yani tarafların sözlü beyanlarını dinlemiş olan hakim verebilir. Bu hüküm toplu hakimli mahkemeler için konulmuş ise de, tek hakimli mahkemeler için de geçerlidir³⁴⁷.

Yeni gelen hakim ancak, yeniden duruşma açıp, tahkikat ve yargılama yaparak yeni bir hüküm kuracaktır³⁴⁸. Ancak hakim hüküm verecek derecede

³⁴⁴ HGK 25. 06. 1997, 8/385-590 (İKİD 1998/448, s. 13309-13311).

³⁴⁵ Bkz. yuk. dn. 275-286.

³⁴⁶ **Aykonu:** s. 23; **Kuru-** HMU, C. III, s. 2986.

³⁴⁷ **Aykonu:** s. 23.

³⁴⁸ **Aykonu:** s. 23; **Kuru-** HMU, C. III, s. 2986.

dosyadan aydınlanmış ise; tarafları davet eder, gelenleri dinledikten sonra hüküm kurabilir.

C- YOK HÜKÜM VE HÜKMÜN GEÇERLİLİĞİNİ ETKİLEYEN HUSUSLAR

I- YOK HÜKÜM

1- Genel Olarak

Yargılama hukukunda bir hükmün varlığından bahsedebilmemiz için o hükmün; kanuna ve hukuka uygun biçimde kurulmuş bağımsız mahkemeler tarafından, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda öngörülen esaslar çerçevesinde verilip alenileşmiş olması gerekir. Bu unsurları taşımayan bir hüküm, yargılama hukukunda hüküm olarak kabul edilemez³⁴⁹.

Bu şekilde verilmiş olan bir hüküm, şeklen mevcut olabilir ancak gerçekte hüküm niteliğinde olmadığından, yok hüküm veya geçersiz hüküm olarak ifade edilir³⁵⁰. Çünkü hükmün dış dünyada mevcut sayılması için gereken unsurlar bulunmamaktadır.

---

³⁴⁹ **Özekes-** Hüküm, s. 670; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 466-467; **Üstündağ-** MYH, s. 811.

³⁵⁰ **Özekes-** Hüküm, s. 670; **Arslan:** s. 60-61.

3- Yok (Görünüşte) Hüküm Sayılan Haller

a- Mahkeme Olarak Kabul Edilmeyen Organlarca Verilen Hükümler

Anayasanın 6. maddesi uyarınca, herkes adil yargılanma hakkına sahiptir. Bu anayasal hakkın en önemli unsuru ise; kanuni, bağımsız ve tarafsız mahkemeler tarafından yargılama yapılmasıdır. Nitekim Anayasanın 9. maddesinde “Yargı yetkisi Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır” denilmektedir. Bu nedenle mahkeme dışında bir organın karar vermiş olması, o karara, mahkeme kararı niteliği kazandırmaz³⁵¹.

aa- Mahkeme Olmayan Bir Organın Karar Vermiş Olması

Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri kanunla düzenlenir (ANY m. 142). Mahkemelerin kuruluşu ile ilgili ilk kanun, 08. 04.1924 tarih ve 469 sayılı “Mehakimi Şer’iyenin İlgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanun idi. Ancak bu kanun, 26. 09. 2004 tarih ve 5235 sayılı, Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev Ve Yetkileri Hakkında Kanununun 54. ve 55. maddeleri gereği, 01. 04. 2005 tarihinde yürürlükten kalkmıştır. Bunun dışında mahkemelerin kuruluşuna ilişkin İş Mahkemeleri Kanunu, Kadastro Kanunu, Aile Mahkemeleri Kanunu gibi özel kanunlar da bulunmaktadır. Bu durumda:

---

³⁵¹ **Özekes-** Hüküm, s. 672; **Arslan:** s. 60-61.

- Kanunun, mahkeme olarak kabul etmediği bir makamın veya organın verdiği karar, mahkeme kararı olarak kabul edilemez ve bu makam veya organın kendi işlemini hüküm olarak nitelendirmesi, o işleme hüküm niteliğini kazandırmaz³⁵². Örneğin; bir noterin, icra memurunun veya herhangi bir idari organın verdiği karar mahkeme hükmü değildir³⁵³.

- Kanunun öngördüğü şekilde, mahkemenin oluşmadan, hüküm kurması durumunda o hükmün yok sayılması gerekir³⁵⁴. Örneğin; Asliye Ticaret Mahkemeleri, Tüketici Mahkemeleri; bir başkan ve iki üyeden oluşan mahkemelerdir. Bu mahkemelerde, bir hakimin bulunmadığı sırada diğer hakimlerin toplanarak yargılamayı yapıp, hüküm kurmaları yok hükmündedir. Mahkeme tam oluşmakla birlikte, hakimin hakimlik niteliğinde eksiklik olması durumunda verilen hüküm, yok hüküm olarak kabul edilemez³⁵⁵. Çünkü yargılamada asıl olan hakim değil, mahkemedir³⁵⁶.

- İİK m. 38 uyarınca, bazı belgeler ilâm niteliğindedir. Bunlar; mahkeme huzurunda yapılan sulhler, kabuller, para borcu ikrarını havi re'sen tanzim edilen noter senetleri, temyiz kefaletnameleri ve icra dairesindeki kefaletlerdir³⁵⁷. Bu belgelerin ilâm gücünde olması, onlara mahkeme hükmü niteliği kazandırmaz³⁵⁸.

---

³⁵² **Özekes-** Hüküm, s. 673.

³⁵³ **Özekes-** Hüküm, s. 673; **Üstündağ-** MYH, s. 811.

³⁵⁴ **Karafakih-** Usul, s. 273; **Özekes-** Hüküm, s. 673.

³⁵⁵ **Jauering:** Das fehlerhafte Zivilurteil, Frankfurt a. M. 1958, s. 29 (**Özekes:** s. 674'ten naklen).

³⁵⁶ **Özekes-** Hüküm, s. 673.

³⁵⁷ **Tanrıver-** İcra, s. 84-133.

³⁵⁸ **Özekes-** Hüküm, s. 674.

- Hakem kararları da, gerçek anlamda mahkeme hükmü yerine geçmez³⁵⁹. Şöyle ki, tahkim m. 516 vd. düzenlenmiş olup, bazı uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümlenebileceği kabul edilmiştir. Tahkim, çekişmeli yargıya tabi uyuşmazlıklardan sadece tarafların iradesine tabi olanlar hakkında geçerlidir. Tahkime başvurmak ihtiyari³⁶⁰ olduğu gibi, taraflar arasında yazılı bir tahkim sözleşmesi de yapılmış olmalıdır (m. 517,1). Hakem kararı; yetkili mahkemeye tevdi edilip, taraflara tebliğ edildikten sonra varlık kazandığından (m. 532), yetkili mahkemeye tevdi edilmeden önce resmi yargı bakımından henüz mevcut değildir³⁶¹. Hakem kararlarının mahkemelere bağımlılığı söz konusudur. Oysa mahkemelerce verilen kararlar herhangi bir organın tasdikine tabi değildir; kısa kararın tefhimi ile hüküm hukuki varlık kazanır³⁶². Bu nedenle hakem kararlarıyla bazı uyuşmazlıkların çözümlenebileceği kabul edilmişse de, hakem kararları gerçek anlamda mahkeme hükmü yerine geçmez³⁶³.

bb- Mahkemenin Yargı Gücünü Kullanmadan Karar Vermiş Olması

Mahkemenin veya hakimin verdiği kararın, mahkeme kararı olarak nitelendirilebilmesi için; mahkemenin yargı gücünü kullanıp, mevcut hukuk kurallarını uygulayarak karar vermiş olması gerekir³⁶⁴.

---

³⁵⁹ **Özekes-** Hüküm, s. 675.

³⁶⁰ Bazı uyuşmazlıkların çözümünü için tahkim yoluna başvurulması zorunludur. Buna zorunlu tahkim denir. Örneğin Avukatlık Kanununda 02. 05. 2001 tarih ve 4667 sayılı kanunla 167. maddede yapılan değişiklikle, avukatlık sözleşmesinden ve vekalet ücretinden kaynaklanan her türlü uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümleneceği belirtilmiştir.

³⁶¹ **Alim Taşkın:** Hakem Sözleşmesi, Ankara 2000, s. 142.

³⁶² Bkz. yuk. dn. 295-301.

³⁶³ **Arslan:** s. 60-61; **Özekes-** Hüküm, s. 675.

³⁶⁴ **Özekes-** Hüküm, s. 675-676.

Bir hakimin yargı gücünü kullanmadan; sohbet veya konferans sırasında okuduğu karar veya idari işler bakımından verdiği kararlar hüküm sayılmayacaktır³⁶⁵.

Mahkemenin veya hakimin çekişmesiz yargı işlerinde verdiği kararlar da, mahkemenin yargı gücünü kullanarak verdiği kararlar olduğundan, mahkeme kararı olarak kabul edilmelidir³⁶⁶.

b- Kararın Tefhim Edilmemiş Olması

Karardan bahsedebilmemiz için; kural olarak kararın m. 388'deki unsurları taşıması ve dış aleme yansımış olması, yani tefhim edilmiş olması gerekir³⁶⁷. İstisnai olarak, kısa karar olarak da, adlandırılan kararın hüküm fıkrasının zapta geçirilip tefhim edilmesi ile de hüküm hukuki varlık kazanır³⁶⁸.

Mahkeme olarak kabul edilmeyen organlarca verilen kararlarda ve kararın tefhim edilmemiş olması hallerde yok hüküm söz konusu olup; yok hükmünde olan bu kararlar, hiçbir hukuki hükme sahip değildirler³⁶⁹ ve hiçbir etki doğurmazlar³⁷⁰. Bu kararlar, ne şekli anlamda kesin hüküm ne de maddi anlamda kesin hüküm teşkil ederler³⁷¹ ve yargılama henüz tamamlanmamış olduğundan tarafları ve mahkemeyi bağlamazlar³⁷².

³⁶⁵ Özekes- Hüküm, s. 675-676.

³⁶⁶ Jauerling: s. 10 (Özekes- Hüküm, s. 676'dan naklen).

³⁶⁷ Özekes- Hüküm, s. 679.

³⁶⁸ Bkz. yuk. dn. 295-301.

³⁶⁹ Arslan: s. 62; Üstündağ- MYH, s. 812.

³⁷⁰ Arslan: s. 62; Özekes- Hüküm, s. 685.

³⁷¹ Özekes- Hüküm, s. 685; Üstündağ- MYH, s. 812.

³⁷² Özekes- Hüküm, s. 685.

II- ETKİSİZ HÜKÜM

Etkisiz hüküm³⁷³, mahkeme tarafından hüküm olarak varlık kazanacak şekilde verilen, ancak değişik sebeplerle tamamen veya kısmen bir hükümden beklenen etkiyi göstermeyen hükme, denir³⁷⁴.

Etkisiz hükümlerin, bir mahkeme kararı olarak ortaya çıkmasını sağlayan temel unsurlarında bir eksiklik olmamasına rağmen, etkisinde eksiklik söz konusudur³⁷⁵. Eğer hüküm hiçbir etki doğurmuyorsa tamamen etkisiz hükümden; sadece bazı etkileri doğurmuyorsa sınırlı etkili hükümden bahsedilir³⁷⁶.

Etkisiz hüküm hallerinin belli başlıları şunlardır³⁷⁷:

- Yargı hakkının bulunmaması,
- Tarafın bulunmaması,
- Hüküm metninin belirsizliği³⁷⁸,
- Mevcut olmayan bir hukuki ilişkinin karara bağlanması,
- Derdest olmayan bir dava hakkında karar verilmiş olması,
- Yürürlükte bulunan hükümlere aykırı karar verilmiş olması,

³⁷³ Üstündağ etkisiz hükmü "hükümsüz kararlar veya batıl kararlar" şeklinde ifade etmiştir (Üstündağ- MYH, s. 812).

³⁷⁴ Özekes- Hüküm, s. 687; Üstündağ- MYH, s. 812; Arslan: s. 63.

³⁷⁵ Özekes- Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm, s. 687, 688; Üstündağ- MYH, s. 812.

³⁷⁶ Jauernig: s. 4, 189 (Özekes- Hüküm, s. 688'den naklen).

³⁷⁷ Özekes- Hüküm, s. 688-691.

³⁷⁸ Bu belirsizlik tavzih yoluyla giderilebiliyorsa, etkisiz hükümden söz edilemez.

- Hükümün imkansız bir edim hakkında verilmesi,

Etkisiz hükümler yargılama hukuku bakımından normal bir hükümün doğurması gereken etkiyi doğurmazlar³⁷⁹.

Etkisiz hükümlerde, yargılama derecesi tamamlanmıştır ve mahkeme kendi verdiği kararlarla bağlıdır³⁸⁰. Yargılama tamamlandığından taraflar kanun yoluna başvurabilir³⁸¹. Etkisiz hükümler şeklen kesinleşseler dahi maddi anlamda kesin hüküm etkisine sahip değildirler³⁸².

Etkisizlik, hükümün bir kısmına ilişkinse, kısmen etkisizlik söz konusu olur³⁸³. Örneğin; hükümün konusunun imkansızlığı durumunda, bu hükümler tamamen etkisiz olmayıp, sadece icra yetkisi yoktur ve bu nedenle de etkisinin azalmış olduğu belirtilmektedir³⁸⁴.

III- ŞARTA BAĞLI OLARAK HÜKÜM VERİLEMESİ

Şarta bağlı hükümden kastedilen; hakimin, bir hakkın varlığını ya da varlığını tanıdığı bir hakkın sona ermesini, geleceğe ait ve gerçekleşmesi objektif olarak şüpheli olan bir olayın mevcudiyetine bağlamasıdır³⁸⁵. Bu durumda şarta bağlı bir hükümün varlığından bahsedilir.

Türk Hukukunda, şarta bağlı hüküm verilip verilemeyeceği konusunda görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır.

³⁷⁹ Özekes- Hüküm, s. 692.

³⁸⁰ Özekes- Hüküm, s. 692; Üstündağ- MYH, s. 814.

³⁸¹ Özekes- Hüküm, s. 692; Üstündağ- MYH, s. 814.

³⁸² Özekes- Hüküm, s. 692, 693; Üstündağ- MYH, s. 814.

³⁸³ Özekes- Hüküm, s. 694.

³⁸⁴ Üstündağ- MYH, s. 814, 815.

³⁸⁵ Süha Tanrıver: Şarta Bağlı Hüküm Kavramı Ve Verilip Verilemeyeceği Sorunu (Batider 1998, C. XIX, S. 4, s. 45); Üstündağ- MYH, s. 803-804.

Bir görüşe göre; Türk Hukuku şarta bağlı hüküm verilmesine izin vermiştir³⁸⁶. Bu görüş taraftarlarına göre; şarta bağlı hüküm, nihai kararlara özgü olan ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu m. 237'de düzenlenen maddi anlamda kesin hüküm kavramı ile çelişmez. İcra ve İflas Kanunu m. 24, 4 uyarınca; menkul mal borçlunun yedinde bulunmazsa ilâmda yazılı olan değeri esas alınır şeklindeki düzenleme, Borçlar Kanunu m. 46, 2 uyarınca; cismani zararın artması ihtimalinin varlığı halinde, hakimin daha önceden tazminata ilişkin olarak vermiş olduğu kararını 2 yıllık süre içerisinde değiştirebileceğini öngören düzenleme şarta bağlı hüküm örneklerindedir.

Diğer bir görüşe göre; İİK m. 24, 4'de öngörülen düzenleme şarta bağlı hükme izin vermek amacıyla yapılmamış, takip ekonomisi ilkesine uygun olarak zaruretten doğmuştur³⁸⁷. Yine BK m. 46, 2'de öngörülen düzenleme şarta bağlı hükme izin vermek amacıyla yapılmamış, değişiklik davasının³⁸⁸ hukukumuzda uygulama alanı bulabileceğine işaret etmektedir³⁸⁹.

Kanımızca da; BK m. 46,2'deki düzenleme şarta bağlı hükme izin vermek amacıyla yapılmamıştır. Şöyle ki, burada kastedilen; hakimin, hüküm verildiği anda cismani zararın sonuçları tam bir kesinlikle tespit edilemiyorsa, hüküm tarihinden itibaren iki yıl içinde hükmün değiştirilmesi hakkını saklı tutmasıdır. Bu nedenle hüküm şarta bağlanmamıştır; verilmiş olan hükmün değiştirilebilmesi öngörülmüş ve değişiklik davasının hukukumuzda

---

³⁸⁶ **Mustafa Reşit Belgesay:** Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Şerhi, İstanbul 1939, s. 300 vd; **İlhan Postacıoğlu:** Şarta Muallak Hükümler (AD 1941/2, s. 112-122) s. 122; **Postacıoğlu-** Usul, s. 713.

³⁸⁷ **Tanrıver-** Hüküm, s. 48.

³⁸⁸ Değişiklik davası; maddi anlamda kesin hüküm niteliği kazanmış bir hükmün değişen şartlara uyarlanmasını sağlamak amacıyla açılan davadır.

³⁸⁹ **Tanrıver-** Hüküm, s. 48.

uygulanabileceğine değinilmiştir. İİK m. 24, 4'teki düzenleme de şarta bağlı hükme izin vermek amacıyla yapılmamıştır. Burada kastedilen; borcun konusunu oluşturan menkul malın, borçlunun yedinde bulunmadığı takdirde, borcun para borcuna dönüşeceği'dir.

BK m. 81'de düzenlenen karşılıklı taahhütleri içeren sözleşmelerde ödemezlik def'inin ileri sürülmesi ile şarta bağlı hüküm arasında ilişki kurulmak istenmiş ve mahkemenin nasıl bir karar vermesi gerektiği hususunda, görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır.

Bir görüşe göre; karşılıklı taahhütleri içeren sözleşmelerde, taraflardan birisinin kendi ediminin ifasını teklif ettikten sonra, karşı edimin ifasını sağlamak amacıyla dava açması üzerine karşı tarafın ödemezlik def'ini ileri sürmesi durumunda, karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkumiyet kararı vermesi gerekir ve bu hüküm şarta bağlı bir hüküm örneğini oluşturur³⁹⁰. Oysa davacının kendi ediminin ifasını karşı tarafa teklif ettikten sonra, karşı edimin ifasını sağlamak amacıyla dava açması üzerine, davalı ödemezlik def'ini ileri süremez. Çünkü ödemezlik def'inin ileri sürülebilmesi, ilgilinin kendi edimini ifa etmemiş veya ifasını karşı tarafa teklif etmemiş olması gerekir³⁹¹.

Diğer bir görüşe göre ise; şartların gerçekleşmiş olması kaydıyla, ödemezlik def'inin ileri sürülmesi durumunda, mahkemenin davayı reddetmesi gerekir³⁹². Şöyle ki; karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkumiyet kararı verilebileceği düşünülse bile, bu hususun icrasına ilişkin İcra ve İflas

³⁹⁰ **Postacıoğlu**-Usul, s. 713; **Üstündağ**- MYH, s. 804.

³⁹¹ **Ahmet Kılıçoğlu**: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2004, s. 435.

³⁹² **Tanrıver**:- Hüküm, s. 47.

Kanunumuzda herhangi bir düzenleme olmadığından, böyle bir hükmün verilmesi de pratik açıdan bir yarar sağlamayacaktır³⁹³.

Kanımızca da, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda hükmün kapsamını düzenleyen 388. ve 389. maddeleri karşısında, şüphe ve tereddüt içermeleri sebebiyle, şarta bağlı bir hüküm olan karşılıklı ve aynı anda ifaya mahkumiyet kararının verilmesi mümkün değildir. Bu nedenle davanın reddi yönünde hüküm kurulmalıdır.

Türk doktrininde baskın görüş, şarta bağlı hüküm verilemeyeceği yönündedir³⁹⁴. Yargıtay 20. 06.1951 tarih ve 13/5 sayılı İBK'nın gerekçesinde şartlı hükümden bahsederken "Bu şekildeki ilâm davalının şüf'a bedelini elde etmesindeki kolaylık bakımından davalıyı tatmin ederse de (Yani davacının şüf'a bedelini ödemesi üzerine tapu kaydının adına tescil edilmesi); hükmün şarta muallak olması bakımından bu kabil ilâmlarda, bulunması zaruri olan kat'iyeti bertaraf edecek bir durum tahassül eylemektedir" demek suretiyle şarta bağlı hüküm verilmesinin doğru olmayacağı sonucuna varmıştır³⁹⁵.

"Hükmün açık ve kesin olarak kararlaştırılması gerekir. Şartlı karar, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa aykırıdır. Öte yandan borçlanmanın geçerliliğine karar verilmiş ise de borçlanma primleri ödenmeksizin borçlanılan süre yaşlılık aylığının hesabında dikkate alınmaz. Mahkemece, borçlanılan sürenin dışında kalan prim ödeme gün sayılarının ve sigortalık

---

³⁹³ **Tanrıver-** Hüküm, s. 47.

³⁹⁴ **Kuru-** HMU, C.III, s. 3073; **Tanrıver-** Hüküm, s. 49-50; **Üstündağ-** MYH, s. 803, 805-806.

³⁹⁵ İBK 20. 06. 1951, 13/5 (www. corpus. com. tr).

süresinin aylık bağlamaya yetip yetmediği araştırılıp karar yerinde irdelenmeden ve kesin ifadelerle hüküm tesis edilmeksizin, keza kabule göre de talep tarihini takip eden ay başından itibaren aylık bağlanmasına karar verilmeksizin yazılı şekilde hüküm tesisi usule ve yasaya aykırıdır.”³⁹⁶

Şarta bağlı bir hüküm verildiğinde, hakimin kararı ve onun doğuracağı hükümler, yargılamaya yabancı olan bir olayın gerçekleşip gerçekleşmemesine bağlı olacağından, bu husus öncelikle mahkeme kararının kesinliği ile bağdaşmaz. Aynı zamanda, hem devletin yargılama ve adalet dağıtma işlevleri ile bağdaşmaz hem de yargılama usulünün gerçeği belirleme şeklinde beliren temel amacı ve işleviyle bağdaşmaz³⁹⁷. Bu sebeplerden dolayı medeni usul hukukumuzda göre şarta bağlı hüküm verilemez.

IV- TERDİTLİ OLARAK HÜKÜM VERİLEMESİ

Terditli davalarda davacı ya bir hadisenin hukuki sonuçlarından emin değildir, ya hadiseyi ispat edip edemeyeceği hususunda şüphe duyar, ya da o hadise ile ilgili olarak bilgisi tam değildir³⁹⁸. Bu nedenlerden dolayı davacı iki ayrı talepte bulunur ve taleplerini terditli (kademeli) olarak yapar.

Terditli davalar hakkında Usul Kanunumuzda bir hüküm yoktur. Davacının terditli dava açmakta hukuki yararı vardır ve terditli dava açmak bu

³⁹⁶ 1.HD 12. 01. 1978, 77/10977-144 (YKD 1978/6, s. 884); 6. HD 11. 09. 2000, 6569/6975 (YKD 2001/6, s. 54).

³⁹⁷ **Tanrıver-** Hüküm, s. 49; **Üstündağ-** MYH, s. 804.

³⁹⁸ **Üstündağ-** MYH, s. 337.

nedenle usul ekonomisine uygundur³⁹⁹, böylelikle davaların sayısı da azalmış olacaktır.

Terditli davada, davacı iki ayrı talepte bulunur. Taleplerden biri asıl, ikincisi yardımcı (terditli) taleptir. Davacı ilk önce asıl talep hakkında; asıl talep reddedilirse yardımcı talep hakkında karar verilmesini ister. Bu yüzden mahkemenin yardımcı talep hakkında karar verebilmesi için, asıl talebin red veya kabulü gerekmektedir⁴⁰⁰. Yani mahkeme asıl talebi kabul etmezse, yardımcı talep hakkında karar verir; asıl talebi kabul ederse, zaten yardımcı talep hakkında karar vermesine gerek kalmaz. Çünkü terditli dava açılmasındaki amaç, asıl talebin kabul edilmemesi ihtimalidir.

Hukukumuzda terditli davanın kabul edilmesi, terditli hüküm verilmesi anlamına gelmez. Terditli davada, mahkeme asıl talebi haklı bulup kabul ederse, artık yardımcı talep hakkında bir karar verilmez. Mahkemenin asıl talebi kabul kararının kesinleşmesi ile yardımcı talebin derdestliği geriye etkili olarak sona erer⁴⁰¹. Mahkeme hem asıl, hem de yardımcı talebi haksız bulursa, davayı bütünüyle reddeder⁴⁰². Mahkeme asıl talebi reddedip, yardımcı talebi kabul edebilir. Bu olasılıkların hepsinde verilen kararlar, uyuşmazlığı esastan tamamıyla halleden nihai kararlardır⁴⁰³.

Terditli dava sonucunda verilen hükümde, tarafların hak ve yükümlülükleri açık biçimde gösterilmelidir (m. 388, son; m. 389)⁴⁰⁴. Bu

---

³⁹⁹ **Kuru-** HMu C. II, s.1484.

⁴⁰⁰ **Alangoya-** Usul, s. 229; **Muşul-** Terdit s. 190; **Tanrıver-** İcra, s. 76-77.

⁴⁰¹ **Muşul-** Terdit, s. 202.

⁴⁰² **Muşul-** Terdit, s. 202; **Tanrıver-** İcra, s. 77.

⁴⁰³ **Muşul-** Terdit, s. 202.

⁴⁰⁴ **Kuru-** HMu, C.III, s. 3071.

nedenle terditli davalar dahil hiçbir davada terditli olarak hüküm verilemez⁴⁰⁵. Örneğin; mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışta alıcının satış konusu malı üçüncü bir kişiye satması üzerine, satıcının birinci ve ikinci alıcılara karşı açmış olduğu davada, parayı kim verirse kamyonun da ona aidiyetine, şeklinde terditli olarak hüküm verilemez. Nitekim Yargıtay bir kararında şöyle bir karar vermiştir:

“Kararların, iki tarafa tahmil ve bahşedilen vazife ve hakları şüphe ve tereddütü gerektirmeyecek şekilde gayet sarih ve açık olarak yazılması gerektiği m.389’da öngörülmüştür. Oysa mahkemece tesis olunan hüküm terditli bulunmaktadır...hükmün bozulmasına”⁴⁰⁶.

Davacı bir menkul malın teslimi için dava açıp, dilekçesinde davalının elinde bulunan menkul malın teslimine, mal bulunmazsa malın bedeli olarak şu kadar liranın kendisine ödenmesini talep etmişse, mahkeme bu şekilde hüküm verebilir⁴⁰⁷. Çünkü bu şekilde verilen bir hükmün, İİK. m. 24, IV hükmü karşısında infazı mümkündür.

V- SEÇİMLİK HÜKÜM VERİLİP VERİLEMEYECEĞİ

Seçimlik dava açılabilmesi için öncelikle seçimlik bir borcun varlığı gerekir. Seçimlik borçlarda, içlerinden sadece birisinin ifası gereken birden çok edim vardır⁴⁰⁸.

⁴⁰⁵ **Kuru-** H MU, C.III, s. 3071; **Tanrıver-** İcra, s. 77.

⁴⁰⁶ 8.HD 19. 02. 1976, 5945/1246 (YKD 1977/11, s. 1551-1552).

⁴⁰⁷ **Kuru-** H MU, C. III, s. 3072.

⁴⁰⁸ **Kuru-** H MU, C. II, s. 1495; **Tanrıver-** İcra, s. 78 .

Seçim hakkı borçluya ait ise, alacaklı seçimlik dava açabilir⁴⁰⁹. Alacaklı açacağı davada, talep sonucunun kapsamını, seçimlik borcun konusunu oluşturan edimlerden yalnız birisinin yerine getirilmesi ile sınırlayamaz, seçimlik talepte bulunmak zorundadır⁴¹⁰. Çünkü borçlu, seçimlik borcun konusunu oluşturan edimlerden birini ifa ederek, borcundan kurtulur. Örneğin; borçlu, seçimine göre bir miktar parayı ödemek veya bir malı teslim etmekle borcundan kurtulacaksa ve seçim hakkını kullanmamışsa, davacı dava açarak, borçlu davalının bu edimlerden birine mahkum edilmesini talep eder. Mahkeme de, yapacağı inceleme sonucunda, davacıyı haklı görürse, borç konusu edimler arasında herhangi bir seçim yapmaksızın borçluyu seçimlik bir ifaya mahkum edecektir⁴¹¹. Alacaklı, seçimlik mahkumiyet ilamına dayalı icra takibi yapacak olursa, icra takibinin kapsamını, borcun konusunu oluşturan edimlerden birisi ile sınırlamalıdır⁴¹². Bu sınırlama takibinin konusunun, belirli olması kuralının bir unsurudur⁴¹³. Ancak borçlu, icra takibinin sonuçlanmasına kadar, takibe konu yapılmayan diğer seçimlik edimi yerini getirene borçtan kurtulabilir⁴¹⁴.

Seçim hakkı alacaklıya ait ise, seçimlik dava açma imkanı yoktur⁴¹⁵. Bu durumda alacaklı; kendisine tanınan seçim hakkını kullanarak borcun konusunu belirli hale getirmeli, borçlu seçilen edimi ifa etmezse, dava açarak bu seçilen edimi ifaya mahkum ettirmelidir⁴¹⁶. Ancak, alacaklı seçim hakkı

⁴⁰⁹ Kuru- HMU, C. II, s. 1495; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 254; Tanrıver- İcra, s. 79 .

⁴¹⁰ Kuru- HMU, C. II, s. 1495; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 254; Tanrıver- İcra, s. 79-80.

⁴¹¹ Kuru- HMU, C. II, s. 1495; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 254; Tanrıver- İcra, s. 80.

⁴¹² Kuru- HMU, C. II, s. 1495; Tanrıver- İcra, s. 81.

⁴¹³ Tanrıver- İcra, s. 81.

⁴¹⁴ Kuru- HMU, C. II, s. 1495; Üstündağ- MYH, s. 135

⁴¹⁵ Kuru- HMU, C. II, s. 1495; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 254; Tanrıver- İcra, s. 81.

⁴¹⁶ Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 254; Tanrıver- İcra, s. 8.

kendisine ait olmakla birlikte, bu hakkın kullanımını borçluya bırakmışsa, seçimlik dava açabilir⁴¹⁷.

§ 3- HÜKMÜN YAZILMASI VE TARAFLARA SURETİNİN (İLÂMIN) VERİLMESİ

A- HÜKMÜN YAZILMASI

Yukarda da anlatıldığı üzere, kural olarak hüküm gerekçesi ile birlikte tam olarak yazılıp imzalandıktan sonra tefhim edilmelidir. Ancak uygulamada genellikle bu mümkün olmamakta ve son oturumda sadece kısa karar (hüküm fıkrası) tefhim edilmektedir. Kısa kararın tefhim edilmesinden itibaren onbeş gün içinde de gerekçeli karar kısa karara uygun olarak yazılmalıdır.

Tek hakimli asliye hukuk mahkemelerinde, hüküm hakim tarafından, toplu mahkeme olan ticaret mahkemelerinde ise hüküm mahkeme başkanı veya görevlendireceği üye tarafından yazılır (m. 387).

Hüküm Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu m. 388'deki sıraya uygun olarak (m. 388'in son cümlesi) açık ve sade bir dilde yazılmalıdır⁴¹⁸ ve anlaşılır olmalıdır.⁴¹⁹ Her davaya ait kararın ayrı ayrı yazılması gerekir. Önceden hazırlanmış basılı kararın bazı yerlerinin doldurulması suretiyle hüküm yazılması kanuna aykırıdır⁴²⁰. Şöyle ki, her dava bağımsız bir nitelik taşır ve açılan her davanın niteliği subjektif ferdi araştırmayı gerektirir. Ayrıca

⁴¹⁷ **Bilge/Önen:** s. 397.

⁴¹⁸ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3142.

⁴¹⁹ **Efrail Aydemir:** Kararların Anlaşılır Olması (ABD, 1973/1, s. 29).

⁴²⁰ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3143.

önceden hazırlanmış basılı kararın bazı yerlerinin doldurulmak suretiyle hüküm yazılması, mahkeme kararlarına gösterilmesi gereken önem ve ciddiyeti sarsıcı niteliktedir.

Hükümde hükmün verildiği tarih de yazılmalıdır (m. 388/5).

Karar (hüküm) yazı işleri müdürü tarafından mahkeme evrak mahzeninde karar kartonunda saklanır ve kararın saklanma tarihi kararın altına ve dava dosyasına yazılır (m. 391).

B- İLÂM VE İLÂM SURETİ

Hüküm yazılıp, imzalandıktan sonra örnekleri çıkartılır ve taraflara verilir; taraflara verilen bu örneklere ilâm denir (m. 392). Ancak uygulamada Yargıtay'ın bozmaya ve onamaya ilişkin kararlarına da , ilâm denilmektedir. Bu nitelendirme hatalı olup, Yargıtay kararları için karar terimi kullanılmalıdır⁴²¹. Çünkü ilâm, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 10. faslının "Mahkeme-i Asliye Tarafından Verilen Hükümler" başlığını taşıyan birinci kısmında yer alan 392. maddede tanımlanmaktadır. Aynı kanunun temyiz ile ilgili faslındaki hükümlerde, ilamın ancak işin esasını hükme bağlayan mahkeme kararları için kullanılabilecek bir terim olduğu belirtilmiştir. Oysa Yargıtay'ın vermiş olduğu kararlar, bozmaya veya onamaya ilişkin kararlardır.

---

⁴²¹ **Tanrıver-** İcra, s. 40; HİGM 17. 10. 1967, 22544 (Mütalaalar-1974, s. 267).

İlamın, kararın aslı gibi kararı veren hakim ve zabıt katibi tarafından imzalanıp (m. 390), mahkeme mührü ile mühürlenmesi gerekir (m. 392). Uygulamada, taraf sayısından iki adet fazla karar yazılır; hakim (veya hakimler) ve zabıt katibi tarafından imzalanır ve mahkeme mührü ile mühürlenir. Bu kararlardan biri karar kartonunda, biri dava dosyasında saklanır. Diğer nüshalar ise, taraflara verilir. Taraflara verilen, dosyaya ve karar kartonuna takılan kararların hepsi orjinaldir.

İlâm sureti ise, yazı işleri müdürünün veya yardımcısının, ilâmın fotokopisini aslı ile karşılaştırdıktan sonra aslına uygun olduğunu onaylamasıdır⁴²². Aslına uygun olduğu yazı işleri müdürü tarafından onaylanan ilâm suretleri m. 392 anlamında ilâm değildir.

İlâm ve ilâm sureti nitelik olarak birbirlerinden farklı olsa da, gördükleri işlevler açısından her iki belge arasında herhangi bir fark yoktur⁴²³. Şöyle ki, her ikisi de icraya konabilir (İİK m. 35).

Taraflara verilen ilâm suretlerinin her sayfasından suret harcı alınırken (Harçlar Kanunu ekli [1] sayılı tarife. D, 1/a) ilâmda ayrıca suret harcı alınmaz.

C- İLÂMIN (HÜKÜM SURETİNİN) TARAFLARA VERİLMESİ

Kanunda düzenlendiği üzere ilâm, taraflara yazı işleri müdürü tarafından makbuz karşılığında verilir (m. 392).

---

⁴²² **Kuru-** HMU, C. III, s. 3147.

⁴²³ **Tanriver-** İcra, s. 40.

Tebligat Kanunu hükümlerine göre de, ilâm tebliğ edilir ve uygulamadaki en yaygın tebliğ şeklidir.

Bunun dışında ilâm; tarafların ilâmı aldıklarına dair mahkeme esas defterine imza atmaları suretiyle de taraflara verilebileceği⁴²⁴ gibi, mübaşir aracılığı ile de tebliğ edilebilir⁴²⁵.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun m. 392'nin aynen uygulanması, yani; kararın yazılıp imzalandıktan sonra, bir hafta içinde yazı işleri müdürü tarafından, tarafların her birine makbuz karşılığında verilmesi, ancak harca tabi olmayan davalar ile maktu karar ve ilâm harcına tabi davalar hakkında uygulanabilir. Çünkü bu davalarda ilâmın mahkemeden alınabilmesi için, tarafın harç yatırmasına gerek yoktur. Maktu harca tabi davalarda başvurma, karar ve ilâm harcının tamamı dava açılırken alınır. Harca tabi olmayan davalarda ise zaten harç söz konusu değildir. Bu durumda yazı işleri müdürü, ilâmı kendiliğinden tarafa tebliğ edemez; tarafın ilâmı almak için mahkeme kalemine başvurup, ilâmın karşı tarafa tebliğ edilmesi için gereken tebliğ giderini ödemesi gerekir⁴²⁶.

Nisbi karar ve ilâm harcına tabi olan davalarda ise, Harçlar Kanunu m. 28, a uyarınca karar ve ilâm harcı ödenmedikçe ilgiliye ilâm verilmez. Bu durumda, nisbi karar ve ilâm harcına tabi olan davalarda, ancak taraflardan birinin karar ve ilâm harcını ödemesinden sonra ilâm taraflara verilir. Süreler ilâmın taraflardan her birine verildiği tarihten itibaren başlar (m. 393).

⁴²⁴ **Kuru-** HMu C.III, s. 3151; HGK 25. 01. 1969, 4/718-916 (ABD 1969/4, s. 686).

⁴²⁵ **Kuru-** HMu C. III, s. 3151.

⁴²⁶ **Kuru-** HMu C. III, s. 3153.

Karar ve ilâm harcı ödenmeden yazı işleri müdürü, tarafların birine ya da ikisine ilâm vermiş ise ne olur?

Harçlar Kanunu m. 127 uyarınca, bu kanunda aksine hüküm olmadıkça, harçların tamamı peşin olarak ödenmeden harca mevzu olan işlem yapılmaz. Ayrıca, gereken harçları tamamen almadan işlem yapan memurların, harcı ödemekle mükellef olanlar ile müteselsilen sorumlulukları gündeme gelir (Harçlar Kanunu m. 128).

Hukuk Genel Kurulu ve Yargıtay 12. Hukuk Dairesi de, harcı ödenmeden mahkemeden alınmış olan böyle bir işlemin icra dairesi tarafından icra edilemeyeceğine karar vermişlerdir⁴²⁷.

---

⁴²⁷ 12. HD 20. 11. 1973, 9995/10235 (İBD 1974/11-12, s. 793-795).

III. BÖLÜM

HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Hükmün tefhim edilmekle hukuki varlık kazandığı yukarda incelendi⁴²⁸. Hükmün doğurduğu sonuçların büyük bir kısmı, hükmün tefhim edilmesi ile meydana gelir. Hükmün bazı sonuçları ise, hükmün kesinleşmesi ile doğar. Bu başlık altında, hükmün doğurduğu sonuçlar; usul hukuku ve maddi hukuk açısından incelenecektir.

§ 1- USUL HUKUKU BAKIMINDAN HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

A- HAKİMİN VERDİĞİ HÜKÜMLE BAĞLI OLMASI

I- GENEL OLARAK

Hakim verdiği hüküm ile bağlıdır; daha sonra hükmün yanlış olduğu kanısına varsa bile, hakim davayı tekrar ele alıp hükmü değiştiremez ve yeni bir karar veremez. Çünkü hakim vermiş olduğu hüküm ile dosyadan çekmiştir⁴²⁹. Ancak hakimın hüküm verdiği davayı tekrar ele alabileceği haller de vardır. Bunlar; hükmün tavzihi, maddi hataların düzeltilmesi, istinaf sonucunda hükmün bozulması, temyiz sonucunda hükmün bozulması ve yargılamanın yenilenmesidir.

---

⁴²⁸ Bkz. yuk. dn. 295-301.

⁴²⁹ Bkz. yuk. dn. 67-82.

II- HÜKMÜN TEKRAR GÖZDEN GEÇİRİLDİĞİ HALLER

1- Hükmün Tavzihi

Bir hükmün müphem olması veya birbirine aykırı fıkraları içermesi halinde, hükümdeki gerçek anlamın meydana çıkarılması için başvurulana yola hükmün tavzihi (açıklanması) denir⁴³⁰.

Tavzih, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun, Hükümlere Karşı Müracaat Tarikleri, başlığı altında (m. 455-459) düzenlenmiştir. Her ne kadar tavzih kanun yollarının incelendiği bölümde düzenlenmiş olsa da; hükmün kesinleşmesini önlemediği ve üst mahkeme tarafından inceleme yapılmadığından kanun yolu değildir⁴³¹.

Hükmün tavzihi ile hükümdeki tereddüt doğuran hususlar açıklanır, çelişkiler giderilir, hükmün gerçek anlamı ortaya çıkarılır ve böylelikle hükmün değişmesi, başka türlü anlaşılması önlenmiş olur⁴³².

Hükmün tavzihi, sadece hüküm fıkrasında olur. Hükmün tavzihi yolu ile, gerekçenin açıklanması, kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmesi⁴³³, mahkemenin daha önce unutmuş olduğu bir hususu hükme eklemesi, hükmün düzeltilmesi veya hükmün değiştirilmesi mümkün değildir⁴³⁴.

⁴³⁰ **Alangoya-** Usul, s. 588; **Domaniç:** s. 37-38; **Kuru-** HMU, C.V, s. 5270; **Önen-** MYH, s. 272; **İ. Zekai Özdiil:** Tavzih (İzBD, 1989/1, s.56); **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 454.

⁴³¹ **Arslan:** s. 52; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 455.

⁴³² **Domaniç:** s. 37; **Kuru-** HMU, C. V, s. 5270; **Önen-** MYH, s. 272; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 455.

⁴³³ **Kuru-** HMU, C. V, s. 5287; Aksi görüş, **Önen-** MYH, s. 273.

⁴³⁴ **Alangoya-** Usul, s. 588; **Kuru-** HMU, C. V, s. 5286; Aksi görüş, **Önen-** MYH, s. 273; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 455-456; 21. HD 13. 05. 1997, 2788/3236, YKD 1988/10, s. 1520-1521.

Hükmün tavzihi; taraflarca, hükmü veren mahkeme tarafından, hükmün icrasına kadar istenebilir (m. 455; m. 456). Tavzih hem ilk derece mahkemesi kararları, hem de Yargıtay kararları için istenebilir⁴³⁵. Genellikle de, hükmün tavzihine, söz konusu hükme dayanılarak yapılan ilâmlı icra takibi sırasında ihtiyaç duyulur⁴³⁶.

Tavzih incelemesi hakim tarafından, kural olarak dosya üzerinde yapılır ancak hakim gerekli görürse tarafları da, mahkemeye çağırabilir (m. 457). Hakim tavzih talebini inceledikten sonra, hükmün müphem olduğu veya çelişik fıkraları içerdiği kanısına varırsa, hükmü gerekli şekilde düzeltir, çelişkiyi giderir ve bunu hükmün aslının altına yazar (m. 451; 458). Eğer, hakim tavzih talebini inceleyip, hükmün müphem olduğu veya çelişik fıkraları içerdiği kanısında değilse, tavzih talebini reddeder.

Temyiz edilebilen bir hükmün tavzihi istenmişse, tavzih talebinin kabulüne veya reddine ilişkin kararlar temyiz edilebilir⁴³⁷.

Tavzih talebi hükmün icrasını kendiliğinden durdurmaz; tavzih talebinde bulunan taraf teminat gösterirse, mahkeme icranın durdurulmasına karar verebilir (m. 458,II; m. 459).

---

⁴³⁵ **Arslan:** s. 53; **Kuru-** H MU, C. V, s. 5279; 2. HD 23. 02. 1999, 1637/1431 (İKİD 1999/461, s.14124).

⁴³⁶ **Kuru-** H MU C. V, s.5280; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 455-456.

⁴³⁷ **Alangoya-** Usul, s. 590; **Ansay-** HYU, s. 390; **Bilge/Önen:** s. 730; **Kuru-** H MU, C. V, s. 5295; **Önen-** MYH, s. 274.

2- Maddi Hataların Düzeltilmesi

Hükümde iki tarafın ad, soyad ve talep sonuçlarına ilişkin maddi hatalar veya hesap hataları yapılmış ise, hakim tarafları dinledikten sonra bu basit hataları düzeltebilir (m. 459)⁴³⁸.

Hükmün tavzihine ilişkin usul, kıyasen maddi hataların düzeltilmesinde de uygulanır. Ancak maddi hataların düzeltilmesi hükmün tavzihine göre daha basit bir işlemdir⁴³⁹. Örneğin; davalının ismi, Göksu iken, hükümde Göksun olarak yazılmış ise, maddi hata söz konusudur ve düzeltilir.

Burada dikkat edilmesi gereken husus, düzeltmeye konu maddi hataların hüküm verildikten sonraki dönemde oluşan maddi hatalar olmasıdır⁴⁴⁰. Hükümden önceki maddi hataların düzeltilmesi m. 80'de düzenlenmiştir.

3- İstinaf Sonucunda Hükmün Bozulması

İstinaf mahkemeleri, 29.09.2004 tarihli 5235 sayılı kanun ile düzenlenmiştir. Bu kanunun yürürlüğe gireceği tarih 1 Nisan 2005'tir, ancak; istinaf mahkemelerinin kurulup fiilen harekete geçeceği tarih, en geç 1 Nisan 2007'dir⁴⁴¹.

⁴³⁸ **Alangoya-** Usul, s. 591; **Domanıç:** s. 38-39; 10. HD 18. 09. 1997, 5801/5848 (İBD 2000/3, s. 882).

⁴³⁹ **Kuru-** HMU, C. V, s. 5298, 5302; **Önen-** MYH, s. 275.

⁴⁴⁰ **Kuru-** HMU C. V, s. 5302-5303.

⁴⁴¹ Bkz. aşı. dn. 456-459.

İstinaf mahkemesi; yaptığı inceleme sonucunda ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu kararın, usulen ve esasen doğru olmadığı sonucuna ulaşırsa, kararı bozar.

İstinaf mahkemesi bozulan kararın yerine, uyuşmazlığa ilişkin maddi vakıaların gereken hususlarını yeniden inceler ve uyuşmazlığı çözen yeni bir karar verir (m. 426/M, II, 2, 3). İstinaf mahkemesinin verdiği karar için temyiz yolu açık değil ise, verilen hüküm kesinleşir. Eğer temyiz yolu açık ise, temyiz talebin sonucuna göre kesinleşme gerçekleşir⁴⁴².

Ancak istisnai bazı durumlarda (m. 426/M, I), istinaf mahkemesi uyuşmazlığı esasatan çözen yeni bir karar vermez ve bu konuda karar verilmek üzere dosyayı ilk derece mahkemesine geri gönderir⁴⁴³. Böylelikle ilk derece mahkemesi vermiş olduğu nihai karar ile elini çekmiş olduğu dosyayı ele alır ve tekrar inceler.

4- Temyiz Sonucunda Hükümün Bozulması

Yargıtay temyiz incelemesinde ilk derece mahkemesinin bir uyuşmazlık hakkında verdiği kararının, hukuka ve kanuna uygunluk denetimi yapar.

Yargıtay bu inceleme sonucunda temyiz sebeplerini yerinde görürse, ilk derece mahkemesinin kararını (İstinaf mahkemelerinin faaliyete geçmesinden sonra istinaf mahkemesinin kararını) kısmen veya tamamen

---

⁴⁴² **Ejder Yılmaz:** İstinaf, Ankara 2005, s. 71.

⁴⁴³ **Pekcanitez/Atalay/Özkes:** s. 550; **Yılmaz-** İstinaf, s. 71.

bozar. Bozma kararı üzerine dosya, kararı veren ilk derece mahkemesine gönderilir. İlk derece mahkemesi bozma kararına karşı uyma kararı veya direnme kararı verebilir. Eğer mahkeme, bozma kararına uyma kararı verirse; vermiş olduğu nihai karar ile elini çekmiş olduğu dosyayı ele alır ve tekrar inceler. Bu durumda mahkeme, bozma kapsamı doğrultusunda yeniden tahkikat yapıp, yeni bir karar vermek zorundadır.

5- Yargılamanın Yenilenmesi

Yargılamanın yenilenmesi kesin olarak verilen veya kesinleşmiş olan kararların, bazı ağır yargılama hataları ve eksiklikleri nedeniyle kanunda sınırlı olarak sayılan koşullar altında, yargılamanın belirli bir süre içinde, tekrar edilmesini sağlayan olağanüstü bir kanun yoludur⁴⁴⁴.

Yargılamanın yenilenmesi Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunumuzun 445. ve 454. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Yargılamanın yenilenmesi talebini kabul eden mahkeme, vermiş olduğu nihai karar ile elini çekmiş olduğu dosyayı ele alır ve tekrar inceler.

B- KANUN YOLUNA BAŞVURULABİLMESİ

I- GENEL OLARAK

Uyuşmazlıkları çözümlleyen hakimler ne kadar yetenekli olursa olsun, onlar da yanılabilirler ve verdikleri kararlar hatalı ve eksik olabilir. Verilen kararlar hatalı ve eksik olmasa bile, taraflar kararın bir üst mahkeme tarafından tekrar incelenmesini isteyebilirler. Taraflara tanınan bu hak,

---

⁴⁴⁴ Bkz. a.ş.a. dn. 466-470.

Anayasamızca güvence altına alınan hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkının gereğidir. Böylelikle tarafların ve toplumun adalet duygusu doyurulmuş; kişi hakları ve toplum güvence altına alınmış olur.

Mahkemelerce verilen kararlar ister usule aykırı olsun, ister kanuna aykırı olsun, ister doğru bir karar taraflarca yanlış zannedilsin; bu yanlışlıkların düzeltilmesi ve kuşkunun giderilmesi gereklidir⁴⁴⁵.

Genellikle geniş ve dar anlamda kanun yolu ayrımı yapılmaktadır. Geniş anlamda kanun yolu, taraflara, mahkemelerce verilen her türlü yargısal kararın tekrar gözden geçirilmesini, gerekli ise düzeltilmesi imkanını veren hukuki bir çaredir⁴⁴⁶. Dar anlamda kanun yolu ise, mahkemelerce verilen nihai kararların bir üst mahkemece tekrar gözden geçirilmesini sağlayan bir yoldur⁴⁴⁷. Medeni Usul Hukukumuzda kanun yolu dendiği zaman dar anlamda kanun yolu anlaşılır⁴⁴⁸.

Bu bağlamda kanun yolu; tarafa, kendi aleyhine olan ve henüz kesinleşmemiş mahkemelerce verilen bir nihai kararın, bir üst derece mahkemesinde incelenmesi ve bertaraf edilmesi imkanını veren bir hukuki çaredir⁴⁴⁹.

---

⁴⁴⁵ Arslan: s. 7; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 487.

⁴⁴⁶ Arslan: s. 8; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 487.

⁴⁴⁷ Arslan: s. 9; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 488.

⁴⁴⁸ Arslan: s. 9; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 488.

⁴⁴⁹ Alangoya- Usul, s. 471; Arslan: s. 7 vd.; Pekcanitez/Atalay/Özekes: s. 487.

Kanun yolu ile amaçlanan; yargı organlarınca verilen kararların doğru ve adil olmasını sağlamak, kararlar arasındaki çelişki ve aykırılıkları kaldırarak hukukun uygulanmasında birliği sağlamaktır⁴⁵⁰.

Dar anlamda kanun yolunun iki ayırıcı özelliği vardır⁴⁵¹.

Bunlardan ilki; kanun yoluna başvuru halinde, hükmün şekli anlamda kesin hüküm teşkil etmesi engellenmiş olur⁴⁵². Eğer süresi içinde nihai karara karşı kanun yoluna başvurulmazsa, bu karar şekli anlamda kesinleşir. Bu özellik itibariyle kesinleşmiş hükme karşı tanınmış olan yargılamanın iadesi yolu teknik anlamda kanun yolu değildir⁴⁵³. Bu yola genellikle olağanüstü kanun yolu denir⁴⁵⁴.

Bir diğer özellik ise, kanun yoluna başvurunun bir üst mahkemece incelenmesi ve karara bağlanmasıdır⁴⁵⁵. Yargılamanın yenilenmesi ve karar düzeltme yolu bu kriter bakımından kanun yolu değildir. Çünkü karar düzeltme yolunda incelemeyi, kararı veren Yargıtay dairesi; yargılamanın yenilenmesi yolunda ise, kararı veren ilk derece mahkemesi yargılamayı yapacaktır. İstinaf ve temyiz yolu ise, bu iki özelliği taşıdığından, dar ve teknik anlamda kanun yoludur.

⁴⁵⁰ **Recep Akcan:** Usul Kurallarına Aykırılığa Dayanan Temyiz Nedenleri, Ankara 1999, s. 7-14; **Arslan:** s. 9; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 488.

⁴⁵¹ **Alangoya-** Usul, s. 471-472; **Arslan:** s. 9-10; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 488; aksi görüş; **Bilge:** MYH, s. 560 vd.

⁴⁵² **Alangoya-** Usul, s. 471; **Arslan:** s. 9; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 488.

⁴⁵³ **Alangoya:** Medeni Usul Hukukunda Tahkim Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973, s. 231.

⁴⁵⁴ **Alangoya-** Usul, s. 472; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 488.

⁴⁵⁵ **Alangoya-** Usul, s. 472; **Arslan:** s. 9; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 488.

Türk hukuk öğretisinde kanun yolları, son kararın şekli anlamda kesinleşmesine engel olup olmamasına göre, olağan ve olağanüstü kanun yolu şeklinde ayrılmaktadır⁴⁵⁶. İstinaf, temyiz ve karar düzeltme yolu olağan kanun yolu iken, yargılamanın yenilenmesi⁴⁵⁷ ise olağanüstü kanun yoludur⁴⁵⁸.

Taraflar, mahkemece verilen hükme karşı; koşulları varsa, önce temyiz yoluna, daha sonra karar düzeltme yoluna başvurabilirler. İstinaf mahkemelerinin kurulması ve 5235 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile taraflar mahkemece verilen hükme karşı; koşulları varsa, önce istinaf yoluna, daha sonra temyiz yoluna başvurabileceklerdir. Ancak istinaf mahkemelerinin kurulması ve 5235 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile, karar düzeltmeye ilişkin maddeler (m. 440- 444) ve 449. maddede yer alan “443. madde mucibince” ibaresi yürürlükten kaldırılacaktır.

Taraflar, temyiz ve karar düzeltme yolunu⁴⁵⁹ tükettikten sonra, kesinleşmiş olan mahkeme kararlarına karşı, koşulları varsa yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurabilirler (m. 445- 454).

---

⁴⁵⁶ **Arslan:** s. 10; **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s. 488; **Yılmaz-** İstinaf, s. 53.

⁴⁵⁷ Bkz. s. 112-115.

⁴⁵⁸ **Arslan:** s. 10; **Özeker-** Dinlenilme, s. 325; **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s. 488; **Yılmaz-** İstinaf, s.53.

⁴⁵⁹ 5235 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, istinaf ve temyiz yolunun tüketilmesi ile mahkeme kararları kesinleşmiş olacak.

II- OLAĞAN KANUN YOLLARI

1- İstinaf

29. 09. 2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun ile bölge adliye mahkemeleri, yani istinaf mahkemeleri düzenlenmiştir. 5235 sayılı kanunun 55. maddesine göre, kanunun yürürlüğe gireceği tarih 1 Nisan 2005'tir. Ancak yürürlük tarihi, bölge adliye mahkemelerinin kurularak fiilen harekete geçeceği tarih olan, en geç 1 Nisan 2007 olarak anlamak gerekir⁴⁶⁰.

26. 09. 2004 tarihli ve 5236 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanunun 2. maddesine göre de, bölge adliye mahkemelerinin göreve başlama tarihine kadar, Usul Kanunumuzun temyize ilişkin hükümlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

5235 sayılı kanun incelendiğinde şöyle bir istinaf tanımı yapılabilir:

İstinaf; ilk derece mahkemelerinin vermiş olduğu, belli miktarı aşan nihai kararlara karşı başvurulabilen, ilk muhakemenin baştan sona tekrarlanmadığı, sadece maddi vakıaların gereken hususta yeniden incelendiği ve gerektiğinde yeni bir karar verilen, olağan bir kanun yoludur⁴⁶¹.

---

⁴⁶⁰ **Yılmaz-** İstinaf, s. 46.

⁴⁶¹ **Alangoya-** Usul, s. 472; **Yılmaz-** İstinaf, s. 22 vd.

26. 09. 2004 tarihli ve 5236 sayılı kanun ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yapılan değişiklik ile istinafa başvuru ve usulü düzenlenmiştir.

Aleyhine istinaf yoluna başvurulabilen kararlar; ilk derece mahkemelerinin bin Yeni Türk Lirayı (bir milyar lira) geçen, malvarlığı davalarına ilişkin vermiş oldukları nihai kararlardır (5236 sk. ile değişik m. 426/A). Malvarlığı davaları kapsamına; taşınır ve taşınmaz mal varlığı davaları ile her türlü alacak davaları girer⁴⁶².

Kanunda istinaf sebeplerini açıkça düzenleyen bir hüküm bulunmamaktadır. 5236 sk. ile değişik m. 426, M hükmü değerlendirildiğinde; ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka aykırılığı, istinaf sebebi olarak belirtilebilir⁴⁶³.

İstinaf yoluna, ilâmın usulen taraflardan her birine tebliğinden itibaren onbeş gün içinde başvurulabilir. Eğer özel kanunlarda sürenin tefhim ile başlayacağı belirtilmişse, istinaf süresi tefhim ile başlar. Bu süre, 08.01.1943 tarihli ve 4353 sayılı kanuna tabi kamu kurumları hakkında otuz gündür (5236 sk. ile değişik m. 426, E).

İstinaf talebi dilekçe ile kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine, gerekli harç ve giderler ödenerek verilebilir (5236 sk. ile değişik m. 426, C, D).

---

⁴⁶² **Yılmaz-** İstinaf, s. 55.

⁴⁶³ **Yılmaz-** İstinaf, s. 57.

2- Temyiz

Temyiz yolu Usul Kanunumuzun 427-439 maddeleri arasında düzenlemiştir. Temyiz yolu olağan kanun yollarından biridir⁴⁶⁴ ve temyiz incelemesi Yargıtay tarafından yapılır (Yargıtay Kanunu m. 1).

Temyiz incelemesinde, ilk derece mahkemesinin bir uyuşmazlık hakkında verdiği kararın hukuka ve kanuna uygunluk denetimi yapılır; yeni vakıalar ileri sürülemez ve yeniden bir inceleme yapılmaz⁴⁶⁵. Çünkü temyiz incelemesinde tahkikat yapılması söz konusu değildir.

Kural olarak, ilk derece mahkemelerinden verilen nihai kararlara karşı temyiz yoluna başvurulabilir (m. 427,I)⁴⁶⁶. Bu kuralın istisnaları da vardır. Şöyle ki, bin Yeni Türk Liranın (bir milyar lira) altındaki taşınır mal ve alacak davalarına ilişkin nihai kararlar kesindir ve bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamaz (14. 07. 2004 tarih ve 5219 sayılı kanun ile değişik m. 427, II). Ayrıca, özel kanunlarla da, bazı kararların temyiz edilemeyeceği kabul edilmiştir. Örneğin; TTK m. 5, III uyarınca, iş bölümü itirazının kabulü üzerine verilen gönderme kararları temyiz edilemez. Gayrimenkul davalarında verilen hükümler ise, herhangi bir sınırlama olmaksızın temyiz edilebilirler.

Temyiz yoluna hukuki yararın bulunması şartıyla, davanın tarafları başvurabilir (m. 428, I).

---

⁴⁶⁴ **Alangoya-** Usul, s. 475; **Arslan:** s. 10; **Kuru-** HMU, C. V, s. 4495; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 743; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 492; **Yılmaz-** İstinaf, s. 53.

⁴⁶⁵ **Alangoya-** Usul, s. 475-476; **Kuru-** HMU, C. V, s. 4495-4498; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 743-744; **Pekcanitez/ Atalay/ Özekes:** s. 492; **Postacıoğlu-** Usul, s. 719-722.

⁴⁶⁶ İstinaf mahkemelerinin kurulup, faaliyete geçmesi ile kural olarak ilk derece mahkemelerinin verdikleri kararlara karşı istinaf yoluna başvurulacaktır.

Temyiz belli bir süreye tabidir. Asliye hukuk mahkemelerinde verilen kararlara karşı temyiz süresi, tebliğ tarihinden itibaren onbeş gündür. Sulh hukuk mahkemelerinde verilen kararlara karşı temyiz süresi, tebliğ tarihinden itibaren sekiz gündür (m. 437,I)⁴⁶⁷.

Temyiz talebi dilekçe ile kararı veren mahkemeye veya başka bir yer mahkemesine yapılabilir (m. 431; 432, II; 433,II).

Temyiz incelemesi kural olarak dosya üzerinde yapılır. Ancak m. 438'de sınırlı biçimde sayılan hallerde temyiz incelemesi duruşmalı olarak yapılır.

Temyiz yolu ile dosyanın Yargıtay'a gelmesi ile Yargıtay hukuka uygunluk denetimi yapar ve üç tür karar verebilir. Bunlar; bozma, onama ve düzelterek onamadır⁴⁶⁸.

Yargıtay'ın bozma kararı vermesi ve ilk derece mahkemesinin bozma kararına uyması ile mahkeme vermiş olduğu nihai karar ile, el çekmiş olduğu dosyayı tekrar inceler ve hüküm kurar.

3- Karar Düzeltme

Karar düzeltme yolu, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucunda vermiş olduğu kararlara karşı başvuru bir kanun yoludur⁴⁶⁹. Ancak bu kanun yolunda, incelemeyi bir üst mahkeme yapmamakta; daha önce temyiz

⁴⁶⁷ Özel kanunlarda farklı süreler öngörülmüş olabilir. Örneğin; İş Mahkemeleri Kanunu m. 8, İİK m. 164.

⁴⁶⁸ Temyiz Hakkında Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. **Kuru-** HMU, s. C.V, s. 4495-4850.

⁴⁶⁹ **Alangoya-** Usul, s. 529; **Kuru-** HMU, C. V, s. 4851; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 791; **Pekcanitez/ Atalay/ Özkes:** s. 516; **Postacıoğlu-** Usul, s. 767.

incelemesini yapmış olan hukuk dairesi yapmaktadır. Eğer direnme kararı temyiz edilmişse, burada temyiz incelemesini Hukuk Genel Kurulu yapacaktır ve karar düzeltme yoluna başvurulmuşsa da, karar düzeltme talebini de, Hukuk Genel Kurulu inceleyecektir.

Karar düzeltme yolu istinaf mahkemelerinin yürürlüğe girmesi ile ortadan kaldırılacaktır.

Karar düzeltme yolu m. 440-441'de düzenlenmiştir.

Temyiz incelemesi sonucunda verilen kararlara karşı, karar düzeltme yoluna gidilebilir. Ancak, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucunda verdiği tüm kararlara karşı karar düzeltme yoluna başvurulamaz. Usul Kanunumuzun 440. maddesinde karar düzeltme yoluna başvurulamayacak Yargıtay kararları sayılmıştır.

Karar düzeltme yoluna davanın tarafları başvurabilir. Karar düzeltme süresi onbeş gündür ve bu süre Yargıtay'ın kararının tefhim veya tebliğinden itibaren başlar (m. 440, I).

Karar düzeltme talebi, bir dilekçe ile asıl hükmü veren mahkemeye veya temyiz incelemesini yapan Yargıtay dairesine yapılır (m. 441). Karar düzeltme yoluna başvurulması, hükmün icrasını durdurmaz. (m. 442, III). Taraflar, Yargıtay'dan karar düzeltme incelemesi sonuna kadar hükmün icrasının durdurulmasını da isteyemezler.

Karar düzeltme sebepleri m. 440, l'de sınırlı olarak sayılmıştır. Bu nedenle bunların dışındaki sebeplere dayanarak karar düzeltme yoluna başvurulamaz. Bu sebepler;

- Temyiz dilekçesi ve (kanuni süresi içinde verilmiş olması şartıyla) karşı tarafın cevap dilekçesinde ileri sürülüp hükme etkisi olan itirazların kısmen veya tamamen etkisiz bırakılmış olması,

- Yargıtay kararında birbirine aykırı fıkralar bulunması,

- Yargıtay incelemesi sırasında hükmün esasını etkileyen belgelerde bir hile veya sahteliğin ortaya çıkması ,

- Yargıtay kararının usul ve kanuna aykırı olmasıdır.

Yargıtay yapacağı inceleme sonucunda; karar düzeltme sebeplerini yerinde bulursa, Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucunda verdiği kararı düzeltir. Yani Yargıtay, vermiş olduğu bozma kararını onama kararına, onama kararını da bozma kararına dönüştürebilir.

Yargıtay yapacağı karar düzeltme incelemesinde; başvuru şartlarının olmadığını veya karar düzeltme sebeplerinin yerinde olmadığını tespit ederse karar düzeltme talebini reddeder.

Yargıtay yapacağı karar düzeltme incelemesi sonucunda, daha önce vermiş olduğu onama kararını bozma kararına dönüştürürse ve ilk derece mahkemesi Yargıtay'ın bozma kararına uyma kararı verirse, mahkeme

vermiş olduğu nihai karar ile, el çekmiş olduğu dosyayı tekrar inceler ve hüküm kurar.

III- OLAĞANÜSTÜ KANUN YOLU

1- Yargılamanın Yenilenmesi

Kesin olarak verilen veya, kesinleşmiş olan kararların, bazı ağır yargılama hataları ve eksiklikleri nedeniyle, kanunda sınırlı olarak sayılan koşullar altında, yargılamanın belirli bir süre içinde tekrar edilmesini sağlayan, kanun yolu benzeri hukuksal bir çaredir⁴⁷⁰.

Yargılamanın yenilenmesi ile amaçlanan, yargılama sonunda, hatalı olan, hatalı olduğu sanılan bir sonuca ulaşıldığında veya eksiklik söz konusu olduğunda, bu hataların düzeltilip, eksikliklerin giderilmesidir⁴⁷¹.

Yargılamanın yenilenmesi Hukuk Usul Muhakemeleri Kanununun, Hükümlere Karşı Müracaat Tarikleri, başlığı altında (m. 445-454) düzenlenmiştir. Doktrinde, yargılamanın yenilenmesinin olağanüstü bir yol olduğuna ilişkin görüş birliği olup; kanun yolu olup olmadığına ilişkin görüş birliği yoktur⁴⁷².

⁴⁷⁰ **Arslan:** s. 14, 48; **Postacıoğlu-** Usul, s. 775-776.

⁴⁷¹ **Arslan:** s. 16; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 525.

⁴⁷² **Sabri Şakir Ansay:** Muhakemenin İadesi, Adliye Ceridesi, 1938, 4/7, s.471-503; **Belgesay-** Şerh, s. 413; **Karafakih-** Usul, s.265; **Postacıoğlu-** Usul, s. 776, yargılamanın yenilenmesini olağanüstü bir yol olürük nitelendirdikleri halde, bu yolun bir kanun yolu olup olmadığını belirtmemektedirler. Buna karşılık; **Alangoya-** Usul, s. 472; **Berkin-** Usul, s. 224; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 525, bu yolun olağanüstü bir kanun yolu olduğunu açıkça söylemektedirler. Yargıtay da, yargılamanın yenilenmesini olağanüstü kanun yolu olarak nitelendirmektedir (HGK, 08.04.2004 tarih, 5-241/000241, www.corpus.com.tr).

Hukuk Usul Muhakemeleri Kanununda yargılamanın yenilenmesi sebepleri 445-446. maddelerinde düzenlenmiştir. Bunlar sınırlı sayıda olup, arttırılamaz.

Yargılamanın yenilenmesi yoluna kural olarak kararın tarafları başvurabilir. Fakat m. 446 uyarınca, yargılamanın yenilenmesini tarafların alacaklıları veya halefleri isteyebilecektir. Yine m. 445, b. 10 uyarınca, yargılamanın yenilenmesi yoluna ilk kesin hüküm lehine olan taraf başvurabilecektir.

Yargılamanın yenilenmesine başvuru süresi, m. 445, b. 1-7'de belirtilen haller için öğrenmeden itibaren üç ay; m. 445, b. 8-9'da belirtilen haller için tebliğden itibaren üç ay; m. 445, b.10 için ikinci hükmün kesinleşmesinden itibaren on yıl; m. 445, b.11 için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl; m. 446 uyarınca alacaklıların yargılamanın yenilenmesine başvuracağı hallerde bir aylık süreler öngörülmüştür (m. 447).

Yargılamanın yenilenmesi talebi, bir üst mahkemeye değil, kararı vermiş olan yerel mahkemeye dava dilekçesi ile yapılır (m. 448, I). Çünkü burada amaç verilmiş olan hükmün doğruluğunu kontrol etmek değil, belli ağırlıktaki hataları kaldırıp, eksiklikleri gidermektir⁴⁷³.

Yargılamanın yenilenmesini isteyen taraf, karşı tarafın bu dava nedeni ile uğrayabileceği zararı karşılamak üzere, mahkeme tarafından belirlenecek teminatı göstermek zorundadır (m. 453).

---

⁴⁷³ **Arslan:** s. 148; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 532.

Yargılamanın yenilenmesi davası kural olarak hükmün icrasını kendiliğinden durdurmaz. Ancak mahkeme hükmün icrasının ertelenmesini kabul ederse, icranın geri bırakılmasına karar verebilir. Burada hükmün icrasının ertelenmesine karşılık teminat almak şarttır (m. 449).

Yargılamanın yenilenmesi talebi hakkında mahkemenin verdiği karara karşı, diğer koşullar da mevcut ise, olağan kanun yoluna başvurulabilir (m. 452)⁴⁷⁴.

C- HÜKMÜN KESİNLEŞMESİ

I- TANIMI

Kesinleşme; nihai kararlar için öngörülen olağan kanun yollarının tüketilmesini ve bunun sonucunda bu kararların artık yargısal gerçeği yansıtarak belli istisnai durumlar dışında (temyiz ve karar düzeltme), hiçbir surette tartışma konu yapılmamasını, ifade eder⁴⁷⁵.

Kesin hüküm kurumunun temelinde yatan düşünce; aynı uyumsuzluk konusunda yeni davaların açılmasını önlemek, dava konusunu belli bir noktadan sonra açık ve kesin bir biçimde çözüme kavuşturmak, birbiri ile çelişkili hükümlerin verilmesine engel olmak ve böylelikle bireylerin hukuka ve adalete olan güvenlerini korumaktır⁴⁷⁶.

⁴⁷⁴ Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. **Ramazan Arslan**: Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977.

⁴⁷⁵ **Önen**- MYH, s. 426.

⁴⁷⁶ **Arslan**: s.1-2; **Bilge-Önen**: s. 686-687; **Gürdoğan**- Hüküm, s. 7-8; **Mustafa Çenberci**: Hukuk Davalarında Kesin Hüküm (AD 1964, yıl 55, s. 1132-1133, 1137); **Domanıç**: s. 4-5; **Sami Selçuk**: Medeni Usul Hukukunda Kesin Hüküm, Şartları, Kesin Hüküm İtirazı (AD 1973/11, s. 937-956).

Kesin hüküm kamu düzenine ilişkindir⁴⁷⁷. Bu nedenle taraflar açık ve örtülü olarak vazgeçemezler, sözleşme ile bertaraf edemezler ve mahkeme de kesin hükmü kendiliğinden dikkate almak zorundadır⁴⁷⁸.

II- TÜRLERİ

Kesin hüküm; şekli anlamda kesin hüküm ve maddi anlamda kesin hüküm olmak üzere iki türdür.

1- Şekli Anlamda Kesin Hüküm

Mahkemelerin nihai kararları için öngörülen olağan kanun yollarının (temyiz ve karar düzeltme)⁴⁷⁹ tüketilmesi; yani artık o karara karşı olağan kanun yollarına gidilememesi ile, şekli anlamda kesin hüküm meydana gelir⁴⁸⁰. Şekli anlamda kesin hüküm Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda ayrı bir kurum olarak düzenlenmemiştir; ancak temyiz ve yargılamanın yenilenmesi bölümlerindeki "kesinleşme" kavramı ile şekli anlamda kesin hüküm kastedilmiştir⁴⁸¹.

⁴⁷⁷ **Arslan:** s. 2; **Domanıç:** s. 5, 6; **Selçuk:** s. 945; **Hayrullah Fütuhi Töre:** Hukuk Davalarında Kesin Hükmün Uygulanışı ve Şartları (ABD 1973, C. 30, S. 2, s. 240-251) s. 241-242.

⁴⁷⁸ **Çenberci:** s. 1143; **Domanıç:** s. 6; **Töre:** s. 242 .

⁴⁷⁹ İstinaf mahkemelerinin kurulup faaliyete geçmesi ile; istinaf ve temyiz yollarının tüketilmesi ile şekli anlamda kesin hüküm meydana gelecektir.

⁴⁸⁰ **Alangoya-** Usul, s. 543; **Ansay-** HYU, s. 385; **Çenberci:** s. 1134; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 13; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 812; **Selçuk:** s. 939; **Tanrıver-** İcra, s. 146.

⁴⁸¹ **Bilge/Önen:** s. 688; **Çenberci:** s. 1134; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 14; **Selçuk:** s. 939.

Verildikleri anda kesin olan nihai kararlar ve özel kanun hükümleri ile aleyhine temyiz yoluna başvurulamayacağı öngörülen nihai kararlar için şekli anlamda kesinlik, nihai kararların verildikleri anda doğar⁴⁸².

Hükme karşı temyiz yolunun açık olduğu hallerde, süresinde temyiz yoluna başvurulmaması veya temyizden feragat halinde, hüküm şekli anlamda kesinlik kazanır⁴⁸³.

Hükme karşı temyiz yolunun açık, karar düzeltme yolunun kapalı kapalı olduğu hallerde (m. 440,III) hükme karşı temyiz yoluna başvurulmuş ise, Yargıtay'ın onama kararı ile hüküm şekli anlamda kesinlik kazanır⁴⁸⁴.

Yargıtay'ın temyiz incelemesi sonucu verdiği onama kararına karşı karar düzeltme yolunun açık olduğu hallerde, süresinde bu yola başvurulmazsa veya süresinde bu yola başvurulur ve bu talep reddedilir veya kabul edilerek onama kararı verilir ise, hüküm şekli anlamda kesinlik kazanır⁴⁸⁵.

---

⁴⁸² **Alangoya-** Usul, s. 543; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 19, 20; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 812; **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s. 473; **Selçuk:** s. 939.

⁴⁸³ **Alangoya-** Usul, s. 543; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 23, 24; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 812-813; **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s. 473; **Selçuk:** s. 939.

⁴⁸⁴ **Alangoya-** Usul, s. 543; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 24; **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s. 473-474k; s. 939.

⁴⁸⁵ **Alangoya-** Usul, s. 543; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 24; **Pekcanitez/Atalay/Özeker:** s. 473-474 **Selçuk:** s. 939.

2- Maddi Anlamda Kesin Hüküm

a- Genel Olarak

Maddi anlamda kesin hüküm, m. 237'de düzenlenmiş ancak, tanımı yapılmamıştır. Maddede sadece maddi anlamda kesin hükmün varlığı için gerekli şartlar düzenlenmiştir. Bu şartlar, davanın taraflarının, konusunun ve sebebinin aynı olmasıdır. Maddi anlamda kesin hüküm; mahkemelerin yargısal kararlarına tanınan kanuni gerçeklik vasfını ifade eden bir kavramdır⁴⁸⁶.

Maddi anlamda kesin hüküm ile amaçlanan;

- Mahkeme kararlarına güvenilmesini, saygı duyulmasını ve uyulmasını sağlamak,
- Hüküm ile çözümlenmiş olan taraflar arasındaki uyuşmazlığın, geleceğe etkili ve devamlı bir biçimde kesin olarak son bulmasını sağlamak,
- Birbiri ile çelişik hükümlerin verilmesini önlemektir⁴⁸⁷.

Maddi anlamda kesin hüküm kamu düzenine ilişkin olduğundan; mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınır, taraflarca açıkça veya

---

⁴⁸⁶ **Çenberci:** s.1135; **Domanıç:** s. 4; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 29; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 814; **Selçuk:** s. 941; **Tanrıver-** İcra, s. 150.

⁴⁸⁷ **Çenberci:** s.1137; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 29, 30; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 814; **Tanrıver-** İcra; s. 150.

örtülü olarak ortadan kaldırılamaz⁴⁸⁸. Ayrıca taraflar davanın her aşamasında kesin hüküm itirazında bulunabilirler⁴⁸⁹.

Maddi anlamda kesin hükmün olumlu ve olumsuz olmak üzere iki etkisi vardır. Olumlu etki, kesin hükümle mahkemenin ve davanın taraflarının bağlı olması ve lehine karar verilen kişinin hakkının inkar edilememesidir⁴⁹⁰. Olumsuz etki ise, kesin hükme konu olan uyuşmazlığın yeni bir dava konusu yapılamaması, artık o konuda, yeni bir karar alınamamasıdır⁴⁹¹.

Maddi anlamda kesin hüküm, kural olarak hüküm fıkrası hakkında geçerlidir⁴⁹². Çünkü taraflar arasındaki uyuşmazlık hakkında mahkemenin son sözü hüküm fıkrasındadır. Ancak bu kuralın istisnaları da vardır. İlki, hüküm fıkrasının açık olmadığı hallerde, hüküm fıkrasının kapsamını belirlemek için gerekçeden yararlanılır⁴⁹³. İkinci olarak, hüküm fıkrasının zorunlu surette gerekçeye bağlı olduğu hallerde gerekçeden yararlanılır⁴⁹⁴. Üçüncü olarak da, bir talebin geçici olarak reddedilip reddedilmediğinin veya yeniden dava konusu yapıp yapılmayacağını gerekçeden anlaşılacağı hallerde, gerekçeden yararlanılır⁴⁹⁵.

⁴⁸⁸ **Çenberci:** s.1139 vd; **Domaniç:** s. 44; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 59; **Selçuk:** s. 941.

⁴⁸⁹ **Çenberci:** s.1139 vd; **Domaniç:** s. 44; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 59; **Selçuk:** s. 941.

⁴⁹⁰ **Çenberci:** s.1138; **Domaniç:** s. 4; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 50; **Önen-** Usul, s. 329, 330; **Selçuk:** s. 942; **Nevhis Deren Yıldırım:** Türk, İsviçre, Alman Medeni Usul Hukukunda Kesin Hükümün Subjektif Sınırları, İstanbul 1996, s. 15.

⁴⁹¹ **Çenberci:** s.1138; **Domaniç:** s. 4; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 52; **Önen-** Usul, s. 329, 330; **Selçuk:** s. 942.

⁴⁹² **Domaniç:** s. 32; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 40; **Karafakih-** Usul, s. 172; **Kuru-** HMU, C.V, s. 5049; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 823; **Selçuk:** s. 951; **Töre:** s. 251.

⁴⁹³ **Domaniç:** s. 34; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 43; **Kuru-** HMU, C.V, s. 5050; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 824; **Selçuk:** s. 953; **Töre:** s. 251.

⁴⁹⁴ **Domaniç:** s. 33-34; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 44; **Kuru-** HMU, C.V, s. 5051; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 824; **Selçuk:** s. 953; **Töre:** s. 251.

⁴⁹⁵ **Gürdoğan-** Hüküm, s. 43; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 824; **Selçuk:** s. 953; **Töre:** s. 251.

b- Şartları

aa- Uyuşmazlığı Çözen Nihai Bir Karar Olmalı

Bir kararın kesin hüküm niteliği kazanabilmesi için, mahkeme tarafından şekil ve şartlara uygun, çekişmeli bir konuya ilişkin olarak verilen nihai bir karar olmalıdır⁴⁹⁶. Bu bağlamda verilen mahkeme kararları⁴⁹⁷, hakem kararları⁴⁹⁸, mahkemenin görevli ve yetkili olmadığı davalarda verdiği kararlar⁴⁹⁹ kesin hüküm etkisine sahiptir.

bb- Şekli Anlamda Kesin Hüküm Gerçekleşmiş Olmalı

Maddi anlamda kesin hükmün meydana gelmesi için, öncelikle şekli anlamda kesin hükmün gerçekleşmiş olması gerekmektedir⁵⁰⁰. Mahkeme şekli anlamda kesinliğin gerçekleşip gerçekleşmediğini araştırmak zorundadır⁵⁰¹.

---

⁴⁹⁶ **Alangoya-** Usul, s. 586; **Çenberci:** s.1144-1145; **Domanıç:** s. 8 vd.; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 44; **Selçuk:** s. 944, 946-947; **Töre:** s. 243.

⁴⁹⁷ **Çenberci:** s. 1145; **Domanıç:** s. 16; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 38; **Selçuk:** s. 946.

⁴⁹⁸ **Çenberci:** s. 1146; **Domanıç:** s. 19; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 38; **Selçuk:** s. 950.

⁴⁹⁹ **Çenberci:** s. 1151; **Selçuk:** s. 948.

⁵⁰⁰ **Çenberci:** s. 1156; **Selçuk:** s. 953.

⁵⁰¹ **Çenberci:** s. 1156; **Selçuk:** s. 953.

cc- Tarafları, Dava Konusu ve Dava Sebebi Aynı Olmalı

aaa- Tarafları Aynı Olmalı

Bir davada davacı ve davalı olmak üzere iki taraf vardır. Bu taraflar birden fazla kişiden oluşabilir. Hukukumuzda kesin hükmün nisbiliği söz konusu olduğundan hüküm sadece davanın tarafları hakkında kesin hüküm etkisini gösterir⁵⁰².

Kesin hükümden söz edebilmek için; kesinleşen hükümdeki taraflar ile, ikinci kez açılan davanın taraflarının aynı olması gerekir⁵⁰³. Burada tarafların aynı olmasından kastedilen; fiziki anlamda ayniyet değil, hukuki anlamda ayniyettir⁵⁰⁴. Yani davada şahsen bulunmak şart değildir, hukuken temsil edilmek de yeterlidir. Örneğin; bir kimsenin kendini mahkemelerde temsil ettirmek üzere bir vekil atamış olması halinde, vekilin bu sıfatla açtığı veya ona karşı vekil sıfatı ile açılan davalarda, davacı ve davalı bizzat vekil değil, hukuken temsil edilen müvekkildir. Ayrıca tarafların aynı olması, tarafların her iki davada da, davacı veya davalı olmalarını gerektirmez.

Taraf kavramına davanın taraflarının cüz'i halefleri dahildir⁵⁰⁵. Cüz'i halefler, hükmün kesinleşmesinden sonra, kesin hükmün konusu olan hakkı devralan kişilerdir. Devir halinde davanın devralan kişiye karşı sürdürülmesi gerekir. Davanın açılmasından sonra, hükmün kesinleşmesinden önce dava

⁵⁰² **Alangoya-** Usul, s. 548; **Çenberci:** s.1160; **Domanıç:** s. 40-42; **Pekcanitez/Atalay/Özkes:** s. 476; **Saim Üstündağ:** Kesin Hükmün Hukuki Haleflere Etkisi (İBD 1961. C. 35, s. 227); **Yıldırım:** s. 15, 49.

⁵⁰³ **Alangoya-** Usul, s. 547; **Çenberci:** s.1159; **Domanıç:** s. 45 vd.; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 82; **Pekcanitez/ Atalay/Özkes:** s. 476.

⁵⁰⁴ **Domanıç:** s. 47; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 86.

⁵⁰⁵ **Çenberci:** s.1161; **Domanıç:** s. 51; **Gürdoğan:** s. 87; **Pekcanitez/Atalay/Özkes:** s. 476; **Üstündağ-** Hüküm, s. 234; 1. HD 19. 09. 1989, 17863/9806 (YKD 1989/7-9, s. 1725).

konusu temlik edilirse, kesin hükmün halefiyet kurallarına göre, devralana da etki etmesi gerekir.⁵⁰⁶ Ancak m.186 buna izin vermemektedir. Çünkü burada davacı için iki seçim hakkı doğar; davacı ya, temlik eden ile yürüttüğü davadan vazgeçip, cüz'i halefe (devralan) karşı aynı davanın devam etmesini isteyecek (bu durumda taraf değişikliği vardır), ya da temlik eden kişiye karşı yürüttüğü davaya tazminat davası olarak bakılmasını talep edecektir (bu durumda dava konusunun değişimi sözkonusudur)⁵⁰⁷. Külli halefler de, taraf kavramına dahildir⁵⁰⁸. Şöyle ki, külli halefiyette; kişinin tüm aktif ve pasifini kabul etmiş olurlar.⁵⁰⁹ Örneğin; mirasçılar ölen kişinin tüm hak ve borçlarının halefi olurlar.

Fer'i müdahil 3. kişi olup, taraf değildir⁵¹⁰. Bu nedenle fer'i müdahil hakkında hüküm verilmez. Müdahil hakkında hüküm verilmeyeceği, davanın esası ile ilgilidir. Fer'i müdahil, müdahale giderlerine mahkum edilebileceği gibi, adli yardım talebinde bulunursa bu talebi hakkında karar verilir⁵¹¹.

Vekiller ve kanuni temsilcilerin katıldığı davalarda kesin hüküm etkisini temsil edilen kişiler hakkında gösterir⁵¹². Bu nedenle vekil veya kanuni temsilci daha sonra aynı konuda kendi adlarına dava açabilirler.

⁵⁰⁶ **Domaniç:** s. 51; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 87; **Yıldırım:** s. 77.

⁵⁰⁷ **Domaniç:** s. 51; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 87, **Yıldırım:** s. 77.

⁵⁰⁸ **Çenberci:** s.1162; **Domaniç:** s. 50; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 87; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 820; **Pekcanitez/ Atalay/ Özkes:** s. 476.

⁵⁰⁹ **Yıldırım:** s. 74.

⁵¹⁰ **Çenberci:** s.1159; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 88, 89; **Hakan Pekcanitez:** Medeni Usul Hukukunda Fer'i Müdahale, Ankara 1992, s. 164; **Karafakih-** Usul, s. 135; **Önen-** MYH, s. 76; **Pekcanitez/Atalay/Özkes:** s. 477; **Süha Tanrıver:** Medeni Usul Hukukunda Derdestlik İtirazı, Ankara 1998, s. 62-63; **Yılmaz-** Islah, s. 188.

⁵¹¹ **Pekcanitez:** s. 165.

⁵¹² **Çenberci:** s.1168; **Domaniç:** s. 48; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 86; **Pekcanitez/ Atalay/ Özkes:** s. 477; **Töre:** s. 245.

Müteselsil borçlulukta; müteselsil borçlulardan her biri ayrı taraf sayıldığından; borçlulardan birine karşı alınan kesin hükmün diğer borçlulara etkisi yoktur⁵¹³. Ancak müteselsil borçlu ortak bir def'i veya itiraz ileri sürerek davayı kazanırsa, diğer müteselsil borçlular da bundan yararlanır ve kesin hüküm etkisini gösterir⁵¹⁴.

bbb- Dava Konusu Aynı Olmalı

Kesin hükmün söz konusu olabilmesi için, her iki davanın da, konularının aynı olması gerekir (m. 237). Yani önceki davanın hüküm fıkrası ile, sonraki davanın talep sonucu aynı ise, dava konuları aynı demektir⁵¹⁵.

Her iki davanın konusunun; fiziki bakımdan, miktar veya adet bakımından aynı olması ve her iki davada aynı eşya üzerinde aynı hakkın talep edilmiş olması gerekmektedir⁵¹⁶. Örneğin; ilk davada bir gayrimenkul üzerinde mülkiyet hakkı talep edilmiş, ikinci davada ise, aynı gayrimenkul üzerinde intifa hakkı talep edilmiş ise, kesin hüküm söz konusu olmaz.

Dava konusunda meydana gelecek olan bozulma, azalma, çoğalma kesin hüküm bakımından bir değişiklik yaratmaz⁵¹⁷.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda, kısmi dava açılmasına izin verilmiştir. Kişi alacağının bir kısmını dava etse ve bu dava reddedilse,

---

⁵¹³ **Çenberci:** s.1164, 1165; **Domanıç:** s. 64 vd.; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 477.

⁵¹⁴ **Domanıç:** s. 66 vd.

⁵¹⁵ **Gürdoğan-** Hüküm, s. 76; **Kuru-** HMu, C.V, s. 4987-4988; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 813.

⁵¹⁶ **Çenberci:** s.1164, 1165; **Domanıç:** s. 76; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 75; **Töre:** s. 248-249.

⁵¹⁷ **Çenberci:** s.1164; **Domanıç:** s. 77.

bakiye alacak tekrar dava konusu yapılabilir⁵¹⁸. Ancak açılan kısmi davada verilen red kararı, bütünü etkiliyorsa, (Örneğin; kısmi davada sözleşmenin geçersizliğine karar verilmişse) o zaman alacağın kalan kısmı için açılan ikinci davada kesin hüküm itirazı söz konusu olur⁵¹⁹. İlk dava alacağın tamamına ilişkinse ve reddedilmişse; alacağın bir kısmı için açılacak ikinci davada (kısmi dava) kesin hüküm söz konusu olacaktır⁵²⁰. Kısmi davanın kabul edilmesi ve bu hükmün kesinleşmesi halinde, geri kalan kısım için açılan ikinci davada, dava konuları aynı olmadığından, kesin hüküm söz konusu olmayacaktır⁵²¹.

Aynı şekilde alacaklının açmış olduğu alacak davası mahkeme tarafından esasa ilişkin incelemelerden sonra reddedilir ve daha sonra alacaklı faize ilişkin dava açarsa; alacak mevcut olmadığından bu alacağa bağlı faiz de talep edilemeyeceği için, faizle ilgili dava reddedilir⁵²².

Hakim bütün bu hususları değerlendirerek, dava konusunun aynı olup olmadığına karar verecektir.

ccc- Dava Sebebi Aynı Olmalı

Dava sebebi, bir davada davacının iddiasını, talep sonucunu dayandırdığı vakıalardır⁵²³. Ancak bazı hukukçular, dava sebebinin hukuki

⁵¹⁸ **Domaniç:** s. 80; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 77.

⁵¹⁹ **Domaniç:** s. 80; **Kuru-** HMu, C.V, s. 4994; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 478-479.

⁵²⁰ **Domaniç:** s. 78, 79; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 77.

⁵²¹ **Domaniç:** s. 79 vd.; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 478-479.

⁵²² **Gürdoğan-** Hüküm, s. 78; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 479.

⁵²³ **Alangoya-** Usul, s. 551; **Baki Kuru:** Hukuk Usulünde Dava Sebebi (AD 1967/4, s.245; **Çenberci:** s.1173, 1174; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 79; **Kuru-** HMu, C.V, s. 4995; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 816; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 477; **Saim Üstündağ:** İddia ve Müdafanın Değiştirilmesi Yasağı, İstanbul 1967, s. 50 vd.; **Tanrıver-** Derdestlik,

sebeup olarak anlaşılması gerektiğini ileri sürmektedirler.⁵²⁴ Vakıaların dayandığı hukuki sebepler dava sebebi deđildir⁵²⁵. Çünkü hukuki sebeplere ilişkin tarafların iddiaları ile hakim bağlı değildir, kendiliğinden dikkate alır⁵²⁶.

Hakim, iki davanın dayanağını teşkil eden vakıaları inceleyerek kesin hükmü değerlendirecektir. Eğer ilk dava ile aynı vakıalara dayanılarak ikinci kez dava açılmışsa, ikinci dava kesin hüküm nedeniyle reddedilecektir. Örneğin; şiddetli geçimsizlik nedeni ile açılan boşanma davası reddedilmişse, tekrar aynı sebebe dayanılarak boşanma davası açılırsa, bu dava kesin hüküm nedeniyle reddedilir.

Hakim iki davanın sebeplerinin aynı olup olmadığını araştırırken, her iki davadaki talep sonuçlarının dayanağı olan vakıaları karşılaştıracaktır. Hakim, eğer ikinci davada ileri sürülen vakıaların yeni vakıalar olduğunu tespit ederse, davayı kesin hüküm nedeni ile reddetmez. İkinci davada ileri sürülen bu yeni vakıaların, kesin hükümden önce veya sonradan meydana gelmiş olmasının önemi yoktur. Ancak kesin hükümden önceki vakıalar ileri sürülüyorsa, bu vakıaların birinci davada dava sebebi olarak ileri sürülmemiş olması gerekir. Eğer ikinci davada, kesin hükümden sonra meydana gelen vakıalar ileri sürülüyorsa, dava sebepleri zaten ayrıdır ve ikinci dava kesin hüküm sebebi ile reddedilmez.

---

s. 88; **Töre:** s.250; **Yavuz Alangoya:** Medeni Usul Hukukunda Vakıaların ve Delillerin Toplanması İlişkin İlkeler, İstanbul 1979, s. 106 vd.; **Yılmaz-** Islah, s. 129-130.

⁵²⁴ **Domanıç:** s. 82-92; **Postacıoğlu-** Usul, s. 685- 699.

⁵²⁵ **enberci:** s.1174; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 79-80; **Kuru/Arslan/Yılmaz-** Usul, s. 817F; **Pekcanitez/Atalay/zekes:** s. 477.

⁵²⁶ **Ansay-** HYU, s. 230 vd.; **enberci:** s.1173; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 79-80.

c- Maddi Anlamda Kesinliğe Elverişli Olmayan Hükümler

Maddi anlamda kesinlik yargısal hükme karşı kanun tarafından tanınmış gerçeklik vasfı olduğu için⁵²⁷, kesin hükmün alanı yargısal hükümlerdir. Ancak yargısal hükümlerin hepsi maddi anlamda kesin hükme elverişli değildir. Kesinliğe elverişli olan hükümler, çekişmeli yargıya ilişkin hükümlerdir.

Maddi anlamda kesinliğe elverişli olmayan hükümler aşağıdaki şekilde sayılabilir.

- Çekişmesiz yargı kararları şekli anlamda kesin hükme elverişli olsa bile maddi anlamda kesin hükme elverişli değildir.⁵²⁸

- Geçici nitelikteki tedbir için verilen mahkeme kararları, mahkemenin idari nitelikteki tasarrufları kesin hüküm teşkil etmezler⁵²⁹. Çünkü bu kararlar, kararı almaya sevkeden etkenlerin değişmesiyle değiştirirler⁵³⁰.

- Şekli anlamda kesin hükme elverişli olmayan kararlara hakim her an müdahale edebileceği için, bu kararlar da kesin hükme elverişli değildir⁵³¹. Örneğin; ara kararlar, nihai karar olmadıkları ve yargılamanın sonuna kadar dönülebilen kararlar olduğundan kesin hükme elverişli değildirler.

---

⁵²⁷ Bkz. yuk. dn. 483.

⁵²⁸ **Ansay-** HYU, s. 363; **Arslan:** s. 64; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 35; **Karafakih-** Usul, s. 171; **Yıldırım:** s. 77.

⁵²⁹ **Çenberci:** s. 1151-1152; **Domaniç:** s. 16; **Selçuk:** s. 945.

⁵³⁰ **Domaniç:** s. 16; **Selçuk:** s. 945.

⁵³¹ **Çenberci:** s. 1152, 1156; **Gürdoğan-** Hüküm, s. 35; **Selçuk:** s. 944- 945.

- İcra mahkemesi kararları , istihkak davalarında ve ihalenen feshi davalarında verilen kararlar hariç olmak üzere⁵³², kesin hükme elverişli olmayan kararlardandır⁵³³.

- Şeklen eksik kararlar ile görev ve yetki tecavüzü olan kararlar yok sayıldıklarından kesin hükme elverişli değildirler⁵³⁴.

-Yargılama şartlarının olmamasından veya engellerinin bulunmasından dolayı davanın reddi halinde, hüküm aynı yargılama şartı veya engeli bakımından kesinlik gösterse de, bunların giderilmesinden sonra dava yeniden açılabilirliğinden, işin esası açısından kesin hüküm sözkonusu olmaz⁵³⁵.

- Sulh, feragat ve kabul üzerine verilen kararlar, kesin hükme elverişli değildir⁵³⁶. Şöyle ki; sulh, feragat ve kabul taraf işlemleri olup, maddi hukuk kurallarına bağlıdır ve kesin hükmün tersine bu kararların fesih ve iptalleri mümkün olduğundan kesin hüküm teşkil etmezler⁵³⁷. Ancak feshedilmedikleri sürece de, kesin hüküm sonuçlarını doğururlar.

---

⁵³² Ayrıca konumuz dışında olmakla beraber, İcra Taktik Merciiinin cezaya ilişkin kararları da, maddi anlamda kesin hükme elverişlidir (**Domaniç**: s. 17).

⁵³³ **Arslan**: s. 65-68; **Baki Kuru**: İcra ve İflas Hukuku. C. II, İstanbul 1990, S: 1107, 1451-1452; **Çenberci**: s. 1152; **Domaniç**: s. 17; **Gürdoğan**- Hüküm, s. 39; **Kuru/Arslan/Yılmaz**- İcra, s. 45; **Selçuk**: s. 945; **Töre**: s. 244.

⁵³⁴ **Domaniç**: s. 8 vd.; **Selçuk**: s. 945.

⁵³⁵ **Selçuk**: s. 945.

⁵³⁶ **Çenberci**: s. 1152-1153; **Gürdoğan**- Hüküm, s. 36-37; **Selçuk**: s. 945-946; **Süha Tanrıver**: Mahkeme Huzurunda Yapılan Sulhler (AÜSBFD, 1994/1-2, s. 343, dn. 40); **Süha Tanrıver**: Mahkeme Huzurunda Yapılan Kabuller (ABD, 1996/1, s. 36, dn. 37).

⁵³⁷ **Çenberci**: s. 1153; **Gürdoğan**- Hüküm, s. 37; **Tanrıver**- Sulh, s. 343, dn. 40; **Tanrıver**- Kabul, s. 36, dn. 37; **Selçuk**: s. 945-946.

- Doktrinde değişiklik davası olarak adlandırılan ve hükmün değişen koşullar nedeniyle yeniden incelenmesinin mümkün olduğu hallerde mutlak bir kesinlik yoktur.

D- HÜKMÜN İCRA EDİLEBİLMESİ

I- GENEL OLARAK

Kural olarak, bir mahkeme ilâmının icra edilebilmesi için kesinleşmesine gerek yoktur⁵³⁸.

Kesinleşmeden icra edilebilecek olan ilâmlarda, temyiz yoluna başvurulmuş olması ilâmın icrasını durdurmaz⁵³⁹. Bu nedenle ilâmı temyiz eden borçlu icrayı durdurmak istiyorsa, teminat yatırıp Yargıtay'dan icranın geri bırakılması kararı alması gerekir (m. 443, I; m. 36). Ancak mahkeme hükmüne karşı temyiz yoluna gidilmiş, hüküm Yargıtay tarafından onanmış ve bu onama kararına karşı karar düzeltme yoluna gidilmiş olması halinde, teminat göstermek suretiyle Yargıtay'dan icranın geri bırakılmasına ilişkin bir karar alınamaz⁵⁴⁰.

Fakat istisnai olarak bazı ilâmların icra edilebilmeleri için kesinleşmeleri gerekmektedir⁵⁴¹. Bu düzenlemenin nedeni ise, kararın temyiz incelemesi sonucunda bozulması halinde, eski hale iadenin sağlanmasının zor olacağıdır⁵⁴². Bu istisnai haller aşağıda incelenecektir.

---

⁵³⁸ **Tanrıver-** İcra, s. 151.

⁵³⁹ **Tanrıver-** İcra, s. 159.

⁵⁴⁰ **Tanrıver-** İcra; s. 160-161.

⁵⁴¹ **Tanrıver-** İcra, s. 151.

⁵⁴² **Necip Bilge:** Medeni Yargılama Hukukunda Karar Düzeltme, Ankara 1973, s. 171-172; **Domanıç:** s. 27.

II- KESİNLEŞMEDEN İCRA OLUNAMAYACAK HÜKÜMLER

İcra edilebilmeleri için kesinleşmesi gereken ilâmlar aşağıdaki şekilde sayılabilir:

- Gayrimenkule ve gayrimenkul üzerindeki aynı haklara ilişkin ilâmların icra edilebilmeleri için kesinleşmeleri gerekmektedir (m. 443, IV). Örneğin; gayrimenkul üzerinde mülkiyet hakkına ilişkin alınan bir ilâmın icra edilebilmesi için kesinleşmesi gerekmektedir. Gayrimenkul üzerindeki kişisel hakka ilişkin ilâmların icra edilebilmeleri ise, kesinleşme şartına bağlı değildir.

- Aile ve şahsın hukukuna ilişkin ilâmlar, kesinleşmedikçe icra edilemez (m. 443, IV). Örneğin; babalık davası sonucunda verilen ilâmın icra edilebilmesi için kesinleşmesi gerekmektedir. Fakat nafaka verilmesine ilişkin ilâmlar, aile hukukuna ilişkin ilâmlar arasında yer almalarına rağmen, kanundaki açık hüküm gereği (m. 443, III) kesinleşmeden icra edilebilir.

- Hakem kararları kesinleşmedikçe icra edilemez (m. 536)⁵⁴³. Hakem kararına karşı temyiz yoluna başvurulmuş ve karar onanmışsa, bu kararın icra edilebilmesi için başkaca işleme gerek yoktur, artık karar kesinleşmiştir⁵⁴⁴. Mahkeme başkanının veya hakimin onayına gerek yoktur; kesinleşme şerhi vermesi hükmün icra edilebilmesi için yeterlidir⁵⁴⁵. Ancak hakem kararı süresinde temyiz edilmediği için kesinleşirse, mahkeme

⁵⁴³ **Yavuz Alangoya:** Medeni Usul Hukukunda Tahkim Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973, s. 200 vd.; **Pekcanitez/Atalay/Özekes:** s. 626; **Tanrıver-** İcra, s. 154; **Taşkın:** s.142.

⁵⁴⁴ **Alangoya-** Usul, s. 639; **Tanrıver-** İcra, s.154 .

⁵⁴⁵ **Bilge/Önen:** s. 771; **Oğuz İmregün:** Hakem Kararlarının İcrası ve Tekemmülü, (IV. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Bildiriler ve Tartışmalar, 29 Kasım-4 Aralık 1965, Ankara 1966, s. 163 vd.).

başkanının veya hakimin onayı önemlidir. Bu onay hükmün icra edilebilir hale gelmesini sağlar⁵⁴⁶.

- Yabancı mahkeme ilâmının tenfizine ilişkin karar temyiz edilirse, icra durdurulur ve temyiz incelemesi sonuçlanmadan önce icra edilemez (MÖHUK m. 41, II, c. 2). MÖHUK'da karar düzeltme yoluna başvuru halinde, hükmün icrasının durdurulacağı veya devam edeceğine ilişkin bir düzenleme yoktur. Ancak m. 442 uyarınca, karar düzeltme yoluna başvurulmuş olması, tenfizine karar verilen yabancı mahkeme ilâmının icrasını durdurmaz.

- Tenfizine karar verilen yabancı hakem kararı, temyiz incelemesi sonuçlanmadan önce icra edilemez; eğer icra edilmeye başlanmışsa; icra, temyiz incelemesi sonuçlanıncaya kadar geri bırakılır (MÖHUK m.44, II; m. 41,I, c.2). Yabancı hakem kararlarının tenfizi talebinin kabul ve reddine ilişkin kararlarına karşı, karar düzeltme yolu kapalıdır (m. 440, III).

- Ceza ilâmlarının tazminata ve yargılama giderlerine ilişkin kısmının icra edilebilmesi için, bu ilâmların kesinleşmiş olması gerekir (5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun m. 4).

- Sayıştay Kanunu m. 64, Türk Ticaret Kanunu m. 35, 3894 sayılı Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu m. 131, I hükümleri uyarınca verilen hükümler kesinleşmedikçe icra olunamaz.

---

⁵⁴⁶ **Alangoya-** Tahkim, s. 200; **Bilge/Önen:** s. 771.

E- İHTİYATİ TEDBİRİN KALKMASI

Kural olarak mahkemenin esas hakkındaki hükmünü tefhim veya tebliğ etmesiyle tedbir kendiliğinden kalkar, mahkemenin açıkça ihtiyati tedbirin kalkmış olduğunu belirtmesine gerek yoktur.

Ancak mahkeme hükümde, tedbirin devamına da, karar verebilir. Mahkemece verilen hüküm, tedbir talep eden tarafın lehine ise, mahkeme hükmün icrasını sağlayabilmek için tedbirin bir süre daha (hüküm kesinleşinceye kadar) devamına karar verebilir (m. 112)⁵⁴⁷.

Hüküm verilirken, tedbirin devamına ilişkin bir karar verilmemişse, tedbir kendiliğinden kalkacaktır⁵⁴⁸. Bu durumda aynı mahkemeden tedbir talep etmek mümkün olmadığı gibi, başka bir mahkemeden de tedbir talep etmek mümkün değildir⁵⁴⁹; çünkü hüküm henüz kesinleşmemiştir.

Yukardaki açıklamalar esasa ilişkin nihai kararlar ve davanın konusuz kalması halinde verilen kararlar için geçerlidir. Usule ilişkin nihai kararlarda durum farklıdır. Şöyle ki; usule ilişkin nihai kararlar davaya başka bir mahkemede devam edilmesi ihtimali yok ise, kararın tefhim veya tebliğinden itibaren ihtiyati tedbir kendiliğinden kalkar (m.112). Ancak davaya başka bir mahkemede devam etme imkanı varsa, ihtiyati tedbir hemen kalkmaz,

---

⁵⁴⁷ Boşanma davasının reddine veya kabulüne ilişkin hükümde, tedbir nafakasının açıkça devamına karar verilmemiş olsa bile, tedbir nafakasına ilişkin ihtiyati tedbir kararı boşanma davasına ilişkin hüküm kesinleşinceye kadar devam eder. (**Kuru- İcra**, s. 2218 vd.).

⁵⁴⁸ **Cura**: s. 2; **Kuru- HMu**, C. IV, s. 4371.

⁵⁴⁹ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**: s. 588.

davanın açılmamış sayılmasına karar vermek için gereken zamana kadar beklemek gerekir⁵⁵⁰.

Hukuk Usul Muhakemeleri Kanunu m. 409 gereğince dosyanın işleminden kaldırılması halinde, o davada verilmiş olan ihtiyati tedbir kararı bir ay süre ile geçerli kalır⁵⁵¹. Ancak dosyanın işleminden kaldırılmasından itibaren, dava bir ay içinde yenilenmezse, ihtiyati tedbir hükümsüz kalır (İİK m. 264, IV kıyasen).

§ 2- MADDİ HUKUK BAKIMINDAN HÜKMÜN DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Maddi hukuk bakımından hükmün doğurduğu sonuç, zamanaşımının on yıla çıkmasıdır.

İlâma dayanan takip, son işlem üzerinden on yıl geçmekle zamanaşımına uğrar (İİK m. 39, I). Bu hüküm uyarınca ilâmlar on yıllık zamanaşımına tabidirler⁵⁵². İlâmın verilmesi tarihinden itibaren on yıl içinde karşı tarafa tebliğ edilmezse, ilâm zamanaşımına uğrar (İİK m. 39, I; BK m. 135, II).

İlam, hükmün verildiği (tefhim edildiği) tarihten itibaren, on yıl geçtikten sonra borçluya tebliğ edilirse, borçlu süresi içinde temyiz yoluna başvurarak, hükmün zamanaşımına uğramış olması nedeniyle bozulmasını sağlayabilir⁵⁵³.

⁵⁵⁰ **Kuru-** HMu, C. IV, s.4373-4374; **Postacioğlu-** Usul, s. 497.

⁵⁵¹ **Kuru-** HMu, C. IV, s.4377.

⁵⁵² **Baki Kuru:** İcra ve İflas Hukuku, C. III, Ankara 1993, s. 2176; **Kuru-** HMu, C. III, s. 3176.

⁵⁵³ 11.04.1940, 15/70 İBK (RG, 09.09.1940, S. 4607.

Ancak ilâmların on yıllık zamanaşımına tabi olması kuralının bazı istisnaları vardır. Buna göre;

- Gayrimenkul mülkiyetine ve gayrimenkul üzerindeki diğer aynı haklara ilişkin ilâmlar,
- Menkul mallar üzerindeki aynı haklar,
- Şahıs ve aile hukukuna ilişkin ilâmlar,

zamanaşımına uğramaz⁵⁵⁴.

Daha kısa zamanaşımına tabi olan bir borç (örneğin; BK m. 60, 66, 126) bir hüküm ile tespit edilmişse, yeni zamanaşımı süresi on yıla çıkar (BK m. 135, II)⁵⁵⁵. Zamanaşımı süresi hükmün verildiği anda on yıla çıkar, mahkeme hükmünün kesinleşmesi şart değildir⁵⁵⁶. Ancak Yargıtay hükmü bozarsa, o zaman hüküm ile on yıla çıkan zamanaşımı hükümsüz kalır, asıl tabi olduğu zamanaşımı süresi uygulanır⁵⁵⁷.

İlam, hükmün verildiği tarihten itibaren on yıl içinde borçluya tebliğ edilirse, tebliğ tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımı süresi işlemeye başlar. Borçlu, hükmü temyiz eder ve hüküm Yargıtay tarafından onanmak suretiyle kesinleşirse, on yıllık zamanaşımı süresi hükmün kesinleştiği tarihten itibaren başlar.

⁵⁵⁴ **Kuru-** İcra, C. III s. 2180-2183.

⁵⁵⁵ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3174-3175.

⁵⁵⁶ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3175.

⁵⁵⁷ **Kuru-** HMu, C. III, s. 3175.

SONUÇ

Ülkemizde davalar, özellikle hukuk davaları sosyal tehlike yaratabilecek düzeyde geç sonuçlanmaktadır. Yargılamanın uzun sürmesi ve adaletin gecikmesi; uyuşmazlıkların karmaşık olması, mahkemelerin teknik ve personel açısından yetersizliği ve gereksiz yere duruşmalar yapılması gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Davaların geç bitmesi ise birçok kişinin yıllarca mahkemelerle uğraşmaktan ürkmesi yüzünden haksızlığa boyun eğmesine ya da elverişsiz şartlarla karşı tarafla anlaşarak hakkının büyük bir kısmından vazgeçmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, yargılamanın makul sürede sonuçlanıp; verilen hükmün kanuna uygun olması gerekmektedir. Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri de, hakimlerin kanun metinlerini iyi inceleyerek, usule ilişkin hataları asgariye indirmektir. Böylelikle dosyanın basit usuli hatalar nedeniyle Yargıtay ve mahkeme arasında gidip gelmesi önlenmiş olur. Bir diğeri ise, hakimin yetkilerini yerinde kullanmasıdır. Şöyle ki; hakim vermiş olduğu ara karardan, usuli kazanılmış hak olmadığı sürece, istediği zaman dönebilir. Eğer hakim dosyayı yeteri kadar incelemeyen ara kararlar verip sonrada bu ara kararlarını gerekçe göstermeden bile geri alırsa, hem yargılamanın uzamasına sebebiyet verir, hem de gereksiz yere masraf yapılmasına neden olabilir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu yargılamanın aleniyeti ilkesini benimsemiştir (ANY m. 141, I; m. 149). Yargının en önemli teminatı olan aleniyet ilkesi; yargılamanın kapalı kapılar arkasında değil, egemenliğin

gerçek sahibi olan halkın gözü önünde yapılması amacıyla kabul edilmiş bir ilkedir. Aleniyet ilkesi yargıya güveni sağlamak yönüyle önem taşır. Aleniyet ilkesi yargılama sonunda verilen hükmün de, aleni olarak tefhim edilmesini gerektirir.

Hüküm mahkemenin sıradan bir işlemi olmayıp, hukuki gerekçeye dayandırılan irade açıklamasıdır. Bu nedenle hükümde bulunması gereken hususlar Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 388. maddesinde tek tek belirtilmiştir. Bu hususlar hukuki dinlenilme hakkı ve aleniyet ilkesi bakımından önem arz etmektedir. Özellikle hükümde gerekçenin varlığı çok önemlidir. Tarafların yargı kararlarının adil olduğuna ve de güvenilirliğine olan inançları gerekçeyle mümkündür. Mahkemenin keyfilikten uzak şekilde, hukuka ve kanuna uygun karar verip vermediği ancak gerekçeden anlaşılabilir. Gerekçe, yargı organlarının bağımsızlığının ve tarafsızlığının da bir gereğidir.

Ayrıca yargılama sonunda, zorunlu nedenlerle gerekçeli hükmün yazılıp tefhim edilmeyip, sadece kısa kararın tefhim edildiği hallerde; kısa kararın, sonradan yazılan gerekçeli kararla çelişik olmaması gerekir. Aksi halde, yargılamanın aleniyeti ilkesi zedelenmiş ve mahkeme kararlarına güven sarsılmış olacaktır. Böyle bir hüküm temyiz edildiğinde ise, sonradan yazılan gerekçeli karar kısa karara uygun olmadığından, kararın bozulması gerekecek , bu da zaman kaybına ve gereksiz masrafa neden olacaktır.

Hukukun amacı gerçeğin ortaya çıkması ve en kısa sürede adaletin sağlanmasıdır. Davaların mümkün olduğu kadar kısa sürede sonuçlanması

tarafkların 6zel çıkarlarının gereği olduğu gibi, adalet hizmetinin de lehinedir.
B6ylelikle, tarafların ve kamunun adalete olan g6veni ve inancı artacaktır.

ÖZET

Mahkemeler yargılama sürecinde çeşitli kararlar verir. Bu kararlar ara kararlar, geçici önlem niteliğinde taşıyan kararlar ve nihai kararlardır.

Hükmün verilebilmesi için tahkikatın tamamlanmış olması ve davanın hüküm verilebilecek kadar aydınlanmış olması gerekmektedir. Terditli olarak hüküm verilemeyeceği gibi, Türk doktrininde şarta bağlı olarak da hüküm verilemez.

Hükümde; mahkemenin, hakimin ve zabıt katibinin adları, soyadları, sicil numaraları ve imzaları, tarafların kimlik ve adresleri, hükmün gerekçesi, hükmün sonucu ve kararın verildiği tarih bulunmalıdır.

Hükümde gerekçenin bulunması anayasal bir zorunluluktur. Tarafların iddia ve savunmalarının özeti, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususlar, ihtilafli konular hakkında toplanan deliller, delillerin tartışması, ret ve üstün tutma sebepleri, sabit görülen vakıalar, bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebep, hükmün gerekçesini oluşturan unsurlardır.

Hükmün sonucu ise tarafların taleplerine, mahkemenin vermiş olduğu cevaptır. Hüküm sonucunda taraflara yüklenen borçlar ve tanınan haklar, açık şekilde belirtilecektir. Hükümün hukuki varlık kazanması da, asgari olarak hüküm sonucun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur. Buna kısa karar denmektedir.

ABSTRACT

Courts give many decisions during the trial process. These decisions are interlocutory judgments, temporary preventive decisions and final judgments.

The investigation must be completed and enlightened enough to be able to make a judgment. In the Turkish doctrine, neither stepwise nor conditional judgments can be made.

The names, surnames, judicial record numbers and signatures of the court, the judge and the clerk of record; the identities and the addresses of the parties; justification of the judgment, the outcome of the judgment, the date of the decision must be found in the judgment.

The presence of justification in a judgment is a constitutional must. The summary of the claims and the defenses of the parties, the agreed and disagreed facts, the evidences collected about unadjusted matters, the arguments of evidences, the refusal and superiority reasons, definite events, the results derived from these and the lawful reason are the elements of the justification of the judgment.

The outcome of the judgment is the answer given by the court to the requests of the parties. In the outcome of the judgment, the debts loaded on the parties and the given rights must be mentioned clearly. For the judgment to gain legality, at least the outcome of the judgments must be written in trial record and read, which is called as, short decision.